SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

హనుమయ్యచౌదరి, జంగా

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన సత్యావివాహము

Bezwada, 1925

Record no. 557

Hanumayyacaudari, Jaṅgā

Śuddhāndhra nirvacana satyāvivāhamu

Bezwada, 1925

Record no. 557

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

హనుమయ్యచౌదరి, జంగా.

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన సత్యావివాహము / గ్రంథకర్త జంగా హనుమయ్యచౌదరి.- Bezwada : Andhra Grandhalya Press,1925.

4, 11, (2), 141 p. :port. ;18 cm.

Record no. 557

Hanumayyacaudari, Jaṅgā.

Śuddhāndhra nirvacana satyāvivāhamu / granthakarta Jaṅgā Hanumayyacaudari.- Bezwada : Andhra Grandhalya Press,1925.

4, 11, (2), 141 p. :port. ;18 cm.

Record no. 557

35 mm microfilm

Image placement: IA IIA IB IIB **Date filming began:**

సారస్వత నికేతనము

వేటపాలెం.

పుస్తకము పేరు సత్యాన్వియాహములు

గ్రంథకర్త బుంగారామయ్య చౌదరి

పుస్తకము సంఖ్య 4337

రాజా రామమోహనరాయ్ లైబ్రరీ ఫౌండేషన్

కలకత్తావారి గ్రాంటుతో బైండింగ్ చేయబడి

రామా బైండింగ్ వర్క్సు, రెడ్డిగారి మేడవద్ద, చీరాల.

946/87
3ఫా.14

హా.౮ం-స

4337

4337

4337

సారస్వత నికేతనము, వేటపాలెం.

గ్రంథసంఖ్య 4337 894.8117086

ఈ గ్రంథమును యిందు క్రింద కడపటిదిగా యుదహరించు తేదీలోపల వాపసు యివ్వవలెను

వా॥స

SEP [illegible]		
NOV [illegible] 1940		
[illegible] 1941		
21.5.42		
9.6.42		
[illegible]		
5.9.43		
6.9.43		
6 [illegible] 44		
[illegible]		
29.12.45		
10 [illegible] 47		
9 4 48		
16.12.60		

శ్రీరస్తు.

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము

గ్రంథకర్త:

అష్టావధాని

జంగా హనుమయ్యచౌదరి,

వీరులపాడు, నందిగామతాలూకా.

4337

Printed at the

Andhra Grandhalaya Press, Ltd.,

BEZWADA.

Copy Right Regd.] 1925. [వెల రు. 0-12-0

శ్రీ

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము

గ్రంథకర్త:

అష్టావధాని,

జంగా హనుమయ్యాచౌదరి

బెజవాడ:

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాశాల (లిమిటెడ్) యందు

క. కోదండరామయ్యగారిచే

ముద్రింపబడియె.

1925.

కాపీరైటు

క్యాలికో బైండు రు 0-12-0] [రేపరుబైండు 0-8-0

Acc. No.

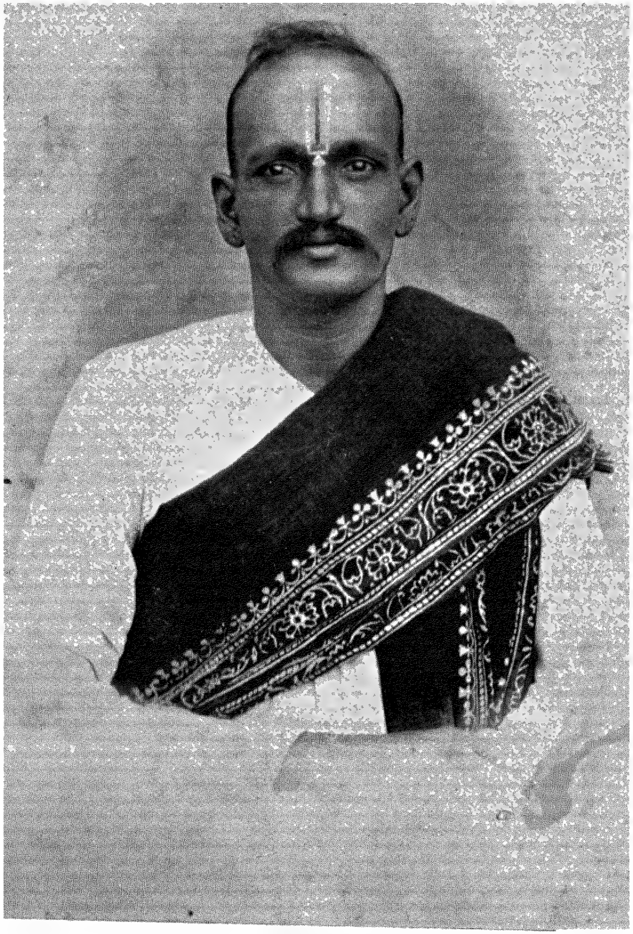

గ్రంథకర్త:

జంగా హనుమయ్య చౌదరి.

పీఠిక

మృదుమధురమగు మనయాంధ్రవాఙ్మయమునందుఁ గావ్యనియమములు కర్ణాట ద్రవిడ సంస్కృతాది భాషలనుండి యాదికవులు సేకరించి గ్రంథరచనమునకు దొరకొనిరని పరిశోధకులు వాకొనుచున్నారు. నన్నయభట్టారకుఁడు మొదలు అల్లసాని పెద్దనవఱకుఁగల కవులందఱు సంస్కృతాంధ్రమిశ్రముగఁ గావ్యము రచించుచుఁ బ్రాగల్భ్యమునకుమాత్రము అందందు శుద్ధాంధ్ర పద్యములు చిత్రగర్భబంధకవిత్వములు వ్రాయుచు వచ్చిరి. శ్రీనాథునినాటనుండి తెలుఁగుకవిత సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై చాలవఱకు నాంధ్రత్వమునే మఱచినది. ఆధునికకవులలోఁ బలువురు తామువ్రాయునది యాంధ్రకావ్య మనుమాట మఱచికాఁబోలు కేవల సంస్కృతసమాసబంధురముగఁ బొత్తములు వ్రాసి యాదికవుల యాదర్శము దూరగులైరి.

ఈ యదనున మధురతరమగు నాంధ్రవాఙ్మయము ప్రబంధరచన యోగ్యము, మనోహరతరమని సాటి శుద్ధాంధ్రకావ్యరచనమునకు మార్గదర్శకుఁడైన పొన్నిగంటి తెలగన్న ప్రశంసాపాత్రుఁడు. ఆంధ్రభాషావ్యక్తిత్వము సీయనఘుఁడు కావ్యముఖమునఁ జల్రించుటచే పలువురు కవులు శుద్ధాంధ్రకావ్యకల్పనాభిముఖులగుట కవకాశము చిక్కినది. తెలగన్నకవి తెలుఁగుబాస నుద్ధరించుటకే భాషానామము దాల్చి యుండనోపు. శుద్ధాంధ్రభాషాస్వరూపనిరూపణమునకు లక్ష్యలక్షణములు చాలినన్ని లేనితరుణమునఁ దాను

శుద్ధాంధ్ర గ్రంథరచనము గావింప దొరకొనుట కష్టసాధ్య
మని యాతఁ డీ క్రిందివిధముగ యయాతిచరిత్రమునఁ గృతి
పతి యనినటుల వ్రాసికొని యున్నాఁడు.

"ఉ॥ అచ్చ తెనుంగు పద్య మొకటైనను గబ్బములోన నుండినన్
హెచ్చని యాడుచుందురదియెన్నుచుఁ బెద్దలుపొత్తమెల్ల ని
ట్లచ్చ తెలుంగునన్ నొడువనందులచందమెఱుంగువారు నిన్
మెచ్చరొ యబ్బురంబనరొ మేలనరో కొనియాడరో నినున్"

శుద్ధాంధ్ర గ్రంథరచనమునకుఁ దోవదీసి కావ్యరచన మునఁ గృతార్థుఁడైన తెలగన్నకు బిదపఁ గూచిమంచి తిమ్మకవి క్రొత్తపోకడలతో నచ్చ తెనుంగు కబ్బముల రెంటిని మనోహరముగ వ్రాసెను. ఆవల శుద్ధాంధ్రకవితలోఁ జిత్రరచనలు గూర్చి వరింగంటి సింగరాచార్యకవి సీతాకళ్యాణాది శుద్ధాం నిరోష్ఠ్యగ్రంథముల రచించి యందు నిరోష్ఠ్యాది వింశతి ప్రబంధనిర్మాణుఁడనని చెప్పుకొనెను. ఆధునికులలో శుద్ధాంధ్ర ధ్రగ్రంథరచనాధురీణులు కొలఁదిమంది కలరు వీరిలో సత్య విజయమురచించిన పార్థసారథికవి, శుద్ధాంధ్రనిర్వచన నిరోష్ఠ్య నలచరిత్రాదులు వ్రాసిన వీరేశలింగంపంతులువారు లోనగు కవివర్యు లగ్రగణ్యులు. వీరందఱు శుద్ధాంధ్రసారస్వతమునకుఁ బ్రాణదానము గావించిన ధన్యులు.

పూర్వోక్త చరిత్రవిశిష్టమగు శుద్ధాంధ్రమున సత్యావివాహమును నాలుగాశ్వాసముల నిర్వచనకావ్యముగ వ్రాసి యాంధ్రభారతీ చరణసన్నిధిని సమర్పించి ధన్యుఁడైన కవి జంగా హనుమయ్య కమ్మకులజుఁడు. ఈయన గురుసేవవలనను

స్వకృషివలనను సారస్వతాభినివేశము నార్జించి యీ నిర్వచన శుద్ధాంధ్రకావ్య మొనరించెను. ఇందలి ప్రధాన కథాంశము భాగవతమునందుండి తీసికొనఁబడి ప్రబంధానుకూలములగు కొలఁదిమార్పులు గావింపఁబడెను. మూలానుసారమగు జాంబవతీ పరిణయము కూడ నిందుఁ జేర్పఁబడెను. పూర్వకవులవలెఁ బ్రకృత గ్రంథకర్తయు సత్యావివాహమునఁ గథాంశమునకంటె వర్ణనాంశమునకే ప్రాముఖ్య మొసంగెను. అందుచేఁ బురవర్ణనము, నాయికావర్ణనము, శ్రీకృష్ణ సందర్శన వర్ణనము, వివాహవర్ణనము లోనగు వర్ణనాంశములు గ్రంథభాగము నావరించుటచేఁ గథాకల్పనమునఁ గవికృషి చేయ నఱితికాదయ్యెను. అగుఁగాక! కవిత మృదుమధురముగను గూర్పు బింకముగలదిగను ధారాశుద్ధి గలదిగ నుంటచే నీగ్రంథము చదువఁ జదువఁ జవులూరుచున్నది. కవి యాధునికుఁడని తెలుపకున్నచో నీకబ్బము తొల్లింటి కవి చెప్పెనని భాషాపరిశోధకుఁడేని విశ్వసింపఁదగినంత సారళ్యముగ నీ శుద్ధాంధ్రగ్రంథ మలరారుచున్నది. ప్రథమ ప్రయత్నమైనను గవి యిందు కృతకృత్యుఁడయ్యెనని మావిశ్వాసము. గ్రంథమునందలి కొలువువర్ణనము మనోహరముగ నున్నది. అందందు గల సామెతలు మనోజ్ఞములుగ నున్నవి. మూడవ యాశ్వాసములో సత్రాజిత్తు సోదరునకై విలపించు భాగమునఁ గవి తనకుఁగల రచనా కౌశలము బూర్తిగఁ జూపియున్నాఁడు.
తమ్ముని, శ్యమంతకమును గూర్చి విలపించు,

సీ॥ "తమ్ముఁడా! హా! శ్యమంతకమా"

అనుపద్యము రచనాప్రాగల్భ్యమున భాగవతమునందలి సత్యాసంగ్రామములోఁగల "రాకేందుబింబమై రవిబింబమై యొప్పు" అనుపద్యము పొందనగు గౌరవము బడయఁదగియున్నది. సత్యాకృష్ణుల క్రీడావర్ణన మీనాటి నాగరకులకంటెఁ బ్రబంధపాఠకుల నానందపఱచును.

యవనపదములు కొన్ని దేశ్యములుగ నీకావ్యమునఁ బ్రయోగింపఁబడెను. ఇండియా, సబ్బున, మైచికిలీ యొనర్చుట లోనగు పదములుఁగూడ నిందుఁగలవు. కథాంశములు తెలుపువాఁడు సూతుఁడు, వినువారు మునులుగాన నీరెంటిని సూతునిచేఁ జెప్పించుట బాగుండదని మాతలంపు.

గ్రంథప్రచురణమున కవకాశము లేక చిరకాలము నుండి నిలువయుంచఁబడిన యీప్రబంధమును విని యానందించి భాషాభిమానముచే ముద్రించి ప్రకటింపఁదోడ్పడిన సారస్వతరసజ్ఞులు నుదారశీలురునగు మ. రా. రా. శ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యగారియెడఁ బాఠకులు కృతజ్ఞులు కాకపోరు.

ఆంధ్రసోదరు లీ నూతనగ్రంథము నాదరించి యిందలి గుణము గ్రహించి కవిశ్రమ సార్థకమొనరించి యింక నిట్టిగ్రంథములను రచింపఁ గవిని ప్రోత్సహింతురని మావిశ్వాసము.

నందిగామ, 9—10—25. } ఇట్లు భాషాసేవకులు,
శేషాద్రిరమణకవులు, శతావధానులు.

మనవి

అయ్యలారా! నావిన్నప మించుక యాలకింపుఁడు. ఈ యచ్చతెలుఁగుకబ్బమును నేను సుమారు పదియేండ్లక్రిందట వ్రాసియుంటిని. అచ్చతెలుఁగనఁగా దొలుతటి కబ్బములయందు వాడినట్టియు నిప్పుడు లోకులు వాడుచున్నట్టియుఁ జులకనై యందమైనబాస. ఇది కలగూరగంపవంటిది. ఇదియకాదు, జగమునంగల బాసలన్నియు నిట్టివే. ఈ తెలుఁగునందు సంస్కృతముకాని పలుకులన్నియు నుండును. పేరులు, బిరుదులు వచ్చునప్పుడు సంస్కృతముకూడ వాడబడును. తక్కిన సంస్కృతపుమాటలనుమాత్ర మేలపలుకకూడదనిన నవియన్నియు నించుకంత మార్పుఁజెంది తెలుఁగై తెలుఁగునందు గలిసియే యున్నవి. చాలమందికీ తెలుఁగు చిన్నబాసయనియు దీనియం దేపాత్రములును వ్రాయుటకు వీలులేదనియుఁ దలంపు. అట్లుగాక దీనిని జాలపెద్దబాసగాఁజేసి దీనియం దన్నిరకములపాత్రములను పాటలు పద్దెములవగైరాలతో నింపుగాఁ గూర్చవచ్చునని తలంచి పొన్నిగంటి తెలగన మొదట నీక్రొత్తదారిం ద్రొక్కెను. తరువాత కూచిమంచి తిమ్మనమొదలగువారీదారి నడచిరి. ఈదారియం దేమిమంచికలదనిన తెలుఁగుకన్నియను సంస్కృతమను దేవేరికి నూడిగఁపుఁగత్తెనుగాఁ జేయకుండుటయుఁ దెలుగువారందరు సంస్కృతమును నేర్చియుండినఁగాని తెలుఁగుపాత్రములు తెలియవీలులేదను గాసిఁ దొలఁగించుటయును; అయితే తెలుఁగువారు సంస్కృతము నేర్చుటయే గాసియనుచున్నాఁడవుగదా! తెలుఁగులోనికి పరాయి బాసల

మాటలన్నియు జేర్చుకొనుట కొడంబడుచున్నారే, యవి
యన్నియు నేర్చుటకేమియుఁ దిప్పలులేవా యందురేమో.
పరాయిబాసల మాటలన్నియుఁ జేర్చుకొనుటకు మున్నటి కైసరు
లొప్పియుండలేదు. తెలుఁగువారికి మామూలుగాఁ దెలిసి
యుండి తెలుఁగుమాదిరిగానే వాడుకొనుచున్న మాటలవరకే
యని తెలియుఁడు. నేటివరకుఁ జాలమంది కైసరులు సంస్కృ
తపు నుడులవరుసయనెడి యినుపగొలుసునకుఁ జివర నొకచిన్న
తెలుఁగుపలుకనెడి యుచ్చునుపెట్టి యిది చేదతాడనఁ
జొచ్చిరి. ఈ తెలుఁగుబావిలోని నీటినిచేదుటకు గొలుసును
పట్టి లాగగలిగినవాఁడు, నుచ్చునుతీయగలిగినవాఁడు గావలసి
వచ్చినది. ఇనుపగొలుసునుమోసి లాగగల్గినవాఁ డుచ్చుతీయ
లేఁడు. ఉచ్చుఁదీయనెఱిఁగినవాఁ డినుపగొలుసును లాగజాలఁడు.
చేదను తయారుచేయుటకుఁ గమ్మరిపనియుఁ గాపుపనియుఁ
దెలిసినవాఁడు గావలయును. ఈచేదకు తెలగన కొబ్బరి, జనుప,
గోఁగు మొదలగు నారలతో తాడువేసి చూపించినాఁడు.
ఇట్టితాడు చేదకు మిగుల బాగుగానుండును. ఈలాగున
పెద్దపెద్ద మోకులనువేసి తెలుఁగుతేరులను జులకనగా మనము
లాగవచ్చును. పరాయిపలుకులు మనము గైకొనిన మన
తెలుఁగుచెడిపోయి తెలియకుండఁబోవునని కొంద రెంచెదరు.
మున్నటి సంస్కృతపుగబ్బములందును, సంస్కృతముగలసిన
తెలుఁగు పొత్తములందును, ప్రాఁబల్కులయందును, గ్రీకు,
తురక, అరబ్బి, పారసీకుల మాటలెన్నియో చేరియున్నవి.
మనకు పొంతనున్న ద్రవిడ, కర్నాటక, మహారాష్ట్ర, ఘూర్జర,
ఓఢ్ర, హిందీమొదలగు బాసలు మనబాసయందు చేరియున్న

మాటఁ జెప్పనక్కఱయే లేదు. అట్టిమాటలన్నియు నిప్పుడు
వినసింపై, కనసొంపై మనకుఁ జులకనగా దెలియుచుండుట
లేదా! మొదట నేబాసయు నొరులమాటలు గైకొనక
పెంపొందదు. ఒరులమాటలు విని కైకొననొల్లనివారు మోటు
వారగుట నిక్కము. కావుననే తెలుఁగుబాసకును సంస్కృతపుఁ
జేయూత యగత్యమని దానిసాయమును గోరిరి. తెలుఁగు
బాసను పెంపుఁజేయఁ దలఁచిన వారట్టి సాయము నెట్టి
యక్కట్టుననో, యెట్టిమార్పుననో కైకొనవలసి యుండ, జాల
మంది కైసరులు తెలుఁగును రూపుమాపి పనికత్తెను జేసి
సంస్కృతమును పెండ్లికూఁతురింగావించిరి. అన్ని బాసలవారును
తమతమ బాసలను పెంచుకొనుచుండ మనవారు మనబాసను
మఱచిపోయిరి. ఇప్పటివారిలో జక్కఁగాఁ జదివినవారుసైతము
చాలనుడువులకు తెలుఁగుపలుకు తెలుఁగరని గట్టిగాఁ జెప్పఁ
గలను. మున్ను తెలగన వగైరాలు తెలుఁగుగన్నియను గారా
బము జేయుచు దొరకిన సొమ్ములు దెచ్చిపెట్టి బొట్టుంగాటుక
దీర్చి జిలుఁగుఁ బుట్టముఁ గట్టనిచ్చి మనకుఁ జూపించినారు.
మనమిప్పుడైనను దానిని మన్నించి పంచదారను దినిపించి
పాలను ద్రావించి పెంచవలెను. రైలు, టైము, మైలు,
సబ్బు, రోజు, రకము, 'తరహా, తహశీలు, వగైరా, తాలూకు,
బాపతు మొదలగునవి మొదట పరాయిమాటలైనను నానా
టికి మనతెల్గువారి కందరికి బాగుగాఁ దెలియుటచే సీపలుకు
లిప్పు డిట్లు వాడుట కెంతయో తగియుండును. వీనిని మఱి
యొకరీతిని దెనుఁగునకుఁ గాని, సంస్కృతమునకుఁ గాని మార్చిన
యెడల వంకరదారిని నడచిన ట్లుండును. కావునఁ దెలుఁగు

వారి కందఱికిఁ దెలిసిన పలుకులన్నియుఁ దెలుఁగనియే యెంచి మున్నటి పెద్దలు వారినాఁటి కెఱిగిన నుడువులను కబ్బములందు వాడియున్నారు. ఈబాట నెఱిఁగియుండియు నిప్పటివారు నాఁడు నూతుఁడు జడదారుల కిట్టి క్రొత్తమాటలతోఁ జెప్పుట కలుగునాయని యడుగుచున్నారు. తెలుఁగుబాస పుట్టకముందెన్నఁడో చలిగట్టు వద్దనున్న హిందీ, బెంగాలీ, తబిసులకు నూతుఁడీ తెలుఁగు పద్దెములతో జెప్పుట మాత్రము బొసఁగునా? పొసగదు. ఎచ్చోటనున్న వా రచ్చోట నప్పుడు వాడెడి బాసతోఁ గతలు, పద్దెములు, పాటలు నుడువుచుందురు. కాని వెనుక నాకతజరిగినతఱియందు వారుమాటలాడిన బాస యేదియో తెలిసి చెప్పుటకు వీలగునా? అట్లొకానొకడు నేర్చిచెప్పినను వినువారికిఁ దెలియునా? తెలియదు. కావున నప్పుడు వాడుకలోనున్న బాసతోఁ గైతజెప్పుట తగునని మున్నటివారు లాతిబాసలలోని పలుకులు నెల్లఱికిఁ దెలిసినవి కబ్బములందు వాడియుందురని నానమ్మకము.

నా యీ కబ్బమునందు నానేరమిచేఁ గల్గిన తప్పులును బొరపాట్లును పలుచోట్లఁ గల్గియుండవచ్చును. తెలిసినవారు వానిని నాకుఁ దెలిపినయెడల సంతసముతో నందుకొని రెండవ కూర్పునందు సవరించుకొనియెదను.

ఈపొత్తము నచ్చుగూర్పుతఱియందు నేను చిత్తు కాపీలు చూచుటఁ గలుగనందున నచ్చుతప్పులుఁ గొన్ని పడియున్నవి. అచ్చుఁగూర్పుటకిచ్చిన వ్రాతకాపి యొకపిల్లవాఁడు వ్రాసినదగుటచే బండిఱాలు, అరసున్నలు వ్రాసియుండలేదు.

ఇట్టి చిన్న చిన్న నెఱసులకై తెలిసినవారు నన్ను దూఱకుండుదురు గాకయని వేడుచున్నాఁడను.

నైజాంయిలాకా వరంగల్ జిల్లా మధిరతాలూకా, యిల్లూరను పీట న్నివాలసిల్లెడివారును, కమ్మవారును నగు మహారాజరాజశ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యజమీందారుగారీపొత్తము నచ్చుగూర్పించుట కయ్యెడిసొమ్మంతయు నిచ్చి నాపైఁ గూర్మియుఁ దెలుఁగున్నియపై గారవమును జూపించి తిరమైన వాసియు వన్నెయుం గడించిరి. కావున వీరికిని, ఈపొత్తమునందలి పీఠికను వ్రాసిపంపిన శతావధానులగు శ్రీమాన్ శేషాద్రిరమణకవులకును కడుంగడుసంతసమున జోహారులం గావించుచున్నాఁడను.

వీరులపాడుగ్రామం,
నందిగామతాలూకా.
13.10.25.

ఇట్లు,
అష్టావధాని, జంగా హనుమయ్యచౌదరి.

పండితాభిప్రాయములు

సుప్రసిద్ధశతావధానులు నుభయభాషాకోవిదులు నగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్లవెంకటశాస్త్రిగారు కడియం నుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"మీపుస్తకము (సత్యావివాహము) చేరినది. అచ్చ తెలుఁగు కవనమైనను, మృదుమధురపదభూయిష్ఠమై రసయుక్తమై నిర్దుష్టమై కడుంగడుఁ జక్కఁగానున్నది. మీ కింకను భగవంతుఁ డిట్టి చక్కనికబ్బములను రచించుపూనిక నభివృద్ధి పఱచి యాయురారోగ్యైశ్వర్యప్రదుఁడై యలరించుగాక!

కడియము, 22-9-25.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి,
శతావధాని."

కావ్యతీర్థబిరుదాంకితులును, ఆంధ్రబ్రహ్మాండపురాణాది గ్రంథకర్తలునగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు కడపనుండి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

ఆర్యవర్యా!

"భవత్ప్రేషిత సత్యావివాహమను శుద్ధాంధ్రనిర్వచన ప్రబంధము బ్రీతిమీఱంగొని యందందుఁ బఠించితిని. పద్యములు పరమహృద్యములు. పాకము శుద్ధాంధ్రమగుట ద్రాక్షాపాకమునుమించి కదళీపాకమునఁ బడినది. శైలి సలక్షణముగ నలరారుచున్నది. కొన్ని కొన్ని తావుల నంది తిమ్మన్నగారి పారిజాతాపహరణపద్యములా యివి యను భ్రమను బుట్టింపక విడువవు. వర్ణనములు శ్రుతికటువులుగాక స్వభావమునుమించక సొగసుగ నున్నయవి. ద్వితీయాశ్వాసములోని "మగసేతసల్పి పొల్పగు" అను సీసము, దానివెంబడి దగు "సొంపుసింపెడి సంకు" అను సీసము చదువునపుడు దేహము పులకరించినది. ఇట్లే అన్ని తావుల నెత్తిచూపుట సరసముగాదు. కాన వదలితి. పద్యకావ్యములన్నఁ దలకంటకించునను మహాత్ముల కేమోకాని యేమాత్రము భాషాసేవ చేసినవారికైనను మీగ్రంథము శిరసావహింపక విడువరానిదని నొక్కి వక్కాణించెదను. ఇట్టి పరమోత్కృష్ట గ్రంథరత్నహారమును భాషాజననికిఁ గానికపెట్టి ధన్యులరైతిరి. "సమానానాముత్తమ శ్లోకోస్తు" అను శ్రుతివాక్యఫలము నొందుదురుగాక యని సత్యముగఁ గోరుచున్నాఁడను. ఎక్కువ స్వారస్యమును గ్రహించి మిక్కుటమగు చమత్కారముగ వ్రాయఁజాలని నేను మీగ్రంథరాజమున కొక్క నమస్కారముచేసి శిరసావహించి నాయాశయము విన్నవించుకొనుచున్నాఁడను. మీ కీ గ్రంథరత్నము దిగంతవిశ్రాంత సంతత సుయశంబు చేకూర్చి సరసజన శిరోధార్యమై యసమానవిఖ్యాతి నలరారుఁగాకయని నమ్ముచున్నవాఁడను.

కడప, 1—10—25.

ఇట్లు విన్నవించు మీవిధేయుఁడు,
జనమంచి శేషాద్రిశర్మ."

సుప్రసిద్ధ నిరుద్ధ భారతాది గ్రంథకర్తలగు బ్రహ్మశ్రీ మంగిపూడి వెంకటశర్మగారిటులు వ్రాయుచున్నారు.

"మహాశయా! తాము దయతో పంపిన సత్యావివాహము సంతోషముతో నందుకొని యచ్చటచ్చటఁ జదివితిని. అచ్చ తెలుగుపొత్తములు రచించుటయే కష్టము. నిర్వచనముగా రచించుట కష్టతరము. సత్యావివాహము శబ్దాలంకార యుక్తమయ్యును, శైలి మృదుమధురమై యలరారుచు నింత వరకుగల యచ్చతెలుఁగుగ్రంథము లన్నిటికన్న సులభగ్రాహ్యమై యొప్పుచున్నది. తామింకను ననేక గ్రంథరత్నములచే నాంధ్రభాషా యోషామణి నలంకరించి యలరించునట్లు సర్వేశ్వరు డనుగ్రహించును గాకయని కోరుచున్నాను.

18—9—1925 ఇట్లు విన్నవించు,

మం. వెం. శర్మ."

విజయాంకసాహసాద్యనేక గ్రంథకర్తయును అష్టావధానియు నగు శ్రీరాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు బహద్దరు జమీందారు గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"అయ్యలారా! "సత్యావివాహ" మను నీశుద్ధాంధ్ర నిర్వచనంపు కబ్బంబు నాలుగుగ్రక్కలును మొదటినుండి తుది వరకు నసడ్డసేయక చదివి సంతసిల్లితిని. అచ్చ తెలుఁగని నంతన నదియెఱుకలబాసయకానెంచి చదువ విసివి విడుచు నబ్బెసము మనవాండ్రలోఁ బెక్కండ్రకుఁ గలదు. ఏలయన

మారుమూలలనున్న మాటలతోడను సొంతముగం గూరిచిన కూరుపుమాటల కలయికతోడను బొత్తంబు ల్లంబడి యుండుటచే నెఱుకపడమి లాతివారి సాయంబు కావలసి యుండెడిది. దానంజేసియే దీనిం జేసిన కైసరుడు:

'క॥ తెనుగున జేసినకబ్బము
లినుప నగలటంచు నందు రీసున నిది యా
యినుమైన మేల్మియైనను
బెనుబత్తి 'నొసంగినాడఁ బెట్టుము తండ్రీ'

అని నుడివియుండెను. ఇప్పొత్తం బట్టి గట్టిమాటలతో నిండక కమ్మచ్చునం దీసిన బంగరు తీవియంబోలె మొదటి పద్దెము మొదలు తుదిపద్దెము వఱకు నొక్కమాదిరి మాటలకూర్పుతో నొప్పుచున్నది. ఎందును నడక కుంటువడుచున్నదను పద్దెమే కానరాదయ్యె. ఏ సీసపద్దెముంగాంచిన నేదియో యొక సింగారమందు బొందుపడి యుండెను. వీని కన్నింటికిం గతయుఁ దగినదియై యున్నది. ఇం దచ్చటచ్చటఁ బసందు, షోకు, పేక, మున్నగుమాటలు కానవచ్చుచుండినను దఱికిందగిన చవినొసంగు మాటలుగానే నాకుఁ దోఁచుచున్నవి. ఇట్టి కబ్బంబులు పెక్కులొనరించి వీరు మననాట నచ్చతెనుంగు బాస రెక్కొనసేయుదురుగాక యని మిక్కిలి కోరుచు వీరికిం గడలేని బ్రదుకిడ వేల్పుపెద్దం దద్దయు వేఁడుచున్నాఁడను.

ఏలూరు, 20—9—25. ఇట్లు విధేయుడు,

రాజా. యం. భుజంగరావు."

పిఠాపురమునుండి సుప్రసిద్ధకవియగు ఉమర్ ఆలీషా గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"తే॥ గీ॥ జంగమానుమయ్య సత్కవి సత్యపెండ్లి
కథను రచియించి యాంధ్రలోకమునఁ దెల్గు
బాసకెంతయు వన్నెయువాసిఁ దెచ్చె
నిచ్చలు చదివి కోవిదుల్ మెచ్చునట్లు.

చం॥ సురుచిరభావసంపదలుసొంపులు నింపుదెలుంగుబాసకున్
మెఱుఁగులు దెచ్చువర్ణనలు మేలగుశైలి రసప్రపూర్ణమై
పరగు కథాచమత్కృతి ప్రభావము నచ్చునఁబోసినట్లు సుం
దరతరమైవెలార్చును సతంబును సత్యవివాహకావ్యమున్.

పిఠాపురము, 19—9—25. ఇట్లు, ఉమర్ ఆలీషా."

శ్రీ శ్రీపిఠాపుర మహారాజావారి యాస్థాన విద్వత్కవులును, శతావధానులు నగు ఓలేటి వేంకటరామ శాస్త్రిగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"అయ్యా, మీరంపిన కబ్బము (సత్యావివాహము) చేరినది. అందందుఁ జదివిచూచితిని. అచ్చతెలుఁగుంగయితయందు మీరొనర్చిన యలవునకు మిగుల నలరితిని. పద్దెములు ముద్దుగనే యున్నవి. కాని మీరీకబ్బము కూర్చిన నెల్లయెడలఁ దొల్లింటి తెరువుల బట్టి యరిగియు నన్నిచోటుల నఱసున్నలను గొన్నితావుల బండిఱాలను విడిచివైచుటకు గతం బెఱుక పడదయ్యె.

ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రి."

అవధానకంఠీరవేత్యాది బిరుదాంకితులును శతావధానులు నగు బ్రహ్మశ్రీ ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవిగారిట్లువ్రాయుచున్నారు.

చం॥ జిలిబిలిపల్కులన్ సుకవిశేఖరులెవ్విధి పూర్వమల్లిర
ట్టులె రసవంతమౌగతిగడుంగడు హృద్యముగాగ నచ్చపున్
దెలుగున సత్యపెండిలి సుధీవరులెల్లరుమెచ్చ వ్రాసి యాం
ధ్రుల కుపకారమున్ సలుపనోతె హన్మయప్రాజ్ఞచంద్రమా.

ఉ॥ దంపుడుపాటగాఁ గుకవితండము నిత్యము పెక్కుపొత్తముల్
సొంపిరివో రచింప ఫలమున్ సమకూరునె యాంధ్రికిన్ సుధీ
సంపదఁగూర్పగాబడిన సత్యవివాహమె చాలు నారయన్
గంపెడుగుల్కరాల్ గలుగుకన్నను రత్నమొకండు చాలదే.

బెజవాడ, 25-10-25. ఇట్లు విధేయుడు, ప్రతాప వేంకటేశ్వరకవి.

ఉ॥ అచ్చపుఁదేనెసోన ననయంబును వీనులవిందు సేయుచున్
హెచ్చిన మందిపోకడల నెంతయుఁగబ్బములల్లువారు ప్రె
న్మెచ్చుల నొందఁజాలియును మేటిగొనమ్ముల కిక్కయైన మీ
యచ్చతెలుంగుకబ్బమునకచ్చెరువున్ మదితోస మొందితిన్.

ఉ॥ అచ్చతెలుంగుబాసయరయన్ గడుగొద్దివియందుఁ బద్దెముల్
మచ్చున కల్లగానగును, మానుగ నింతటి పెద్దకబ్బమున్
నచ్చెడుమాడ్కి వ్రాయనగునా కడువిట్టతనమ్ము లేక, యా
లచ్చిమగండు పేర్మిదొరలన్ గయితన్ దిరముంబొనర్చుతన్.

గుడివాడ, 26-10-25. ఇట్లు, జంధ్యాల శివన్న శాస్త్రి.

శ్రీరస్తు.

మ. రా. రా. శ్రీ జవ్వాజి వీరయ్యజమీందారు గారిం
గూర్చిన బహూకృతి.

పంచరత్నములు

సీ॥ ప్రథితమైతగు నిజాం ♦ రాష్ట్రమందుఁ దెలంగు
నిర్మలాంచితపూత ♦ నీర వైర,
తత్సరిత్పశ్చిమ ♦ తటమునరాజిల్లు
నిల్లూరు నాఁగ పే ♦ రెనయునూరు
గణుతిగాంచెపరందు ♦ గాంభీర్యసచ్ఛౌర్య
కలితులై తగువారు ♦ కమ్మవారు
వారలంచజేలో జ ♦ వాజి నర్సయగారి
సుతుఁడు ప్రఖ్యాతధీ ♦ యుతుఁడు హితుఁడు
గీ॥ వీరయాభిధధర్మసం ♦ చారుఁడవరు
రంగయాభిఖ్య వేంకట ♦ రామయాఖ్య
సోదరులు భీమపార్థుల ♦ ట్లానతమునఁ
గొలువ సత్యావిభుఁడు వీరి ♦ నెలమిఁబ్రోచు.

శా॥ కంబై యాదివరాభిక్షుపాదకటకాం ♦ కంబై సముద్యన్మృగాం
కంబై వీత సుధాపయోధిగత పం ♦ కంబై హసత్పుండరీ
కంబై స్వచ్ఛజల ప్రపూరిత తటా ♦ కంబై చలద్దేవలో
కంబై యొప్పు జవాజి వీరయ యశోం ♦ కంబీత్రిలోకంబులన్.

ఉ॥ ఒక్కటజర్మమొందిమరి ♦ యొక్కటమాంసమునొందియుంక వే
ఱొక్కటనెమ్ములొందితగ ♦ నొక్కటఁబ్రాణములొందిపుట్టితా
నొక్కటబాలునన్ఫలము ♦ లొక్కటఁగైకొనెఁబొత్తుబిడ్డఁడే
దిక్కునబోవునర్థియని ♦ తీసి భరించితి వీరయాహ్వయా!

చ॥ అడిగినదిచ్చునో మొగము ♦ నల్లనవాల్చునొకొంతయిచ్చిన
న్నిడుమల బెట్టునోయనుచు ♦ నెవ్వని వేడఁగ బుద్ధిపోక నే
డడఁబడుచుండఁగావ్యముప్ర ♦ భాజననీయకముద్రణవ్యయం
బిడి యెదనేనటంచను ప ♦ రేంగితవేదిని నిన్ నుతించెదన్.

సీ॥ ఎందాక నిభమహా ♦ హీనకూర్మవరాహ
వాహ్యమై యిద్ధాత్రి ♦ వరలుచుండు
నెందాక దిననాయ ♦ కేందుతారాయుక్తి
నభ్రమండలముఁ జె ♦ న్నారుచుండు
నెందాక రజితాద్రి ♦ హిమరుక్కిరుటుండు
గిరిజాసమేతుఁడై ♦ పరగుచుండు
నెందాకఁ గమలాక్షుఁ ♦ డిందిరాంగనతో సు
ధాబ్ధివీచికల నుయ్యాల లూగు
గీ॥ నెలమినందాకఁ గవితయన్ ♦ దలిరుఁబోణి
నీయశోగానమును జేయ ♦ నెగడుమయ్య
కూర్మకులచంద్ర దాతృతా ♦ గుణబలీంద్ర
సారగుణధుర్య జవ్వాజి ♦ వీరయార్య!

ఇట్లు విధేయుడు,

అష్టావధాని, జంగా హనుమయ్యచౌదరి,

వీరులపాడు.

శ్రీరస్తు.

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యావివాహము.

ప్రథమాశ్వాసము.

చ॥ సిరియునునీలయున్ బుడమి చేరి కడున్ దమిఁబజ్జలొత్తిక
ప్పురవిడెమిచ్చి వీవనల బుత్తడిగాజులు గల్లుగల్లనన్
గరమరుదార వీవ బెనుగారవ మొప్పఁగ బుజ్జగించుచున్
బెరిమనుగోర్కులన్ దనుపు వెన్నుఁడు మాకిడుఁగాతసాయముల్

సీ॥ చిలువఁబెట్టినవాఁడు జిలువమెట్టినవాఁడు
దయ్యంబుమగఁడునై తనరుచుండ
దమ్మిగొట్టినవాఁడు దమ్మిబుట్టినవాఁడు
సైదోడు గొడుకునై జానుమీఱ
బుడమిబట్టినవాఁడు బుడమిఁజుట్టినవాఁడు
సెజ్జయు దండ్రియై చెన్నుమిగుల
వేలుపున్ మూకయు వేలుపున్ వాకయు
బంటులై పట్టియై పరగుచుండ

నెవ్వలనువచ్చి కోరినబువ్వ నిచ్చి
చివ్వలనుఖుచ్చి పున్నెముల్ వవ్వి తెచ్చి
యెవ్వరికి గల్మి నిచ్చి మన్నించు లచ్చి
తివ్వననువచ్చి మాయింట తెచ్చు మెచ్చి.

శా॥ వెన్నుండమ్ముగ మేల్మిగట్టు నిలుగా వెన్నావతే డల్లగా
మన్నుం జేడియ తేరుగా దొలినుడుల్ బ్రమ్మా స్వట్టుగుఱ్ఱాలుగా
జెన్నారంబొనరించి జోదుడయి వాసిన్ మూడుపోల్ద్రెల్చి పెం
పెన్నంగా జగమేలు మేటి యిడ లేడే మాను మేల్లన్నియున్.

సీ॥ ఫాపరాతోడపులు భస్సుభస్సుమనంగ
లెస్సయాత్తడి బుస్సుమనగ
రుదురక్కపేరులు రుటరుటలాడంగ
దాల్చినతోల్తటాతటయనంగ
బొమ్మదేవరతలల్ బొణ్ణుబొణ్ణురనంగ
చేతిలేడియు చెంగుచెంగుమనగ
కొమ్మ తాముక్కిడితేజి గోండ్రుగోండ్రుమనంగ
కెవలికుఱ్ఱండు ఘీఘీయనంగ

నప్పటప్పటికులికెడు నొప్పులాడి
కౌగిలింతలకలరుచు గరము బెరిమ
తోడ నోదార్చు తేడు బల్ వేడుకల్లర
నిచ్చుగావుత మాకోర్కెలిచ్చు మెచ్చి

గీ॥ పెద్దపాట్టవాని బేర్మిగాంచినదాని
మొదలిదాని గోర్కెలాదవుదాని

మంచుగొండపట్టి మనుచుమీ యని పట్టి
కొలుచువాడ నెపుడు ఛలచువాడ.

ఉ॥ బంగరుబొజ్జవాడు గడుబాళిజగంబుల గన్నవాడు బ
ల్కుంగనిమైనవాడునుడికుల్కుమిటారిమగండు గొల్చువా
రిం గడుబ్రోచువాడు బళిరేయన జెన్నగువాడు బత్తికిన్
లొంగెడువాడు నాకయితలో దొసగుల్పొడకుండజేయుతన్

సీ॥ తెలివమ్మివిరియె కొప్పింపళుకుసింగపుబీట
యరిదిరాయంచ యింపైనతేజి
రతనాలగనిబోళ్ళు రతితోడికోడలు
నలరుకల్మలబోటి యనుగుటత్త
యింపారుచిల్క చెల్వంపుసంగడికత్తె
తుంటవిల్దాల్పు ముద్దులమఱంది
సింగారపుంబువ్వు చిన్నిజేజేబువ్వ
బంగారుకిన్నెర పలుకుదోడు

గొనబుకైతయు బాటయుగుబ్బచనుల
విద్దెలన్నియుమేనుగా వెలయుమగువ
నలువప్రియాలు కనికరంబలరుచూడ్కి
నిండువేడుక నామీద నెరపుగాక.

సీ॥ వలిగట్టుమిన్న యెవ్వానిమన్నండని
తొడలపై జేర్చి ముద్దిడుసతంబు
జంకతాల్పతియేని చిఱుచెయ్వులనుగాంచి
యుబ్బితబ్బిబ్బగుచుండునెపుడు

గుట్టురాచూలేని కోర్కులునిండార
గట్టంతయుండ్రిముల్ కడగిచేయు
తభిసితేఢవనితో దపలిపల్కుచుబోవ
నన్నిపాత్రములనింపార వ్రాసె

కందునకు దోడబుట్టి చెన్నందు జెట్టి
యితవులకుబాదు నెలుకొనై నెక్కుజోదు
పున్నెములపంట గొనముల బూనుదంట
యెవ్వడవ్వానకయ్య నే నెంతు మదిని.

గీ॥ మొదల రామునికత బొత్తముగనొనర్చి
కైసరులకందరికి దారి గనుపరచిన
కలుగు కాన్పునిరాబారి గట్టితనము
నెపదలంచెద గడుబత్తి గుదురుపరచి.

ఉ॥ మున్ను తెలుంగుకబ్బములు బొల్పుగజేసిపొగడ్త గన్న యా
నన్నయభట్టు దిక్కనను నాచనసోముని రంగనాథు బో
తన్నను రామభూషణుని నచ్చ తెలుంగునుగూర్చినట్టి తె
ల్గన్నను దిమ్మనన్ దలతు నందము కైతను జిందువందగన్.

సీ॥ రెండుబాసల గైత గొండాడజెప్పిన
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల మెచ్చి
చులకనౌ క్రొందారి బలు పొత్తములుజేయు
వీరేశలింగము సారెదలచి.
తెనుగు రామాయణంబును నేర్పమైగూర్చు
వావిలికొలను సుబ్రావు నెంచి

బ్రహ్మాండము తెనుంగుబాస గావించిన
జనిమంచి శేషాద్రి శర్మ కెరగి

శబ్దరత్నాకరము జేయు జాణ గొల్చి
త్రిపురనేని రామస్వామి దిట్టబొగడి
మరియు తక్కినయట్టి కైసరుల వేడు
వాడబాసకు మేల్సేయువారల గుట.

గీ॥ చిలువసామికైన దలవంపుగలిగించు
పలుకులందు దేనె జిలుకుచుండు
వాని నొజ్జ పడలి వైకుంఠశాస్త్రిని
నామదింగుదుర్తు ననువుమీర.

సీ॥ ఎటకేనిబోయి నేనించుక సేపున్న
నరయు జుట్టాలయిండ్లన్ని దిరిగి
చిన్నతనంబుచే జెడువెచ్చ మొనరింప
వలదని చెప్ప నవ్వారిగాగ
గూళలతో గూడుకొని దోసములొనర్ప
వినజెప్పెజెప్పించె విసిగిగొణిగె
పెరుగు నెయ్యింబప్పు వరిబువ్వతో బెంచె
బిట్టుసన్నపు సేలు గట్టనిచ్చె

నిట్టి మాతల్లి లక్ష్మమ్మ నితవుమీరు
దట్టపుగొనంబుగల్గు మాతండ్రియైన
శేషయనుగొల్చి బత్తితో జెలగి మ్రొక్కు
లిడుదు వారల యడుగులలో బడకయుండ.

క॥ అనివేల్పుల వేల్పుల కీ
డనపగువారలను గొల్చి యల వంగడమున్
వినుపింతు గూర్మితోడన్
వినుడని వినువారి మొనల వేడ్కొని వేడ్కన్.

కవివంశానుక్రమణిక.

గీ॥ ఇల దెలుగునీమ బెజవాడ గలదు దాని
కెంచ బడమరగా నిర్వదేను మైళ్ల
నుండు వీరులపాడన నొప్పు పల్లె
యందు గలిగిన కొలముల నరసిచూడ.

సీ॥ తెంపును బెంపు రాణింప జాగముగల్గి
యెమ్మె నొప్పెడువారు కమ్మవారు
క్రిమ్మ హుమ్మనుచు బింకమ్ము జూపెడివారి
గుమ్మ గల్గినవారు కమ్మవారు
బూతులాడుట సత్రిజాతరల్ సేయుట
కలనెరుంగనివారు కమ్మవారు
మగువలు మగవాండ్రు తగుపాటు చదివి చ
క్కగ బల్కగలవారు కమ్మవారు

కంతుని బెడంగుగలవారు కమ్మవారు
కచ్చిరీని జంకనివారు కమ్మవారు
కబ్బములు చెప్పగలవారు కమ్మవారు
కడిది నాజూకు గలవారు కమ్మవారు.

క॥ రంగుగ నాపెన్నమ్మల
వంగడమున మిగుల వాసి వన్నె జెలంగన్

జంగావారలరుదు రు
ప్పొంగి జగంబెల్ల యసము పొరలుచునుండన్.

క॥ ఆకొలమునందు గలిగెన్
రాకొలమున బుట్టినట్టి రామునిబోలెన్
దేకువ గల్గినవాడై
శ్రీకృష్ణయ జగముల్ద్దిరేయని పొగడన్.

సీ॥ చనుబాలు సంగు నాతిని గూలిచిన టెంపు
గొల్లచెల్వల గూడికొన్న కంపు
బలుజరాసంధుదాదులకు బారిన చొప్పు
చెలులచీరలను దొంగిలిన తప్పు
కడుపుల నడవిలో గలయగాచిన నెవ్వ
మేనత్తతో గూడి మెలగు రవ్వ
యొరులకుండలలోని పెరుగు ద్రావిన రట్టు
చలిదిబువ్వలు దినవలయునట్టు

వీడుకొనియెసు కృష్ణుండు వేడ్కమీర
నెసకమెసగెడు గొనములకెల్ల నెల్ల
అసదులకు పెట్టు యసములకాటపట్టు
నైన కృష్ణయ్య నా బువియందు బుట్టి.

క॥ మెప్పుగ నాతడు కాంచెను
గొప్పగొనంబులుగలట్టి కొడుకున్ బుదుల
ప్పప్పా యెంతటి వాడను
నప్పయ బున్నెములతిట్ట నను వగుదిట్టన్.

కII చెలువగు గొడుకు లతనికిన్
జెలగిరి సుబ్బయ్య మరియు శేషయ నాగ
య్యలు నాగ మువురు తొలిప
ల్కులు మూడును మున్ను నల్వకుంగల్గినటుల్.

కII పడముడివలె సత్తునయును
విడిముడియును గల్గి యుగము వెదజల్లితగెన్
పుడుకున్ బ్రమానన చాగం
బడరన్ సుబ్బయ్య జగము లౌరాయనగన్.

గీII అందు నాగయ్యగాంచె సంగయ్య వెంక
టప్పయలు నాగ దగువారినొప్పు మిగుల
సీగి బత్తి పెరిమెకు నిమ్మలనగ
నుల్లసిలిమానికములు నాజెల్లువారి.

మII అల శేషయ్యదనర్చెబున్నెముల ప్రోవై నెమ్మదిన్ గల్గియెం
దలుకన్ మాట యెరుంగకే కలిమికింపొంచాగమున్ దెంపుద
న్నలమన్ మారటలచ్చినా దనరులక్ష్మమ్మన్ గడుంబేర్మి జెం
డిలిగ్గై జానకిలక్ష్మినర్సమల నెంతే చాయమూంబన్ గనెన్.

కII అమ్మక్రొవ్వరు నెలతలకున్
దమ్ముడ హనుమయ్య యనగ దనరినవాడన్
గమ్మని తెలుగున బలు క
బ్బమ్ములు నుడివితిని లేత పరువములోనన్.

గీII తెలగనయు దిమ్మనయు నచ్చ తెలుగుగూర్చి
గొప్పతనమొందిరని నేను గూర్పుటరయ

కడలి దూకిన యనుమని గాంచియొక్క
కోతియును దూకి పడినట్టి రీతిగాదె.

కII చెలువుడు కృష్ణుడు తలపన్
చెలియో కన్గొనగ సత్య జలిబిలి తెలుగుం
బలుకులు కూర్చెదునవి బ
త్తులకున్ జదువులకు నెలఖిదోపదె యిందున్.

గీII సత్య పెండ్లినిపుడు చక్కనచ్చ తెనుంగు
బాసతోడ నేను బల్కువాడ
గాన దీని ముత్తిగాంచంగ మదిగోరి
యింపుమీర వినుతు సెవని కనిన.

కII అనదల గాచెడి వానికి
మొనగానికి గొల్లబోంట్ల ముద్దుల మురిపిం
చినవానికి జగములయం
దెనయెవ్వడులేని వాని కీసరు చెలికిన్.

కII దంటయయి నల్వగుర్రిడ్డుప
నంటుల దన పొట్టయందునన్ జేర్చిన యా
తుంటవిలుతుతండ్రికి గడ
కంటన్ గనికరము గురియు కరివేల్పునకున్.

కII మఱ్ఱాకుమీదబండిన
కుఱ్ఱనికిన్ వేల్పు పెల్లగొలువందగు నా
కఱ్ఱిచెలికాని కొజ్జకు
గుఱ్ఱలబ్రిలికించి యిచ్చుగొనములగనికిన్.

క. పాలకడలి బాముపయిఁ
జాలగ నిదురించునట్టి జగజెట్టికి మిన్
జాలడుగు దమ్మి బుట్టిన
పోలుపగారాని పున్నెపుం బ్రోవునకుఁ

క॥ పక్కులరాయని దమితో
నెక్కుపజీరునకు లచ్చి యిల్లాలుగ బెం
పెక్కిన గేస్తున కుదుటున్
రక్కసి పోటువుల జెండు రారాజునకున్.

కథా ప్రారంభము.

గీ॥ కొన్నగా నే నొనర్చెడి కతకు మొదల
జెట్టుఁ నిన నిరాబారిదిట్ట లంద
రొక్క చోగూడి కతకానిచక్కి జూచి
వెరమ బత్తియు దవులు ముప్పిరిగొనంగ.

క॥ ఇట్టనిరి సత్య నెటజే
పట్టెను వెన్నుండు దానివా రెవరు కొలం
బెట్టిది ప్రోలెయ్యదియో
గట్టిగ మాకెరుగ జెప్పు కతవరుస మెయిఁ.

గీ॥ వింతమైనయట్టి వెన్నునికతలన్ని
వినుగు రాదుసూవె విన్న కొలది
కప్పురంపుబెట్టె విప్పినరీతిగా
మెప్పులుప్పతిల్లు ముప్పదప్పు.

గీ॥ అనిన నతడు పరాశరుం డనెడు తబిసి
కొడుకు హజ్జల నెవలోన గుదురుపరచి

వెన్ను నివలంచి ముక్కంటి నెన్ని వేడి
వెలుగునకు మ్రొక్కి యిట్లని పలుకదొడగె.

చ॥ పుడమినెలంతకుత్తుకను బొల్పగు ముత్తెపు జేరులోన నే
పడరెడు మేరువో యనగ నారయము త్తెదుపోళ్ళయందు చె
ర్వడసియు నాకరంబలము పైడి హొరంగుదు రంగలించు క
ట్టడముల చేత నింపెసగుటఁ దగు ద్వారకజెప్ప నెంతయున్

సీ॥ పూవులా ముత్యాల కోవలా రతనాల
ప్రోవులా యేవాడబొల్పెసంగు
తేరులా వెలిమావు బారులా పెనురాచ
దారులా కడుపెరు సోరునెరపు
జెట్టులా బంగారు కొట్టులా మగరాల
చట్టులా పట్టులే దెట్టుగన్న
జింకలా చిల్క గోర్వంకలా పన్నీటి
చింకలా యేవంక జెలువుసూపు

తేటులా ముద్దుకోయిలపాటలా చొ
కాటమైవెల్గు పూవులతోటలందు
కోటలా పేటలా కడువాటమాట
వీటిగొంటెన్న మిన్న వివ్వీటికన్న.

సీ॥ కోటచుట్టు నగడ్త లోటుపాటునులేక
పాటిల్లుపాల మున్నీటి దెగడి
అంది చందురుని కందాదజేయగ బొంట్ల
కెందు వీలగుమేడ బిందమొప్పు

కన్నమొన్నటిచిన్న గున్న యేనుగు వెన్ను
దన్నుమిన్నేటి పెందమ్ములబ్బ
తలపుతో నుదుటు జంకెలతోడ పలికరు
వలితో జఁ ముసల్పు వారువములు

తీవలో ముత్తెక్రోవలో తియ్యగున్న
మావులోతమ్మి బావులఁదీవులేమొ
నా వెలుగుచున్న యాటల నాతిమిన్న
గములు పొలుపందు నందు సింగారమూర.

మ॥ తొలిపల్కుల్ నలువొందగాజదివి తోడ్తో తెల్గుతో నంతయున్
బొలుపొనర్తురిగింతు రప్పుడమివేల్పుల్ వారలన్ జెప్పుచో
నలువన్ వేలుపుటొజ్జ బెండిలుప గన్నంబోలునే సాటిగా
దలపంగా ముదివాండ్రు పల్కుగమిలో దార్కారుగాకుందురే

క॥ మెచ్చురురాచకొలంబును
వ్రచ్చిన గొడ్డంటిజోదు వడి మీరెడు నా
చిచ్చరకంటిని నైనను
దచ్చనలాడెదరు పుడిమిదాలుపు లచటన్.

ఉ॥ అక్కటనేస్తకాడు జగమంతటబిచ్చము నెత్తుచుండగా
రొక్కపుతేడు వద్దనడు రోవెలదింబలె నెంతగూర్చినన్
గక్కసమైనయా బ్రతుకు కొప్పనొకో యనియాసడింత్రు పెం
పెక్కిన జేరసారములు నీగియు సొమ్ము నుగట్టుకోమటుల్.
గీ. అడుగుపుట్టువు లచట జెన్నారుచుండ్రు
గింజయును డబ్బు తమచేతిక్రింద చాల్పు

పాత్రల నిండ నుండగా గీతగాండ్రు
మస్పి చుట్టాల కితవుల కనిప తనిపి.

సీ॥ ఆ రెండునన చెంగ్ల కీ రెంటికిని జేర
మేమి తేడాయెబి యెమ్మెలాడి
యీ రెంటిపై వ్రేయు మా రెండు తమ్ముల
బట్టిన గంటు కావలయు నెవ్వ
నాకంత జెప్పెడినో కాని వహ్వారే
ముద్దులూరెడు సుమీ పువ్వుబోణి
యెంతలాడగ నేల పుంతజొచ్చిన వెన్క
నెదవగుల్కొనువాని నదిమియడుగు

గీ॥ మనుచు నీరీతి పూలమ్ము నన్ని కడల
నెలతుకలతోడ నవ్వుచు నిందుజవ్వ
నంపు నెరజాణలాడు చెల్వంపుబల్కు
లింపులను నింప్ర వినువారి కెప్పుడందు.

చ॥ వెలవెలబారునట్టి తరి వెల్లివరిం పగు పువ్వుదోటలన్
మెలగిన పిల్లగాలి యట మేసిన తావుల నెల్ల వీటి క్రొం
దళుకు పసిండి మేడల యదాయదనై నిదురించునట్టి రా
చెలియల మోములందు నిచి చెచ్చెర మేల్కొన జేయు నచ్చటన్

చ॥ చదివినవారి యిండ్లను వసారల గట్టిన పంజరంబులన్
బొదలెడు పెంపుడుంజిలుక బోదలు జెప్పెడి కైతలో చవుల్
మదిదనియింప వేరికి బలా తొలిపల్కుల హజ్జ లెట్టులన్
జదువ నెరింగెనో కయితజాలెటు లబ్బెసమయ్యెనో కదా.

క॥ ఆపీటికిఁగ్రాఁపై తో
డ్తో వేల్పుంజాల్పువల్ప దోడ్పడుపాప్రిపై
పాప్రివేల్పుంగవిరాఁపై
యావెన్నుండొప్పు బత్తి కందెడుతోఁపై.

సీ॥ ఒకవంక బలుఁడు సాత్యకి బరామరిసింప
నొకక్రేవ గదసాంబు లొదిగియుండ
నొకచాయ దనచుట్టలుబ్బుమీరగగొల్వ
నొకతట్టు వెలవెలందుకలు బాడ
నొకదెస కైసరు లూని కబ్బము జెప్ప
నొకజాడ పెనుప్రోడ లుబ్బియాడ
నొకప్రక్క జెట్టీలు హునరు దెబ్బలుజూప
నొకట మంతురులేము యుగ్గడింప
నెల్లరికి నింపొసంగుదు నితనికంటె
కొలువపగువాడు పెరవాడు గలుగడెందు
ననుచు గొండాడ నాకల్మి యన్ను గూడి
జగము గాపాడుచుండు నాసొగసుకాడు.

సీ॥ కలికరిగాడు దగ్గఱజేరువారల
కురక కఱవు దీర నొసగుగాని
పిఱికితనము లేదు బిరుదుకక్కసి జెట్ల
విఱిచి నేలకుబట్టి చఱచుగాని
మొఱకుతురకగాడు విఱివియా చులుకుతో
నెరపల్కులెత్తరిజరుపుగాని
యెఱిగినవారల మఱచి పోవడు పరా
మరికచే మురువు గన్పరచు గాని

మురియజేయు బదార్వేలగరిత లున్న
యిరవులం దరమరలేక సమత బెరిపు
నరుముకొని మొరసెడి కనికరముతోడ
గొనములకునెల్ల నెల్లయై తనరు నతడు.

క॥ జగములనన్నిటి నేలెడి
మగవా డఖ్వటి గాన మనియెడివారిఁ
వగపున్ నెవ్వయు రవ్వయు
తగులాటము లోటుపాటు దగులునె యెందున్.

క॥ అచ్చట సత్రాజిత్తను
పొచ్చెము పొరయింతలేని పున్నెపుగని పే
రెచ్చగ గాపురముండుఁ
మచ్చింతయులేక రాచమరియాదలలోఁ.

చ॥ పెరిమను జవ్వనంబునన పెంచిలిరైన సెలంతయం దతం
డరుదుగగాంచెగుఁతునునయా రెయటంచునొరుల్ కరంబున
బ్బురపడి చూచుచక్కదనము న్గొనము న్గదాని నెందునుఁ
సరిగనరానిదాని బుధి సత్యయనఁ జెలువొందు బిత్తరిఁ.

చ॥ తిరమగు కొప్పిమ్మెరుంగునడి దేరినమాటలు నేర్చిపల్కు బం
గరునునుకీలుబొమ్మ యొడికంబగు మేన్గలపూవుదీవ యె
త్తరి పసవగ్గిపోని వెలిదామరపూవుల చెండు సానపై
నొరసినమానికంబు చెలియొప్పుల నేమని విప్పిచెప్పుడుఁ.

క॥ అమ్మగువ తండ్రియెప్పుడు
నిమ్ముగ కదనునకువచ్చు నెల్లరకుఁ బో

నమ్మసగి తమ్ములమ్మిడి
నెమ్మదితో గొల్చువారి నెలవులకనుపున్.

సీ॥ కొమ్ములగాంచిన గ్రుమ్మ నేమోయని
జడుపుగల్గించును పుడుకుదోడుకు
కావలివాండ్రిట బోవనీయరుగాన
వితయాదలంపగా వేల్పుజెట్టు
పిసినిగొట్టులయిండ్ల వెస నంటుకొనియుంట
జెందరా దెవ్వారు సిరివెలంది
జేజేల తేని బాసియఘుండ పటుగాన
దూరమేనికిని జేజేరతనము

నీతడే వేల్పురామొదవీగిచెట్టు
నితడె మాపాలిటికి సిరి యీగిరతన
మనుచు పుడమినిగల బీద లలముకొనగ
దనరు సత్రాజితుండు నిద్రా యసమున.

క॥ ఈరీతి నుండగా దన
చేరొక్కంబేమి లేక చెల్లిన నతడె
వ్వారిని మన్ననసేయగ
నేరక నివ్వాటిలు నెవ్వ నెవ్వగదోపన్.

గీ॥ తలచె నిట్లు మదిని కలవాని చెడుచెయ్వు
లైన తెలివిగలవియై తనరు
లేనివాడుపుడమి లేనివాడనుమాట
నిచ్చనెంచి చూడ నిచ్చలంబు.

చ॥ కావున తమ్మికొమ్మ చెలికానిని గూరిచి కొల్చి తక్కువై
పోవనిమేటిసొమ్ముగని బొందెదగాక యటంచు నెంచి యా
లావరిదానకున్ ముద్దులన్ మురిపించెడు ముద్దుబిడ్డకున్
దీవనలిచ్చి యిల్లికలె తెంపును బెంపు దలంపు నింపగన్.

గీ॥ కదలి చనిచని గండుతుమ్మెదలు బొదలి
రొదలు జేసెడి చలువపూపొదలుగలిగి
మడికి నింపొదవించు గమ్మనగు తావి
రా నిరాబాధలుం డెడి కోనలోన.

సీ॥ మువ్వన్నె మెకముల ముత్తైదువలపిండు
పసులదూడలకు పాలాసగుచుండ
జవ్వాజిపిల్లుల పువ్వుబోడులు కూర్మి
నెలుకకూటువులతో నెలమినాడ
మెకపురేడులపిల్ల లెకసక్కెములతోడ
జింకబోదలగూడి చెలిమిజేయ
తోడేళ్ళగుంపు సంతోసంబు గనికరం
బెనయంగ మేకల ననగిపెనగ

పులుగురేడులు పాములు గలసి మెలసి
తద్దయును గారవంబున దనరుచుండ
తబిసియిరువాకదాని సత్రాజితుండు
గాంచి యిది మంచిచోటని యెంచె నెడద.

చ॥ వెస న[illegible]ల్చి పూన్కి సరవింగ నొక్కట గొల్చుచుండె నా
కసమున వెల్గుమానికము గార్కొను చీకటిపీల్పు మ్రొక్కినన్

దొసగులువాపువేల్పు గడిదొంగలువొత్తులుదిట్టుచుండ బల్
పసదనరారుజెట్టి తొలిపల్కులదాపుడుపెట్టె దిట్టయై.

చ॥ వినుడు చలింగొలంకువుల వేసవిలోపల నగ్గివానయం
దున బెనుగట్టునెత్తముల దూలక తెంపు జెలంగ హజ్జలన్
మినుదరినిల్పినెత్తి బుడమిన్ గదియించి కరంబు బత్తితో
వినునిసువున్ మెసంగుచును వేయివెలుంగుల సామి కిట్లనున్

సీ॥ తమ్మిపూచెలియ నిద్దామెరుంగుమొగంబు
విప్పించి లేనవ్వుగుప్పజేయ
గటికిచీకటివోలె గాటమౌ దోసంపు
వెల్లిసెల్లప్పుడు విరియజేయ
చందురుతో దమి జెందిరేల్మురిసెడి
తొగకన్నెసిరియల్ల దొలగజేయ
పండెఱిందురూపులై తీడిఱించి జగముల
వేల్మిడియా నటుల్ వేఱిల్చివేయ

ముపురు సాముల తేజులు బూని యుజ్జ
గముల మొఱక్కులు గని మేలుగదురజేయ
జక్కవపులుంగుగముల కెచ్చరికజేయ
నేసె యొండ్లకు దలప విన్మానికంబ.

సీ॥ ఇలబుట్టువులకుండు చలిబిల్చు నెవ్వాడు
యెవ్వాడు పగలు గావించువాడు
గటుసుతొత్తుల విటకాండ్రమాన్చు నెవాడు
యెవ్వాడు దొంగల నేచువాడు

వేయిచేతులుగల్గి వెల్గుచుండు నెవాడు
యెవ్వాడు బలుకోర్కెలిచ్చువాడు
ముక్కంటివలపలిచక్కికన్నెవ్వాడు
యెవ్వాడుసోకుల నేర్చువాడు

పండుగుల బాముచే బట్టుబడెడువాడు
నరయ తొలిపల్కులకు బెట్టైనవాడు
సుకము లందరి కీయగా జూచువాడు
ఎవ్వ డవ్వాడు నాకోర్కెలిచ్చుగాక.

గీ॥ పగలుగావించువాడు సోకుగమిసూడు
దొసగు చీకటివేటాడు దొడ్డరేడు
నన్నుమన్నించు కోరికలన్నినించు
ననుచు పలుపుంతలను వేడుకొనిసయంత.

గీ॥ తమ్మిచెలిసంగడీడు సత్రాజితునకు
కనికరమున శమంతకంబనెడు గొప్ప
మానికము సింతవెలయనరాని దాని
దీసికొని వచ్చి చూపి యాతీరుపలికె.

గీ॥ ద్వారక దియ్యది జేజేలదొరకునైన
కడలియల్లునికైన ముక్కంటికైన
గట్లనిలచిల్వరాతలకట్లయందు
బుట్టదిది యున్న నెవ్వయువట్టులేదు.

సీ॥ ఇదియున్నవారల కిచ్చుబంగారంపు
నాడెముల్ రోజుకు నాల్గువుట్లు

ఇదియున్న వారల కిచ్చు సుకంబు ల
వ్వారిగా వారల వారలకును
ఇదియున్న వారల కిచ్చు యసంబుల
పండు విన్మను చుక్క లుండువరకు
ఇవియున్న వారల కిచ్చును బిడ్డల
మనుమల నిక జాలు ననెడువరకు

పొసగ దలదాల్చి యోలగంబునకు జనిన
మంచిచెడుగుల నెరిచూపించి తగిన
దారినడిపించు దొసగు లెంతయును నడంచు
దీని కెనగాదు వేల్పుకామానికంబు.

క॥ ఇది తలదాల్చిన నాతడు
గదుమున్ జీకటులగుంపు గార్కొను వానిన్
బదితలలవాని జగము
పదితేరులవానిపట్టి పడగొట్టినటుల్.

సీ॥ ఒకటవాకిలియంచు నొప్పైనగోడ కెం
తయు మోము నొవ్వగా దాకుచుండు
రొకవంక పెద్దనీటి కొలంకుపని యెంచి
బట్టపై జెక్కి కొల్మొట్టు చుండు
రొకచోట గద్దెయం చొగి గూరుచుండ సం
బరముతో జని క్రిందబడుచునుండు
రొకచెంత వెలజంతలుండిరంచు కవుంగి
లించి సిగ్గున దలవంచుచుండు

రీ శమంతకమానికం బెసని యింట,
నుండునో వాసియుంట యేపొందు పోడి
మైన జదువరులైన రేండ్లైన గాని
దీని గొనియాడ జల్వల తేసి తరమె.

క॥ అని పల్కుచు వినుకతనము
కనికరమున గతనమీయగా గైకొని యొ
య్యన మొక్కి సంతసంబున్
బనుపడ దనయిల్లుజేర బయనంబాయెన్.

క॥ ఇచ్చటికత యిట్లుండగ
నచ్చోటన్ సత్య వెన్నునంపలి గొనముల్
మెచ్చంపగు నందంబును
నెచ్చెలిగమి సెప్పగా వినియె దగులూనన్

చ॥ తగులము నాడునాటికి నెడన్ జిదురల్ బొనరింపనెంతయున్
వెగడివితాకుజెందు చెలిబిందముగాంచునొకోయటంచు లో
దగిలెడు సిగ్గుచే బయికి దా గననీయక దాచుచుండు న
మ్మగుడనుకంతుకాయిడియు మోపగుసిగ్గుసమంబులత్తరిన్

ఉ॥ ఒంటరిగూరుచుండి మరుడుత్తలపెట్ట గలంతబారి వా
ల్గంటిదలంచు నిట్లు మరుకాకల కోరువజాల చుట్టువా
ల్డంట కరంబు నన్ను తనదాపున జేరిచి బుజ్జగించుచున్
జంటియబోలు మోవి చవిజూడగనిచ్చినదాక నెంతయున్

సీ॥ అదటుతో జని వెన్నునదిరించి యెదయందు
నుదుటుగుబ్బలు బిగ్గనదుము టెపుడొ

సింగారముంగారు చెంగావి సునుమోవి
పానకంబూని నే నాను టెపుడో
చికిలద్దములనేలు చెలువుని చెక్కిళ్ళ
చెలువుమై ముద్దాడ గలుగు టెపుడో
తొలుకారుమబ్బు సొంపులు గుల్కు మరునయ్య
నిండుకౌగిటిలోన నుండు టెపుడో

కొల్చువారల కోర్కెల గూర్చుగిడ్డి
వేలుపునావకబుట్టిన మేలితావు
లైనకరివేల్పు హజ్జలబూని కడిగి
తనరు నీటిని నాతల దాల్చు టెపుడో.

ఉ॥ కన్నుల కర్వుదీర దమకంబున నాతని నవ్వుమోము నే
నెన్నడు జూతు వీనులకు నింపులు నింపెడు వానిపల్కు లే
నెన్నడు విందు వేడ్క లిగురించగ గూర్మి గవుంగిలించి న
న్నెన్నడు దన్పు గంతు నికనెన్నడు బంటుగ నేలుకొందునో

సీ॥ కరివేల్పు నాసలిచందున తేటగాంచక
తగులు పెంజీకటి తలగుటెట్లు
బలురక్కసులగొంగపలుకువానలు లేక
నీ విరాలవుటగ్గి బోవుటెట్లు
సరిలేని దిట్టవాతెర తేనె యనుమందు
జెందక మైకాక డిందుటెట్లు
మరునయ్య కేలుదామరతూండ్లు లేకున్న
బట్టి కోర్కులమోపు గట్టుటెట్లు
జెలగి కంతుండు బరపు పూజిలుకు గముల

నడ్డగించగ దేయని యచ్చెలువుని
పాలసెరిగించగా నొండ్ల బంచుటెట్లు
పంచకుండిన నామేను బట్టుటెట్లు.

ఉ॥ ఆతనివాతెరం గడిసి యల్లన నానగ బిల్లగ్రోవి ము
న్నే తరినేమిసల్పెనో బళీ సరిచెక్కులపై జెలంగగా
జేతులనెన్నిపున్నెములు జేసెనొకో తొలి గొండగోగుపూ
వ్రేతలు నేమినోచిరొకొ వెన్నునితోడనుగూడియాడగన్

ఉ॥ ఇంపునుసొంపునుం గలిగి యెమ్మెదనర్చెడి వన్నెకానికిన్
రంపెయనం జెలంగు నొకటాగనుగూరిచి యందచందముల్
బెంపునుగల్గు కన్నియకు బిగ్గరనంటిడు బెంకెనొక్కనిన్
గొంపలుగూల్చుగా నలువ కూళతనంబుల కెల్ల నెల్లయై.

ఉ॥ తావులు కుందనంబునకు దావురమైనటు లించునందు బల్
పూవులుబండ్లు గల్గినటు బొల్పగు చక్కదనంబు రంగునన్
గోవెలకబ్బినట్లు కులుకుంబలుకు ల్మరువైన యంచకున్
దావలమైన యట్లు నను దప్పక వెన్నుడు గారవించినన్

సీ॥ బంగారు తగటుదుప్పటివాని నావాని
గావించగదవమ్మ గంగనమ్మ
బలునెమ్మి కుంచె యాదలవాని నావాని
గావించగదవమ్మ రావలమ్మ
సుడివాలు సంకుదాల్చెడువాని నావాని
గావించగదవమ్మ గంటలమ్మ
ఎనలేనివాని చక్కనివాని నావాని
గావించగదవమ్మ గగ్గిలమ్మ

పైడి రతనాలసొమ్ముల బరగ నిత్తు
పసుపుకుంకుమ తెల్లనిపసనములును
కప్పురము గంధమును మీకు నప్పగింతు
నాదుమగవాని జేయరే నల్లవాని.

క॥ అని యెద గుందుచు నుండగ
దనకడకున్ వాణినాగ దనరెడు చెలి రి
వ్వున వెన్కవైపుగా జని
కనులన్ గైదమ్మి దోయి గట్టిగమూయన్.

క॥ ఉలికిపడి పిదప గను ద
మ్ములు మూసిన మగువపేరు బొల్పుగ దెలియం
గలుగుటకై మదిలోపల
దలతున్ జెలికత్తెనాగ దనరెడు వాణిన్.

చ॥ అనిన నెఱింగెనప్పుడు జెలియంతట జేతులుదీసినన్ గనుం
గొని చెలియా నిన్ దెలియుకోరికబల్కవెలంది వేడుచుం
డినతరి నేలవిప్పితన. నెచ్చెలితెల్పకె సంతసించి లో
దనపొరపాటు గూరిచి విలోకుపడన్ సరిగాంచి రిర్వురున్.

ఉ॥ అంతటసత్యమోము కనులందము చందము విన్నవోపుటల్
మంతగు నాటపాటలను మాని కలంగుట గాంచి లోన నే
వంతయు లేక యిట్లు బలువన్నెలు చిన్నెలుడిందియుండె దీ
జంతయటంచు నెంచిపిలుచన్ బలికెన్ జతగూరుచుండియున్

చ॥ చెలియయిటేల గుందెదవు చెప్పుము నెచ్చెలులెవ్వరైన పెన్
గలతయొనర్చిరో యొగులు గారియపెట్టిరో లేక తల్లి నీ

కలమట జేసెనో యెవర్కైనను నీపయి నీసుగల్గెనో
తలిరులవిల్లు బూములికి దాలిచి కంతు డలంతబెట్టెనో

సీ॥ బంగారు జలతారు పట్టుచీరెలు వేన
వేలు చిల్కలయందు వ్రేలుచుండ
రహిమించు పైఠిణీరవికె లిచ్చకోలంది
నసువైన పెట్టెల నదిమియుండ
సొగసైన సొమ్ము రోజున కొక్కరీతిగా
గట్టించి బరిణెల బెట్టియుండ
గమ్మకస్తురియు గంధమ్ము పున్గు జవాజి
మేలి చెక్కడపు డబ్బీలనుండ

పట్టెమంచాలు పరుపులు పల్లకీలు
జాళువాగిండ్లు మించు టద్దాలు జెండ్లు
నాటచేడియలును పనిపాటవాండ్రు
గలుగ నీవిట్లు లలమట నలగ నేల.

క॥ అని నెచ్చెలి పల్కిన విని
తన మది కోర్కెలును సిగ్గుపడబా టొదవిం
చిన నేమియనక మెనుద
వ్వునకున్ జేటెత్తు సిగ్గు బొరలగ ననియెన్

గీ॥ మూడుజగముల బోటులతోడ గూడి
యెప్పుగా జెప్పరాని పల్కుండదరయ
గాన దెల్పెద నీకు నిక్కంపుమాట
వినుము మేల్కిళ్ళ చెలులు పాల్గొనగవలయు.

చ॥ చిలుకవజీరు పూములికి చెచ్చెర గైకొని నా యెడన్ హళా
హళియొనరించె తాళగలనా యెలనాగల నాము మీర బి
ట్టలయగ జేయ నాపనియటంచు కడంక వడకం జేసెదుర్
వలమురితాల్పుజేరి తెరవా తరువాయి యెఱుంగజెప్పవే.

సీ॥ మురువుమేన్గలవాని నెరిమించు నెరమించు
నొరయించు సిరిగూడియుండువాని
నునుపుజెక్కులవాని ననతూపులననోపు
కనుచూపులను సొరుగాంచువాని
బలుపువ్వుటమ్ములు గలవాని గలవాని
గలవానికొడుకుసొంపొలుకువాని
యెగుబుజంబులను జెన్నగువాని నగువాని
నగువాని కెమ్మోవి సొగసువాని

మేటియగువాని రక్కసికూటువులను
గోటమీటెడువాని జమ్మెటియసట
డంబుమీరంగ జేయుపుట్టంబువాని
గలుపగదవమ్మ నామేను నిలుపవమ్మ.

క॥ అని తనచెలి పల్కినయం
తన సత్యకు ననియె నింతతహతహ జెందం
బనియేమి గొల్లబోంట్లం
దనియించెడువాడు నీకు నాకరుగాడే

శా॥ నీవాల్చూపులు నీదుముద్దుమొగముల్ నీలేతనవ్వుంబసల్
నీవాటంబగుగుబ్బచన్నుగవయున్ నీమేలికెమ్మోవియున్

నీవేసంబును నీదుజవ్వనము నీనెమ్మేని సింగార మా.
హా వెన్నుండుగనుంగొనన్నిలుచునే యావంత నేపేనియున్

సీ॥ వలరాజు పువ్వుటమ్ములకు జిక్కని దిట్ట
తమిజెంచనట్టి గోనముల పుట్ట
తలయూచి యెవ మెప్పువలను గాంచనివాడు
గడువిరాళికి బాలుపడనివేడు
పలుకరించగ నానపడని రాకొమరుండు
నవ్వనుంకించని జవ్వనుండు
చేసన్న లనుపనుల్ సేయ సెంచనిజాణ
పలికినంతనె రిచ్చపడనిగాణ

కులుకుచూపులు జూడని కోడెకాడు
మదిని యువ్విళులూరని చదువుకాడు
లేడుగద నిన్ను విని కన్నపోడిలందు
వెన్ను డాగునె నీలాగు విన్నవింప.

చ॥ అని చెలినూరడంబలికి యమ్మరొ నేనిక నల్లనయ్య యుం
డిన పటికంపుమేడను కడింటెకడాని మెఱుంగు మెట్లదా
రిని జని లోనికిం దరిసి రివ్వున బెస్వలిపట్టు పాన్పుపై
దనరుచునుండుసామిగనుదమ్ములకుల్దనివారగాంచియున్.

గీ॥ అంతిపురిలోని వెన్ను నిల్లాండ్రనెల్ల
నెడముగా జేసి యదను గావించిమించి
మించు నీసొరునెల్ల గుప్పించి తమిని
ముంచి తేలించి యిటకు రప్పించుదాన.

క॥ చూడుము నా గడుసరితన
మోడకు వాడకుము తెగువ నొంపక మదిలో
జూడకు మిందుల కొరులన్
వేడకుమని వెడలె బోటి వెన్నుని కడకున్.

క॥ అని చెప్పిన విని యతనిం
గనుగొని శౌనకుడు మొదలుగాఁగల వారల్
వెనుబత్తి సత్య యను సీ
ననబోడి యవలికతన్ వినన్ వలతుమనన్.

ఆశ్వాసాంతము.

క॥ వినినన్ బాడిన గొల్చిన
గనినన్ మొ్రక్కిన దలంపుగావించిన బి
ల్చిన వేడుకొనిన గూడిన
జనుపున మన్నించువాడ జగములతేడ.

అచ్చ తెలుగు కంద గీత గర్భ చంపకమాల.

చ॥ ఇల సిరినేల్దొరా జగము లేద్దైరగావగ జాలువాడ ది
ట్టల వలతీ కడుం దగుకడానిపటంబును దాల్చుతేడ యె
మ్మెలునరుదారగామిగులుమేన్మెరుగొప్పెడిమేటిప్రోడ మె
ప్పుల బరణీ కలం పగను బొల్చెడు సోకులవంచురాయడా.

గర్భ కందము

క॥ సిరి నేల్దొరా జగము లే
ద్దైరగావగ జాలువాడ దిట్టలవలతీ
అరుదారగా మిగులు మే
న్మెరుగొప్పెడి మేటిప్రోడ మెప్పుల బరణీ!

గర్భ గీతము.

గీ॥ జగము లేద్దైరగావగ జాలువాడ
తగు కడానిపటంబును దాల్చుతేడ
మిగులు మేన్మెరుగొప్పెడి మేటిప్రోడ
పగనుగొల్చెడు సోకులవంచురాయ.

చంద్రవర్త్మవృత్తము

చుట్టువాల్ మిగుల సొంపు గులుకు సేల్
దిట్టయాల్ మెరుగుదేరు నలుపుడాల్
మెట్టజాల్ తళుకు మేడగములచాల్
పట్టు లేక గలవాడ బలియుడా.

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయ గావించినట్టి యచ్చతెలుగునన్
గొనబారు సత్య పెండ్లిం
దనరున్ దొలిగ్రిక్క యిది యనన్ జెలువారున్.

శ్రీరస్తు.

శుద్ధాంధ్ర నిర్వచన

సత్యా వివాహము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ సిరులకు నిరవగువాఁడా
దరిజేరినవారి వీడఁదలఁపని ఱేఁడా
కరకునఱక్కసిసూఁడా
నెరిజగములనేలుపోఱడ నేర్పుగలాఁడా.

గీ॥ సూతుఁడను, సత్యవీడ్కొని సుదతిమిన్న
వాణి తనయింటికేగెడువరకు తమ్మి
చెలియమొగమట్టె ముడువగా గలువలదర
బడియె బడమటికడలి మిందొడవు బడలి.

క॥ పడమటి సెనయను పడతిన్
గడువేడుక బెండ్లియగుచు గడుసరివేవె
ల్గొడుపున జల్లిన బుక్కా
పొడియన నెరుపసర సంజ బొలిచెన్ బుడమిన్.

ఉ॥ పేర్కొన చిమ్మటన్ జమునిఁ,వెన్నుని,గాటుకకొండ సోకులన్
మార్కొనియేన్గులన్ జమునమానగు చీకటిచెట్లు గాకులన్

దార్కొని కస్తురిన్ మిగులదట్టపుమబ్బును గెల్చియెంతయున్
గార్కొనుచీకటుల్ గవిసె గన్నులు గన్పడకుండ గాటమై.

గీ॥ అంత సత్యయు నెంతయువ్వంత సుంత
నిదురజెందక తనమది గుదురుకొనక
పువ్వుటమ్ముల యెకిమీని పోటువలన
దత్తరముబొందు వీడ్వడు తాల్మిగుంద.

ఉ॥ కుయ్యిడుచున్న దాని విఱికోలలనేయకుపూని యింక నీ
నెయ్యముచాలుగాని తరి నీకిదియే యని యెంతువేని మీ
యయ్యకుజెప్పి నీదు పొగరార్చెద దుర్భ్యకు పొంగినట్టిపాల్
పొఱ్ఱియ్యకిబాలుసుమ్ము మదిబొంగకు కుఱ్ఱంగకు చిన్నపోలికన్

గీ॥ పూవిలుతుఁడేడ పెద్దనిప్పుకలతోడ
సెదనిటులుగాడ బలుముల్కులేయుటేడ
కంతుఁడవుగావు నాపాలిదుంతరాత
వీవుగాకున్న కనికరం బింతదవ్వ.

క॥ ననబోఁడ్ముల నొప్పించుట
మొనగాని తనంబుగాదు ముమ్మొనవాఁ
ల్గిన జోదునంటి వానిన్
గని తాకుము నీబడాయి కనుపడునచటన్.

క॥ సిరిగల్గు దొరకొడుకు నని
గరువంబున గిఱిందుమీదు గానక బెలుచన్
గరితల గారించెద విది
దొరకొడుకులకుండ దగిన దొడ్డతనంబే.

ఉ॥ బంటుతనంబు జూపెదవు పాలసుడా యిది యెందుబోయె ను
క్కంటినిమారుకొన్నపుడు కాలిచి పేలిచి బూది జేసినా
డంట తలంచి జూడ బువుటమ్ములు తుమ్మెదచాల్వుటల్లెయున్
దుంటలవిండ్లు పైకెగయు తుంటరిమూకలు జంటలేహో కో

సీ॥ వేడితో ధాడితోడ్డోడ జేసెదవె నీ
వారుణంబులు చెట్లపాలుగాను
తియ్యనిచెరుకు చేతికినంది జడిపింతు
వొప్పునే నీవిట్లు విప్పిగాను
జుమ్మను తేంట్ల టంటమ్మ నిపించెద
వేర నీగొనయ మెంచెందొ దూర
వెసమీర గసిదీర నుసురు లూడ్చెద వేర
నీవాడిముల్కులు నేలగలియ

పువ్వుబోడుల కొమ్మల బూన్కి మీర
రవ్వజేసెద విదియేటిరాచరికము
ముప్పతిప్పలు బెట్టెదే తప్పుగదవె
పిన్నవే యింక నీమేను పేలిపోను.

గీ॥ అనుచు నీరీతి గనికరంబును దొరంగి
తిట్టుచున్నంత దూరుపు దెసపడంతి
చలివెలుగు రాక విని కుసుల్ చక్కజేయ
దీము వెలిదువ్వెనన దూర్పు తెల్వుదోచె.

సీ॥ వగబాసియున్న యాల్మగలరాయిడిసేయు
బరతెంచు మరుచుట్టు వాలనంగ

నెరజవ్వనమున జూపరియా నెలంతుక
ముసుపుగా రెడు ముద్దుమోమనంగ
ఆకసంబను గోడయందు రాతిరియను
ముద్దరాలిడు నిల్వుటద్దమనగ
వెల్వు తెల్లపు గూర్మి విందారగించుచో
నెరిసించు వెండిపళ్ళెర మనంగ

కోర్కెలూరించు తెల్లమందుకుండ యనగ
జాల్వు తేజులనియెడు బెజ్జములు గల్గి
చల్లదనమును జల్లించు జల్లెడనగ
నింగి గనుపట్టె నపుడు రేసంగడీడు.

సీ॥ జగములన్నియును ముంచగనోపు తరిని యే
పారి పైవచ్చు మున్నీరనంగ
రేనాతి నేలయను తేసిన వలపుతో
గట్టనిచ్చెడి తెల్లపుట్టమనగ
చందురుండను కెరుగుం దివ్వె చేనొప్పు
పాలగచ్చెడు నాటపట్టనంగ
మల్లెపువ్వులుదాల్చి మంచిగంధమలంది
నగుచుండు మగువల సొగసనంగ

తెల్లపాలను వెలిదమ్మి మల్లె మొల్ల
వెల్లి జాబిల్లి పూసిన యుల్లి వెల్లి
మొల్లముగ గెల్చి చీకటి నెల్లబిల్చి
నిండువెన్నెలదగె పిండినెరపినట్లు.

గీ॥ కంతుపెనుబారిలోఁబడి యెంతొ కలత
బారకుండ సత్య యపుడు గోరుచుట్టు
పైని రోఁకటిపోటు కైవడిని నగ్గి
గురియుచును మింటవెల్గు చందురుని గాంచి.

క॥ అల్లునికి తోడుగా బెను
బల్లెంబులు బూని యలుల బాముల బెట్టన్
మెల్లగవచ్చితె బెద్దలు
దెల్లముగా గన్నమోము తెలుపగుటెకదా.

క॥ పుట్టితి సిరి తోడై తొ
ల్పుట్టిగ బాల్యసఖిజగముబందుగు చెల్మిన్
దొట్టితి వెన్నుని మఱదివి
కట్టా నీవిట్లు జేయ గాదనరె యొకల్.

చ॥ గురుని పడంతితోడ గవగూడినవాడవ టంచు లోన దా
నెఱిగియు నెత్తికెక్కుమున నింతుల నిర్వురిఁ గూర్చి కొంకకే
మురియుచు మిత్తిఁ గొంగ తుదిమోసమొనర్చెదు దుండగీంద్రకున్
గరితలు తల్లులైన వెలకత్తియలుం బలె గానుపించరే.

క॥ సిరితోఁ బుట్టితి వని లో
గురు తెరుగక యింద్రు నిన్ను గొప్పగు విసమ
త్తరి దరికొనగా బుట్టిన
వెరవరి విది నీక చెల్లు వేరన నేలా.

సీ॥ కడలి బెంజిచ్చు పాపడి సుంతమేన్వాంచి
విసముతోడను బయల్ వెడలివచ్చి

చిచ్చరకంటి పైసిక నట్టిటును బొర్లి
రాహుకేతువుల కోరల మెలంగి
నెలనెలకును వేడినెలవు జెల్మిని జేసి
పొడుపుగొంపను సెగ లడర బెరిగి
కడుకాకచే దెల్లబడు జబ్బునను దూలి
పడుచుల బలుతిట్లబడుచు ముదిసి

నట్టి నీవెట్టి వారల కరసిచూడ
జల్లదనమిత్తు వనుమాట పొల్లుగాదె
తెలిసి తెలియక నిను జలివెలుగటండ్రు
నిక్కముగ మింటనిప్పులు నెరపుతేడ.

గీ॥ విసముతోఁ బుట్టి మిగుల గక్కసము దోప
దండ్రి నిగళించి తమ్ముల దాయ వగుచు
పగలోనర్చెడివాని పెఱ బ్రాపు జెంది
చల్లగా రేయి ద్రిమ్మరి జారెదార.

క॥ అనికంతుం గలువలరా
యని దూరుచునుండ జల్లనగు తెమ్మెర మె
ల్లనవీవ నయ్యదన నది
యును విసమై నిప్పుగా[illegible]కోయవదోపన్.

క. వలినాలిగాలి నన్నిటు
చలనయున గారించ నీకు జనునే నీపెం
జలువతనంబున కిమ్మగు
మలయంబునబుట్టు వెందు మాటితివొకదా.

గీ॥ చెడుగునకు నేస్తకాడు బల్ చెడుగు వలయు
నన్నటుల నగ్గితో నేస్త మవుర జేసి
జగములేప్పు నిన్ను సురుల సరిగ నెంచు
వితము విత పంక్ల చెట్లను విసుచు నంత.

ఉ॥ పాముల చేత బ్రింగబడి బన్నని యూకిన బెన్ విసంబు నిన్
బ్రాకి వగ్గ బెట్టవచ్చు యడిం యన బాటల ముండ్లు వెట్టి పే
రాశని తోటలన్ జెరిచి పోయన గొంపల లేవగొట్టు నీ
తో సరియెవ్వరీడు బలుదుండుడుకుం బనులందు జెల్లరే.

క॥ ఈరీతి దిట్టుచున్ మరు
బారింబడి కలగుచుండ వైళంబున గో
క్కొరోకోయని కావుల
పూరింపన్ గూసె కోడిపుంజుల గుంపుల్.

సీ॥ వేవెల్గురాకను విని సంజదిద్దిన
ముత్యాలపాపట బొట్టనంగ
తరిరేడు రేనెలంతను పెండ్లియైకట్ట
తళుకులూనిన తనాల తాళియనగ
చాయయన్ బోటి మెచ్చగ బొద్దుపంపు చొ
క్కంపుటౌదలమానికం బనంగ
దూర్పుసు చెలి యుబ్బుతో నైరకదాడిగి పె
ట్టిన మగరాతి గుండీయనంగ

తెట్టుపగలింటి రాజురా బయనమైన
పొడుపుగుబ్బలియను చిచ్చుబుడ్డిగాల్ప

రివ్వువనితో ల్లలేచు పెన్ రవ్వయనగ
నక్కజము మీరగా వేగుజుక్క పొడిచె.

చ॥ తెలతెలవారె దూర్పుదెస తెమ్మెరమెల్లవీవ జొచ్చె ది
వ్వెలసొబగంతయుం దరిగె జెమ్మబులుంగులు గూళ్లనుండియే
కలకలలాడె నింపు దొలుకన్ విను జవ్వనిమేన గప్పిపున్
గలపములందిన ట్టుమరె గల్లుమటంచు జగంబు మేల్కనెన్.

సీ॥ తమ్మిపూబోడి కంపము వింతగా వచ్చె
రేవెల్గురాల సిర్నిలు వజొచ్చె
జక్కవలొండొంటి జతగూడుటకు మెచ్చె
నిరులకు దెసలేక సెందువొచ్చె
చెనటి చేడెలకు మోమున నెవ్వగలు నచ్చె
గడలెల్ల దెల్వి జొక్కముగ హెచ్చె
చిపురుటాకులనున్న యివమంతయును విచ్చె
వెస మరుం డించు విల్ విడిచి పుచ్చె

గలువపసలొచ్చె పురిపుల్లుగములు విచ్చె
జడుపు దొంగల మైవచ్చె జగము వెచ్చె
పారులను సంజవార్చెడి పనులు తొచ్చె
పొడుపుగుబ్బలిపై బొద్దుబొడిచివచ్చె.

గీ॥ గుడుసుకైదువ జోదు మేల్కొల్పు వాండ్రి
పాటలనుబద్దెముల దెల్లవారుమున్న
లేచి తరిచెయ్యి వలనుదీర్చి లేతజవ్వ
నంపు చెలినోర్తు నుడుల దేలింపుచుండ.

సీ॥ ఒకముద్దుచెలిదిద్దె నొగి సన్ననామంబు
నొకకొమ్మ నెరతమ్మ నొసగెచుట్టి
యొకబోటి వలెవాటు నొప్పుగా సవరించె
నొకనెలంతయలంత నునిచెప్రోగు
లోకజంత కడువింతలోలుకు దస్త్రీనిచ్చె నొక
మించుబోడి పేరుంచెమెడను
నొకతె కైదుపుసంకు హొయలుగా గుదిరించె
నొకముద్దురా లద్ద మూనె నెదుర

మంచిరతనాలపీటపై మగనినిల్పి
యెన్నియో చెయ్యులను మురియించి రప్ప
చెలిమినొకపెండ్లియగువారి కిన్నియుండ
నేమియననచ్చు వెన్నునియింపుసొంపు.

ఉ॥ అప్పుడు వాణి సత్యకడ నాడినమాటలగూర్చి యెంతయో
యొప్పిదమైన చెల్వమున కొప్పగు వేసముబూని సొంపుమై
జిప్పిలసన్న చక్కెరను జిక్కని తేనియబూలచెండులన్
గప్పురపున్ విడెంబులను గానుకగా గొని వెన్నునిం గనన్.

గీ॥ పయనమాతోడ నెదురైన పండ్లగంప
గాంచి మదిలోన బొంగి రొక్కంబొసంగి
యేరుకోల్పండ్లుగైకొని యింపుమీర
మరునిగన్నయ్యదేవిడీ కరుగునంత.

ఉ॥ వాసిదలిర్చు వాణిగని వాకిటికావలిదారు దవ్వుగా
మోసరిలంగబోవు చెలినొప్పుగగాంచిన వెల్లటనుగుల్

బోసెనుతొండముల్ పయికిబూసిచి చల్లనినీరు రివ్వనన్
దోసిచనన్ నెలంత యిసిరో యివిమాచెలిపాలివన్నటుల్.

గీ॥ ఇట్లుచని యేడకేగెద వెద్దిగోరి
యెవరికడ కేగ్వరితెవ్వు నీ విటులరమ్మ
టంచుబల్కెడు తొత్తులంగాంచి వార
నేవియో మంచిమాటల నితవుపరచి.

ఉ॥ పూచిన మల్లెతీవియలు బూనికగాగ గడాని మెట్లపై
దాచెడియెత్తుతమ్ముల నదల్చెడి యద్దుల బల్ బెడంగు లా
హా చలివెల్గురాపణకులందున వెన్నుని మేడలచ్చికెం
తేచెలువారు బొట్టునిడతేజున వెల్గెడు మోమునందగున్.

ఉ॥ అత్తెలిరా మెరుంగు పనియందపు మేడచిడీల వేల్పురో
కత్తియలబ్బురం బెసగ గన్గొననిల్చి రసం గడాని క్రొం
జిత్తరువుల్ నెలంగి చెలిచక్కటగందము బూయ గన్నుపై
కెత్తి కనుంగొనంగ సిహీహీయని నవ్వట లబ్బురంబగున్.

గీ॥ మేడపై వాకిటను జొచ్చు మెలతగాంచి
చిన్నపడుచులు మరియాద జేసిలోని
కేగుదమురమ్మ చూచెదవేల రమ్మ
టంచు దనులాగ జనియెడు నట్టిశరని.

సీ॥ ఇటురమ్మ చిన్న ముచ్చటయెంచు బిల్చువం
జరపు జిల్కలకు జక్కెర యొసంగి
నడకసొంపులకు వెంబడి దోలు రాయంచ
గమి తమ్మికాడల గట్టివైచి

యాటపాటలను టాటోటు జేసెడు బోంట్ల
కుడుగరల్ కప్రింపు విడెములిచ్చి
గౌరవంకలకు దేంట్లకును గుంచె సిట్టల
కింపైన కానుక లిచ్చి తనిపి

మరువ కచ్చోటి యందరి మచ్చికలను
యెట్టులోకాంచి యాజగజెట్టియున్న
లోనిమగరాల మగరాల జానుమీరి
యబ్బురంబౌ హజారము కరుగునపుడు.

సీ॥ పదియారు వన్నెల పసిడిముప్పురితాళ్ళ
యుయ్యాల గిల్లాబచన్మ లూచుచుండ
పొలుపారు బంగారు పూవారముల సన్న
మంచునా బన్నిటి సాంచజల్ల
జంత్రముల్ వేలుపుంజంతలాకోయన
హరువైన పాటల నబ్రిపరచ
బలురంగురతనాల కలికి చిత్తరువులు
ముడిచి మేల్ కపురంపు విడెములీయ

రుక్మిణి పొలరంగుతోడ బిరుసు వెలయ
దనయొసంగెడి యావలు దలనుదాల్ప
నెంద రెందరో వాల్గంటు లెదురుజూడ
దిట్టమై మించు నా జగజెట్టి కపుడు.

క॥ మ్రొక్కికొని చన్న కొన్కలు
రెక్కసిసూడునకొసంగ బాబ్బల్కులజో

డక్కొకవమ్మ గాంచి యెంతయు
మక్కువ దోపంగ నేమొ మాటాడికడున్.

క॥ నీరాకకు గత మేమని
గారాముున నడుగ గుడుసు కైదునజోదున్
గూరిచి యిట్లను జెలి య
య్యారే సరపోడి విట్టు లడుగుదె నన్నున్.

గీ॥ అనిన వెన్నుండు నగమడి నరసిచూచి
గుట్టుగలమాట యాట లో గురుతెరింగి
వినదగిన గట్టిపనివాండ్రనునిచి తక్కు
గలుగు రుక్మిణి మొదలైన చెలుల నెల్ల.

గీ॥ తాన మొనరించి సాపడుతరి యిదేయ
టనుచు దరిదెల్పువారిచే వినగవచ్చె
గాన మీరెల్ల రివపుల లోనికరిగి
యోగిరము దినుడన వార లేగిరంత.

క॥ వెన్నుని కిట్లను చెలియో
యన్నా యొకమించుబోడి యందంబులకున్
దిన్నియ గాకన్నియ బలు
మన్నియు వన్నియలతావి మల్లియ తెలియన్.

క॥ కొమరిత సత్రాజిత్తున
కమరున్ మరుపంపు మొలక యందము గులుకన్
దమి నేలు చిలుకమరునకు
దములపు లేదీపసీకు దగు గూర్పంగన్.

గీ॥ అనిన వెన్నుండు గొప్పకొండంత రొక్క
మెక్కువైనట్టి రతనాలయిక్క వేల్పు
జెట్టునట్టును తనకబ్బినట్టు బొంగి
ఉబ్బితబ్బిబ్బులై పెద్దయూర్పువిడిచి.

గీ॥ బోటి నీచెప్పినంతటి వాటమైన
సొబగుగలదేని నామీఁద సుంతకూర్మి
జూపినను గూర్చ నామేడజారయిచ్చి
నిన్ను గడుకూర్మి జూతు మన్నింతుననిన.

క॥ ఆ యెలజవ్వని యందము
వేయితలల చిలువనలువ వేలుపుటొజ్జల్
మాయురె చెప్పంజాల రహో
యోపినయంత వినుతునని యిట్లనియెన్.

సీ॥ నెలదినవ్వుమొగంబు వేల్పుబువ్వవితంబు
సెరజవ్వనుల కురుల్ నెలతకురులు
చికిలద్దములనేలు చెలియచెక్కుఁడాలు
పుడుకతేనియక్రోవి పడతిమోవి
మరునిక్రొన్ననతూపు మడఁతుకవాల్చూపు
గరితకన్నులబోలు గండుమీలు
మెరుగెక్కు పాలిండ్లు మేల్మిబంగరుగిండ్లు
చెలియ నూనూగారు చీమబారు

మిన్నుసమ మెన్నగా నౌను మెలతకౌను
అనటికంబాలు తొడలు రాయంచనడలు

లేమనీటున కెందును లేదు లోటు
అన్నుతలమిన్న సాటి యెందైన సున్న.

క॥ వలఁబడు జక్కవదోయిన్
బలె తలఁపునకాన జిల్గుపయ్యెదలోనన్
గులికెడు గుబ్బచనుంగవ
యెలనాగకు వింతసొగసు నిచ్చెం బళిరే.

క॥ నగవును రతనపు ప్రోగుల
నిగన్నిగలు గుప్పగూరి నెరిచెక్కులకున్
సొగసిడె చికిలద్దంబుల
దగిలిన వెన్నెలమెరుంగుదాటులు నాగన్.

క॥ నూవుం బూవును సంపెగ
పూవున్ మొగ్గయును బోలతిముక్కున కెనయే
లా వెడలి మోమువంచెను
కావున యలదేటి వ్రాలగడగదు గానన్.

సీ॥ మరుచిక్కటారి చూపరియాతుటారి బల్
హరువౌమిటారి యాగరితమిన్న
మరుపంపుమొల్క యమ్మ్రరుచేతిచిల్క బం
గరుమేల్మి గిల్కయీ కల్కియెన్న
లేగున్న మానిబలే కప్పురపు దీవి
గాటమారీవి పన్నీటిక్రోవి
యెనలేనితావి సొంపెనయు నున్ జెంగావి
దనరారు మోవిచెంవమ్మిబావి

యాహెళంగా సొబగురంగు నా బెడంగు
దాని యొయ్యారపుం దీరు దాని సొరు
నట్టి సింగారముం గారు నానిగార
మెందుపొలతుల యందు లే దేమనందు.

చ॥ మురిపెము గారు నవ్వును మొమెనయు న్వలితమ్మి పువ్వు చూ
పరసిన మారుతూపు కనులా తొగ లేయనవోపు గుబ్బలా
మురువగుపూల చెండ్లు బుజముల్ వగుదామరతూండ్లు నాగన
మ్మ రువపుమొక సెన్న దగ మాతల మానికమున్న చిల్వకున్.

కం॥ అనిబోటివింత సొగసుం
దనమును దెలియంగ జెప్ప దనమేను గరు
క్కని తాల్మి చళుక్కని చి
క్కనిగుండె తటుక్కుమనిన గళవళపడుచున్.

సీ॥ ఆచానమోవి నా కంద జేసిన నీకు
గెంపురాపతకముల్ నింపువాడ
నెలనాగ గబ్బిగుబ్బలనొత్తగల్గింపు
మింపార పైడిగిండ్లిచ్చువాడ
చెలిచిన్ననవ్వు వెన్నెలలు బర్వనొనర్పు
హారువంజి తెలిముత్తైసరుల నిత్తు
నెంత చెక్కిటనుముద్దు లొనర్పగా నింపు
మించుటద్దాల్ నీకు లంచమిడుదు

నలివలేగౌను బిడికిలి కమరనిమ్మ
పొందుగా నిన్ను జూచి మిన్నంద జేతు

నిత్తునిత్తునటన్న నా డీయదంచు
నెంచగా బోకు మూవలగాంచు నన్ను

క॥ ఇటులాడిన వెన్నుని య
ప్పటిముచ్చట లాలకించి వాణియనున్ మా
పటిపూలు రవిమ్మ పువ్వుల
జిటుకుచిటుక్కనుచు గోయు చెలి జూపింతున్.

ఉ॥ వారలయింటివెన్క జెలువంబగు పువ్వుతోట తేటనీ
రూరుమడుంగు వింతయగు యొప్పెడి తమ్ములకల్వపూలనా
చేరువ జల్లనై పువుల సెజ్జలు గల్గు పొదల్ దనర్చు వెన్
దారి నివచ్చు నీవచట దాగి కనుంగొను మింతి నేర్పడన్.

సీ॥ కనుసన్న జేసి మెల్లనబిల్చి వలపింతు
మెలతరమ్మని పూచి పిలువబోకు
చెంగావిపైవలి మచ్చిక జేయుదువుగాని
జువ్వుమ్మటంచనిపట్టి జుట్టబోకు
ముగుద చెక్కిటముద్దు మోవినుంతువుగాని
పలునొక్కులనుగాటు పరుపబోకు
కొదమగుబ్బలుముట్టి కూర్మినింతువుగాని
పిరిదులునట్టుగ బిగ్గనదుమబోకు

మెలమిజెన్నారగా గౌగిలింతుగాని
యక్కునక్కునగదియించి నొక్కబోకు
నిన్నమొన్నటిచిన్న రాకన్నెగాని
చాన నెరజాణగాదు నాయాన నీకు.

క॥ పడతి గనులార గన్గొని
కడపటనీయిచ్చకోలది గావింతువు నే
తడవయ్యె వచ్చి యింటికి
వెడలెద సెలవిమ్మటంచు వేడ్కొని వేడ్కన్.

క॥ చిరునవ్వు లేవెన్నెలకున్
సరిరా నెరనీటు నడకచందముగని య
వ్వారిబోణివెంట నంచలు
మరిపెంబున నడువ సత్య మొల్లికకువచ్చెన్.

క॥ వచ్చినచెలి గని వన్నన
లిచ్చికడుం దీవరమున నిట్లను బండో
పచ్చిదియొ నీవటకుజని
వచ్చినపని చివర మేలువాటిల జెపుమా.

ఉ॥ వెన్నుడు పెండ్లియాడు నిను వేడుకతోనని చెప్పుదేని నీ
యన్నటు పంటిమాటగల యక్కరముల్వడి లెక్కచేసి మేల్
పొన్నగలుంతు నక్కరముకొక్కటిచొప్పున సందియంబులే
దన్నులమిన్న కూర్మి చెలువారగ జెప్పవె పొద్దుపుచ్చకే.

గీ॥ అనిన నవ్వాణియును తనయనుగుజెలికి
బెరిమదైవార విరివానగురిసినట్లు
వేల్పురాజెట్టుపండు జేవెట్టినట్లు
డెంద మిగురొత్త బల్కె నీచందమునను.

క॥ అగుబెండిలి కృష్ణుడు నిను
జిగురాకుంబోడి సంతసిలుమీ మదిలో

దిగులున్విడి యన సిగ్గును
జిగియును చిరునవ్వు వొలుక జెపుమంతయు నాన్

క॥ తలపగ నెవ్వో పున్నెం
బులు తొలిపుట్టువునజేయు పున్నెంబుల పొ
వులకబ్బుగాక లంతుల
కలవడునే వాని జూడ నన్నులమిన్నా.

క॥ తొలి నే నోనరించిన బల్
కొలలన్నియు గొండలట్లు కూలగ వేల్పుల్
నలువయుముక్కంటియు గన
నలవి యొకింతయునుగాని యతనింగంటిన్.

సీ॥ రుక్మిణీమెరుపు గార్మొయిలునాగువాని
బంగారురంగు దుప్పటమువాని
వెలిదమ్ములనవల్చు చెలగుకన్నులవాని
వలమురిసుడివాలు గలుగుగాని
జెలిమిన్న లెందరో వలచిపైబడువాని
గమ్మనితావుల జిమ్మువాని
పలుకుపల్కున జవ్వ ల్గులకరించెడువాని
నెరజాణయై మించు నీటుకాని

గంతునకు దండ్రియనగ జొక్కమగువాని
నలువపుట్టిన తమ్మిపొక్కిలిగలాని
నొరవుగలవాని నొయ్యారమొలుకువాని
గాంచి నా డెందమును ధనియించి మించి.

చ॥ అదనెటులో యొనర్చి చెలియా నినుగూరిచిముచ్చటించి నీ
తుదిమొదలేర్పడం బలికి తోరపు జేవ్వము జవ్వనంబు నా
చదురుకొలంది దెల్పిమది జాల్గొని పొర్లుతమింగడంగి యా
చదురుడు ముస్గితేలి కడుజాలి ననుఙ్ బ్రతిమాలజేసితిఙ్.

ఉ॥ ఎల్లియొనేడొ నీకుగనుపించు నయంబున బల్కరించి మె
త్తల్లన గౌగలించు శమియించి మొగంబున మోమునుంచి రా
గిల్లి చనుల్ గలంప గమకించి కడుఙ్ ముదియించి ముద్దులన్
బెల్లుగడించి వేడ్కవెలపించి నినుఙ్ గరగించు నెచ్చెలీ.

క॥ అనిచెప్పిన నమ్ముద్దియ
తనమో మరవాంచి సిగ్గు డాల్కొన బోటీ
కన నువ్వుగింజ నీనో
టను బడి నానదని చెక్కిటన్ గొట్టుతరిఙ్.

గీ॥ నిండుచందురు బోలిన నీటుగల్గి
వెల్లునగు మోమునకు వచ్చె వింతయొరపు
వలచి కోరినవాడు చేబడునటన్న
మాటకన్న గలదె యిందు మగువకెందు.

గీ॥ అవల సత్యయు సంతోసమంది చెలికి
వెలది నీ యిచ్చకొలది జెప్పితివిచాలు
నల్ల నల్లనివాడు నాకబ్బునరకు
నెట్టులే నూపిరిని బిగబట్టుదాన.

చ॥ అనునెడ దుంటవిల్తుడయివమ్మలుబూని హెురంగుజిల్కతే
జిని బళి చాంగన స్నెగసి జేవెడవింటిని బొంది తేటిరా

గొనయము నెక్కవెట్టి చెలిగుబ్బల రెంటికి సందునఙ్ బెళి
ళ్ళున గురిజూచివేయ గదులోబడి సైపగనోప కిట్లనుఙ్.

సీ॥ వెడదయౌ నెడదను నిడుదకైదోయిగెం
జిగురాకు జేతుల సొగసుజూచి
కెంపుమోవియు నిగారింపుజెక్కులు జెలు
వంపుకన్నులు గూర్మినింపజూచి
బంగారు మేల్వలిపంబు దాటిచెలంగు
ననటి పెందొడల గన్నారజూచి
చిరునవ్వు లొలుకుచందురుని బోలినమోము
సొగసంతయును బిట్టుజూచి చూచి

కులుకుచన్నుల కెమ్మోవి యలరుదొడలు
మించుమోమును నిను దొందరించలేదె
యెట్టిగట్టునవే జగజెట్టి నట్టు
లెట్టు విడిపించి వచ్చితే గట్టువాయి.

క॥ అనిపల్కెడుతరి నా క్రొ
న్ననబోడింగూడియాడ ననగుత్తులవే
రొనగూర్ప బచ్చకప్రపు
దునుకలునా వచ్చెరెలమి దొయ్యలిబోటుల్.

సీ॥ కమ్మక్రొవ్విరు లివిగట్టించుకొని వత్తు
నని వేడి వచ్చితి నని యె లవలి
మీకు బొల్పగు తెల్లనాకులే దెచ్చెద
నని మోసగించితి నని యె భ్రమరి

యుబ్బుతో పైటకొంగొడియ నూల్కొనువాని
కదటుగా వచ్చితి ననియె హారిణి
త గాదు సైపుమీ తమియంచు గెమ్మోవి
చెణకి వచ్చితి నిట కనియె సుమతి

మగని పోరైన నెట్లైన మసలవచ్చు
నత్త గనుబొమ్మి వచ్చితి ననియె విమల
పడుచు రాగల నీవ్వగా బట్టు నెవ్వ
డంచరని నిల్పి వచ్చితి ననియె గమల.

క॥ వచ్చి చెలులెల్ల సత్యన్
మచ్చిక మీరంగ నింక మసలెదవేలా
చెచ్చెర పుష్పలతోటకు
విచ్చేయుమి యాడిపాడి విరులం గోయన్.

చ॥ అని నడి సత్య దోడుకొని యక్కట సీనగు మోము వాడి యుం
డినకత మేమి మున్న టికడింది యొయారము లొల్కదేమి చ
ప్పున నెరిగించవే చెలిమి బోటుల కెద్దియు దాచ కూడదే
యన నెదయేమి లేదనిన నౌనని నవ్వుచు తోటజొచ్చినన్.

సీ॥ చివురు గేలెత్తి పిల్చెను గున్నమావి మా
టికి చేయి సాచె బండి గురుపింద
పండ్లు గన్పరచె మేల్పడి తియ్యదానిమ్మ
వంగి కైవ్రాల్చె గప్రింపు టనటి

చేటంత మోము జేసెను రెచ్చి తమ్మిలు
మరిమరి తావిచ్చె మల్లెలెల్ల
బూలగుత్తుల సురపొన్న మన్న నగూర్చె
నాగుడీయని తీనె లనగి పెనగె

పొదలు విరిసెజ్జలు నిచి నిల్పుపల సల్పె
జంకెనయ జూచె రవమ్మ్రని మంకెనవిరి
సన్నగాలి సివురు గేల సన్న జేసె
నన్ని తీవలు బొదలు జెట్లన్ని వలను.

సీ॥ ఎలనాగ యొకతె యుయ్యాల నూగగా జొచ్చె
బెల్లుగా బెనుచేవ మల్లెతీవ
విరిబోణి యొక్కతె విరులు గోయగ సాగె
సంపెంగ వికజాజి సన్నజాజి
చాన యొక్కతె పొదలోన దూరగడంగె
యింపైన ననప్రిక్క యెక్కి తొ్రిక్క
మారేడు జిప్పరొక్క మగువ దుప్రింపదొడంగె
గంతుని గొల్వ ముక్కంటి గొల్వ

జెలియ యొక్కతె నెమలి కుంచియను దలను
తమ్మిగన్ను లబంగారు తగటు సేలు
పిల్లగ్రోవియును బూని వెన్నుడనని
సత్యకడ వచ్చి తమి గొల్పి చదురు సలిపె.

క॥ పలుకాడ నైననోచమె
బలుకావర మొందిమమ్ము బలికించ రహా

గోలగాదె మీకు నన్నటు
గోలగోలయనిపల్కె చిలుకగోరువంకలటన్.

గీ॥ ఎపుడు మీయాటలున్న వే యించుకంత
కూర్మినాయాటగనుడని కుంచెనిప్పి
యాడమొదలిడి పిల్చె నౌరాయనంగ
కెరలిపురిపిట్ట కెప్పున గెకవేసె.

ఉ॥ కోయని కొల్లగా జవురుగూర్కొని యైనవమెట్టుపైనిక
ల్కోయని సన్నమైత్రగు నెలుంగునబాడెడి వేల్పుటింతియొ
క్కోయని పాసియున్న చెలిగుంపులనేచగవచ్చు కంతుసం
కోయని సత్యబిల్చుపలుకోయన కోయనె కోయిలల్తగన్.

ఉ॥ జుమ్మనుతుమ్మెదల్పువులు జొచ్చియటన్న నతేనిమాని జుం
జుమ్మనసామమియ్యదియ జుమ్మనకన్నెరతోడుపల్కెదే
జుమ్మల బమ్మకొమ్మకిది జుమ్మనపాఱిబలుకున్ గమిన్మొదల్
బమ్మెరవోవబాడె నెడబాసిన యాలునుగల్వగన్ దగన్.

గీ॥ అట్టియెడగట్టువా డిట్టలందరొక్క
పెట్టునను జల్వరాదిన్నె పట్టుచేరి
వరుసమీరంగ దగుతావు లరసి కూడు
చుండ బలుకంగదొడగె నయ్యోలగమున.

క॥ అత్తలు మనకందరికిన్
నెత్తిపయింగూరుచుండి నిల్పుదు రెందున్
దొత్తులవలె గుందురు మన
మిత్తరినందులకు దగిన యెత్తంచదగున్.

క॥ కొడుకులువచ్చినతోడన
బుడిబుడిజనువెంచి మంచపుంగోటికడన్
వడిగూరుచుండి చాడీ
నుడువులు జెప్పబోయుచుందురి సూకకడంకన్.

గీ॥ కనుక గోడండ్రువచ్చినవెనుక నత్త
లున్నయెడ వారి నొండూర నుంపవలయు
నట్లు గాకున్న బడుచుల యానమీద
మగలు నత్తలు నడచు దీర్మానమొప్పు.

క॥ అనిపల్కు గనులమాటలు
విని లవలి సెబాసనాగ విమలయునొప్పన్
గొనియాడిరి తక్కుంగలి
గిన జాణలు వాణి సత్య గెంటిరి దానిన్.

చ॥ చెలులటులాడివేచి పెను చిమ్మనగోవ్రిపులు పిచ్చికార్లు గో
మ్ములు దమచేతులందుగొని పూనిక మున్నటిచీరెలూడ్చి కా
ప్రులు బిగియించి సొమ్ములుడుపుందరి తిన్నియనుంచి తమ్మివూ
గోలకునజొచ్చి రాడుకొన గుప్పున నచ్చరలాడిపట్టుటుల్.

చ॥ కొలకున జొచ్చివారు జనుగొండలు దాకెడు నీటనున్న నా
నిలబడి చేతులందుకొని నీటెసగ న్నడుచక్కి సత్య ను
న్నెలమి దలంపనయ్యె సెలకేర్పడజట్టును వానగూడుగా
బొలుపుగదెచ్చి తెప్పనిడుపోలిక గాములుగూడియున్నటుల్

ఉ॥ పువ్వుగెళాకులిం జెలులు మున్నుచుదేలుచు నీడకాడకున్
దవ్వులబోయినట్టితెరి దమ్ములు చెల్వలమోము లెంచగా

బువ్విలుతుండు తప్పి నెరముద్దుమొగంబులఁబూని తమ్ములన్
రువ్వగ సాగినన్ సొబగుదోఁచె విరుల్ సరివారు నవ్వగన్.

ఉ॥ చిమ్మనగ్రోవి బూని యొకచేడియ యొక్కతెమీఁద నీరెగం
జిమ్మిన నోఁయోలయని చేడియలెల్లరు బిచ్చికారులన్
గొమ్ముల నీరుజల్ల యెడకు న్వడితో జన నంటబారు నా
కొమ్మ హొరంగుపాల్కడలి గుమ్మరులచ్చికి బెచ్చువచ్చెడిన్.

చ॥ చెలువ యొకర్తు నోలనిడి చెల్వలు దవ్వుల నిల్చియున్నచో
వలపె ముకుల్కుగుబ్బలగవన్ నడుమున్ దొడలన్ బిడుందులన్
దలగక నంటుకొన్న నెలత ల్వేషవిల్తుదొరం బెకల్చగా
దళతళలాడు కత్తులవితంబున బొల్చి రొకళ్లొకళ్లకున్.

ఉ॥ ఒక్కపొలంతి తమ్మిగమి యుక్కిరిబిక్కిరి గాగ నున్నచో
జక్కగజేరి వాఁడె నడుచక్కిని నిల్చి వెలందులార నా
రక్కసిగొంగదొంగయయి రాగతనంబున నన్ మొరంగి మీ
పక్కకువచ్చెనా యనిన బాగు బళీయని నవ్విరందరున్.

ఉ॥ ఒక్కతె కంతువేసమను పొందగబూని మరొక్కదానికిన్
జక్కమగంటిమిందగు పసందగు సొంపమరించి తమ్మిపూల్
గ్రక్కునఁ గూర్చి కంతుడనగా నలవాని వెలందులన్ దమిన్
బొక్కిపడంగ నేసె గురిబూనిక జిల్కలు గోయిలార్వగన్.

ఉ॥ రంగగు నక్కలంకు చెదరంబడి జవ్వనులాడు పిల్లయే
నుంగులరీతిగా తమచను ల్విరదుల్ తొడలుం దడంబడన్

జంగున దూకుచుం గలతసేృగ నందలి మీనులెండ్రిలున్
బంగరువంచలు న్వలికిబాగె నొడల్కడ డాపగా వడిన్.

ఉ॥ ఆరయ దేటనీటికొలనప్పున యచ్చిగురాకుబోండ్లచే
గారియజెంది నల్లనయి కప్పునుబూని హొరంగుమాని య
వ్వారల యీతమ్రోతల నవారిగ హొరనిబొబ్బ బెట్టి మీ
పోరితమోర్వజాలనని మ్రొక్కెడి జెందువమోడ్పుచేతులన్.

ఉ॥ అంతట నీటిసూట జెలులాపి తటాలున నొడ్డుజేరి మే
నంతయు జిల్గులం దుడిచి యాఁగ్వకురుల్ సరిగంచుజీరెలన్
వింతపఠాని రైకలెసగించి నగల్ జిగిమీర బెట్టి బొ
ట్టెంతయుదిద్ది కాటుకిడ నేర్పడి రమర్మతూపులో యనన్.

గీ॥ అవలఁబ్రొద్దాయె నీరువోయంగవలెను
దీవలెక్కించవలయు బందిరులవిరుల
గురులదురుమంగవలయును కోసి మరల
మరుని గెల్వంగవలెనని మగువలెగువ.

క॥ అచ్చట వెన్నుడు జెలిగను
హెచ్చరికవలిర్ప సొమ్ము లెమ్మెలునిగుడన్
జెచ్చెరముచ్చట లెదలో
నిచ్చెనపై కెక్కి నిక్కనెరి బయనంబై.

సీ॥ మగనేతసప్పి పొల్పగుపర్చ నుబ్బుబమై
నరుదెంచుజంత నింతైనగనక
పునుగుజవ్వాజి కప్పురముగస్తురిబూయ
బూనెడిచాన నింతేనిగనక

బిగికౌగిలింతకై బెరిమమైపయ్యెద
దొలఁగించుకొని వచ్చు వెలఁదిగనక
గమ్మవాతెర నాదుసొమ్మటంచెగుపున
నొరులగాంచక మించు నువిదగనక

సురటివిసరెడి విరిబోడిసొలపుగనక
నొల్లెసవరించు గరిత మై యొరపుగనక
యడుగులొత్తెడి రుక్మిణి నైన గనక
సత్యగననెంచి తమిమించి చౌకళించి.

సీ॥ సొంపునింపెడిసంకు సుడివాలు నిరువంక
నొఱపుగా నిడుమాట మఱచిపోయె
బక్కిరా రెక్కల బల్లంబుగట్టించి
మురిసియెక్కెడుమాట మఱచిపోయె
మగువలు రాలునీరుగ గ్రోవిబలికించు
మురువులంతకుమున్నె మఱచిపోయె
దొరల తమ్ములను మంతురులను రావించి
మన్నించి పనిగొంట మఱచిపోయె

పొంచి చెలిగాంచి వలపునముంచి కౌఁగ
లించి యలికించి పలికించి యింపునించి
పెంచి మరుబారి గదిసి సొక్కించి తమి న
లంచి మ్రొక్కించి యిటదెత్తునంచు మించి.

చ॥ కుగు లసియాడ బొన్నె మిలికుంచియపీడ నెలంతలందరున్
గొరకొరలాడ చుట్టలెట్టకోయని లోపల నాడనేమి మా

మొరయనిబంట్లువేడ దనమోవిలబులుంగుల రేడు జూడ బం
గరువలెవాటుతోడ తమకంబెపగూడనడన్ వడిన్ జనెన్.

మ॥ చనికాంచెన్ గరివేలుపట్టియెదుటన్ జాల్వారుపూదేనెబెం
చినపెంజక్కెర కేళిపండ్లగెలలన్ జెల్వొంపు రాచిల్కగుం
పునచేర్పాటగుకూర్పుటాకుపరుపన్ బొల్పారు లేమావిపు
ళ్లనుజొంపంబుల గప్పుచెంబొడుల నేయంబుల్ మధిన్ నాట్పగన్.

సీ॥ పెరిగిచుట్టెడితీవ యొరపిళ్లనలగి జొ
త్తిల్లుచుండెడు పువ్వుదేనెకాల్వ
పండి తమంత దా బగిలిన పనసపం
డ్లనుగారు నూటబెంపనయుచింక
నిగనిగమను నల్లనేరేటిపండ్ల ది
ప్పలనుండి పుట్టినపాలపువాగు
తిరిగిచిల్కలువ్రాల దొరగుమెత్తనిమావి
పండ్లగుజ్జున పారు నిండుజాలు

గలసి పరచెడి యేటిచెమ్మలదొడంగి
పెగుగులేదీయమావి గప్పురపుటనటి
మేలిపండుల నత్తోటమాలియొకడు
దెచ్చి వసుదేవకొడుకున కిచ్చెమ్రొక్కి.

క॥ ఆపండ్లన్ గొని వెన్నుం
డాపేసను గనికరంబు నంటంగని హెుం
జాపులొసంగెన నింటికి
రా పొమ్మని తోటకఱ్ఱిచ్చురం జొచ్చితమిన్.

సీ॥ దానిమ్మపండ్లను దబ్బకాయలుగాంచు
గరితచన్నులటంచు గౌగిలించు
కవకవలాడు చక్కనియాకులను గాంచు
ముగుద చెక్కిళ్ళంచు ముద్దులుంచు
దొండపండుల గూర్మి నిండారగా గాంచు
జెలియ వాతెరయంచు జెనకనెంచు
చెలువమ్ము వెలిజిమ్ము తెలిదమ్మి విరిగాంచు
సువిదమోమంచు నిట్టూర్పునించు

తేటిబారులగాంచు నాబోటి కురుల
టంచు వడిమించి పట్టవలంచిపొంచు
ననటులనుగాంచు చెలితొడలంచు దత్త
రించు తమిగాంచు కోర్కెలూరించు గొంచు.

చ॥ కువకువలాడు కోయిలలకుం దలకుం బలుకంతుపచ్చవా
రువములమోత్రిత కెంతొ కసరున్ విసరున్ మసుర్వైన తేంట్ల డ
య్యు పలి రవాలుగాలికలయున్ మలయున్ సొలయున్ బళా
యనున్ దివిరివరుంబు గొల్పుతరి తీపరితీపరి తీతగాగనున్.

ఉ॥ పూజివుల్ల బొట్టెలను బోదిమొదళ్ళ సరుంగుతిన్నెలన్
జాలియొనర్చుచోట్లను బసందగుచుట్లను జీమబారులన్
మేలిమితమ్మి మొగ్గలను నించెడి తూండ్లను దొండపండ్ల ని
ద్దాలగు లేతయాకులను తామరరేకుల తమ్మిదేంట్లనున్
వాలినిగాంచి కట్టిచెలి యచ్చెలువన్ మది నెంచుబాలినై.

సీ॥ చిలుకపల్కులువిని కలికిపల్కులటంచు
నెదనెంచు గావని యేవగించు

గండుగోయిల కూతగని బోటిపాటంచు
నెదనెంచు గావని యేవగించు
రాయంచ నడక లారసి చెలినడలంచు
నెదనెంచు గావని యేవగించు
పూతమల్లియగాంచు నాతి లేనవ్వంచు
నెదనెంచు గావని యేవగించు.

చవులు తపులును సంపముల్ చందములును
కొరతపనికటంచు జీకొట్టు తిట్టు
నెపుడుజెలిగందు బలికి బల్కించికొందు
ననుచు తమిబొందు వగగుందు వడలు జెందు.

క॥ ఈవిధమై వెతగుడుచుచు
నావెన్నుం డటనటమున నట దిరుగుచు దా
పూవుంబందిరి నరవిరి
పోవుంసెజ్జపయి బంది పొరలిన తరిలోన్.

ఉ॥ తమ్ములయిమ్ములన్ గలువతావులతావలమైన తావులన్
గొమ్మలు తమ్మలమ్ములను కూర్చినకప్పురపుంబొడిం బసల్
తెమ్మెరయెమ్మె కాదు కడు తేకువదెచ్చి కడంగికల్పి య
బ్రమ్ముగ బమ్మతండ్రికి గరమ్మునయమ్ముగ జల్లె బైపయిన్.

క॥ కమ్మని యా తెమ్మెరచవి
గమ్మని దనకెట్టి చాయగా గలిగెనటన్
గొమ్మలు గొలనుంటను దెలి
సెమ్మరునబ్బ యిట గట్టిచేయియ కాదే.

క॥ తెలిసినవెంటనె దనయుఁడు
గుల్మమ్మెల్లన నడచుచు నింపుగుడుచుచు మునుముం
దలఁచఁగ నిక్కి చూచుచు
నలకోలకున్ జేరి వింతలారసి యొకటన్.

మ॥ చనికాంచెన్ సతిపంగుంపుకడ నిచ్చంబొంచి మేనుంచి కో
న్ననబోణిం సొబగుంచు మేల్బరణిఁ బొంచిమ్ముగా నడందోయుచ
క్కనిమోమున్ దళుకారు చెక్కులును చొక్కంబైన కొల్లన్నులు
న్గొనబౌ వాతెరగల్గి వారినడుమం గొల్వున్న రాకన్నియన్.

చ॥ మినుకుచెఱంగుపట్టు పీఁలి పుడమిం సుడిగుండము లోన గూలి నే
ర్పున నటమెట్టు ద్రొక్కి కరముల్ బెరమూతగ గట్టకెక్కి చం
దునికడ కేగి సాగితపితో బలుపబ్బను బట్టెవాని చూ
పనువుడివోయెఁ క్రిందయినసట్టులెయుండగ బోరు మేటరుల్.

క॥ ఆ మెలతల సత్యాంగన
నేమఁడతుక పొల్పొంక యెసగెడి రేవె
ల్గో మఱి రోహిణియోయన
గా మెరసెన్ గట్టినేస్త్రి కనుపండువుగాన్.

ఉ॥ వాలిననికన్నులన్ జెవటఁ బట్టెడు చెక్కులు జిందువందకే
గాలిలెడు డెందముల్ మరునికాకలు సోకిన మేనుగల్గి పాలి
వేలుపుగొంగ రంగెసగ వేలుపునుంబలె మానిసింబలెన్
పోలుపఱీలు లేక నఁ పొలిడ నెరుంగగ నేరకయ్యెడిన్.

ఉ॥ అత్తరి నొక్క యింతి చెలువారెడు కిన్నెర దెచ్చియిచ్చి నీ
కుత్తుకదీన్నిలోఁ గలిపి కూయసి కొల్లింగ గురాకు మెకుటన్

మత్తిలి గూయుకోయిలలు ప్రాన్పడి ప్రాన్పడి ప్రానికొక్కటై
పొత్తులపీడి యిల్విడిచిపోవగ జేయవె కంధు మేమనన్.

మ॥ పురిపిట్ట ల్పిదముట్టెలెత్తి కన నాపుల్ కేళిపలంజూతగా
సరవిన్ మేకలపిల్ల లుల్లసిల గొంచల్ క్రొంచకే మించ న
బ్బురమై కూయని కోయిలాక్వగను మాపుల్మారుబల్కంగ గ్రిచ్చ
రయేసుంగులు గొల్పుసల్పుకొను చాయన్ సత్యవాల్చ్ బల్లగన్.

ఉ॥ ఎండిన మ్రాకులెల్ల జిగిరించెను తాల్చైపురించె గుట్టలం
దుండిన పాపఱేండ్లు తలలూపిచివాలున లేచె నన్నువల్
కొండొకజిచ్చపాటుమది కూరినబొమ్మలయెమ్మె జెందిరా
గండరగండ డేమగునొ కల్కి పెలుంగగు పాట కత్తరిన్.

క॥ అప్పుడు కృష్ణుడు మైపుర
పొప్పగ నొక్కింతవడికి నొగివలిగాలిన్
దెప్పిరిలి ముప్పునప్పిర
యప్పటిచందమును బొంది యహహా యనుచున్.

చ॥ వినమెకో యచ్చకల్కు మపు వేలుపురాయని యోలగంబునన్
గొనబుదలిర్ప జంత్రమును గుత్తుకనొక్కటిగాగ కూర్చి హా
యిని దగ బాడుచుండనది యిట్టు లెవాబిరిదిలించ జాలెనే
యెన యెదిదీనికంచు బలిరే యని యబ్బురమొందియిట్లనున్.

ఉ॥ ఈనగుమోము గోముబలి యీపెకవాతెర కెంపు పెంపహా
యీనెరిబారుసోరు మదికింపగు నీకనుదమ్మి యెమ్మె యీ
చానకడానిడాల్చనులు కన్నని కొను మరుందు గన్నగై
నూనిన పువ్వులన్ విడుపడో వడకాడునొ డల్లడంబడన్.

సీ॥ పరువంబులను పస్తుబడియుండ కమరునే
ముగువాడు చెలిమోము మూరుకొనగ
బండ్లుజిక్కని తేనె బానకంబిడకబ్బ
దొడ్డిక సకిమోవినూనియాన
పెలుంగిండ్లు బువ్వుచెం డ్లొసగక కల్గునే
గరితసన్నవబిగ్గ గౌగలించ
వేల్పురారతనాల చాల్పులీకంధునే
వెలది వేనలి ముడి వేసి చూడ

నిద్దమగునద్దముల యీవి నిడుపు లేక
మించు జెక్కుల పై ముద్దులుంచదరమె
యెన్ని యొప్పున్నములను గావించకున్న
నన్ను తలమిన్న సంగాత మలముకొట్లు.

గీ॥ మేలినగళులేల మేలిమినగలేల
పడకలేల బుడుకుదోడుకులేల
బుడమిబడయనేల నోడలేల నీపువ్వ
బోడితోడ జోడుగూడకున్న.

ఉ॥ నిండగు జవ్వనంపు సెరనీటను గోనను మెచ్చి చొచ్చితన్
గొండలపట్టున న్నిలిచి కూటికి వాతెర తేనెనాని రే
యెండకు బువ్వుసోనలకు నీదరగాలికి నోర్చి కోరికన్
బండెడుదాక వీకనెవబట్టి పెనంగుదు నింతి నెంతయున్.

క॥ గుబ్బలు లదరిన బుడమియు
మబ్బును దలకిందుగాగ మార్పడినంద

బ్బిబ్బెబ్బ సంపత్రిము బోర్లిన
నబ్బా యిక సైపజాలనని కొల్లుమరున్.

గీ॥ అనుచు గన్నడనుంకించు నవనునందు
దెరవలందరు లేచి కొత్రివ్వరులుగోయ
దెసకునొక్కతెగా జని రసముమీర
జేరెనిటు సత్య యిది ఒక్కచెయ్దమరయ.

ఉ॥ చక్కనవనంపు బోత్రివయిన సత్యకునొప్పుల కుప్పయైన యా
వక్కసిగొంగ దానెదురు రాగ వటాలున గన్ను లెత్తి యా
చక్కెరబొమ్మ జూడ విరిచాలుపుసోలుపుగట్టె సిగ్గుపై
కెక్కినచూపుపాంచి వరుడేసెడి తూపుల యేపుజూపెడిన్.

చ॥ ఇపుడిటు రాదు వెన్నుడిదియెల్లను కల్లయె కన్ను లెత్తి ని
క్కపు టెవజూతుగాకయని కన్గొనుచూపుల బెళ్కుతళ్కుతో
నపుగమి వేల్పుపిూక కెదురన్ వెస నీదుచు బోవు మీనుచా
లుపు కెనయై యొయారముల లోబడి యీదెనొకింత దవ్వటన్

ఉ॥ ఎక్కడనుండియో కవిసియేత్తెర జుట్టిన సిగ్గులగ్గమై
నిక్కఝుణంఝుణం ఘణిఘణిల్లను నాకడియంబులందెలున్
చెక్కవితాల నంచలను బిల్చినడన్ వడినేర్ప లేతమూత్రిన్
బ్రిక్కను జేరి నిల్చు చెలువన్ జెలువంబుగ జూచి నేర్పునన్.

ఉ॥ తుమ్మెదనీకడం బెరిమతో జవులం దనియంగవచ్చెలే
గొమ్మరొయింపునింపగను కొత్తనలన్ విరియించి తేనియల్
ముమ్మర మొప్పగాసిడక మోమును దాచెద వేల యింకతే
లెమ్మదనుంచి కోర్కెలు బలీయనగా నోనగూర్పగావలెన్.

క॥ తేటయగు నీ మొగంబును
తేటికనుంగొని యెనొండు దెసకుం జన దె
ప్పాటున నీతోడిద జగ
మేటికి వంచెదవు మోము నెత్తుముకొమ్మా.

గీ॥ అనుడు నీవెద్దకోరెద వదియనిన్ను
గోరుచున్నది తలగని కూర్మి గల్గి
తుమ్మెదా నీవు వ్రాలనికొమ్మ విరుల
యెమ్మె వితగాదె బరువుగాదే పుడమికి.

క॥ ఐనను బలుననలంగల
పానకముంగ్రోలి లెస్సబడలితివి వి
ద్దానంగల తేనియగొన
బూనెదవో లేకమరలి పోయెదో తేటీ.

సీ॥ నేరేడు పండుకంటె మెరుంగుగల్గునీ
యొడలిందువచ్చుట బడలవచ్చు
నీముట్టెకట్టె పూనికనూదిలాగి వ
చ్చుటచేత నెంతయు సొలయవచ్చు
పొగరెక్కు దుండగీండ్రగు దిట్టలుగరుంగ
బాడిసొంపగు నోరువాడవచ్చు
బురుగులదెచ్చి మార్పులోనర్చి మిముగల్పి
కోలుచే నెదజిక్కు దొలవచ్చు

గావునను సొలపంతయు బోవునట్లు
కుండలో దివ్వెయట్లు మది గుదురుపరచి

పూని యీ కొమ్మ క్రొవ్విరి తేనెనెల్ల
నాని నిదుకింపు సందియం బూనవలదు.

క॥ అనిపల్కిన మాటలలో
దనుగోరు టెరింగి యింపుదార్కొన జుంజు
మ్మని చెలిచెవి మ్రోసెడి తే
టిని గన్గొని తేటిచెన్నటీ! యిదితగునే.

క॥ నినుగోరి యున్న యీ క్రొ
న్ననల న్వ్రిడి సిగ్గుపడెడి ననబోడి మొగం
బును నట్టిటుజూపి దెర
ల్చిన సాముల మోర్తుమే యిసీయని కడకన్.

చ॥ దరియగబోయి తుమ్మెద నతండదలించెడి రీతితోపగా
మురువెసలారు చెక్కిటను మోవిగదించిన కైదెమల్చ న
త్తరి నునుతామరాకున నతండల తేటిని దోలునట్లు రా
గరితకు వీచివీచి బిగికౌగిట జేర్చె నహా యటంచనన్.

క॥ అత్తరి నోసత్యాయని
క్రొత్తజివురుమేసి కూయుకోయిలరీతిన్
బిత్తరియొక్కతె పిలిచిన
దత్తరపడి చెలువముద్దు దనయంత నిడెన్.

క॥ కనికరముంచుము చెలి నా
కని కరమాస నిటువచ్చు నలయింపకు చి
క్కనిపాలుగారు నీ ను
న్నని చెక్కిటముద్దు లిడుట నాకెన్నటికో.

గీ॥ అన బిసాసులరీతి నీయన్ను లేల
పచ్చి రరనిముసంబైన వాలుగంటి
ముద్దుసుద్దులుజెయ్యవ్వలు మురిపెములును
గాంచనీకుండి రంచు దిగాలుపడియె.

గీ॥ కోఁదనటువంటి చెలి యొనగూడెనేని
కన్ను రెప్పిడునంతలో గడచు నేడు
అల్లవాల్గంటి యెడబాయ నయ్యోనేని
నిముసమొకయేటితో సరినెగడుజూవె.

గీ॥ అట్టియెడ సత్యకూర్మి నాదిట్టనెంతో
వేడుకొని యెట్టకేలకు వీడుకొనియె
తమి జగంబున నన్నింటి దరలగొట్టు
నట్టితమిగెల్చు, సిగ్గు లేఅన్నులందు.

గీ॥ మబ్బులను మించుజొచ్చినమాడ్కిదోప
పొదలుదూరిచనెడు తళిబువ్వబోడి
యెదనువెన్నుని పరిబెట్టి నెటకొ చనుచు
మానికము దొంగకడనుంచు మానిసివలె.

గీ॥ అపుడు చామనచాయ మే నమరువేల్పు
గరితయెడబాపునంది తత్తరముజెంది
యెంతయునుగుంది యెనలేనివంతబొంది
తిక్కతనమొంది ముసుపున్న తెలివిడింది.

ఉ॥ [illegible]యను దప్పనాడితిసుమా యను పాయనుగోరితెట్టులే
మాయను నింతపెద్దచలమా యను మేలగ్రితనంపుకీలుబో

మ్మాయను నిద్దిమంచిగొనమా యను నన్వలపించుముద్దుగు
మ్మాయనునన్నుగూర్మిగనుమాయనునీకిదినాయమాయనున్

ఉ॥ చాయనుజూడవేమి ములుచాయను నన్విడనాడిపోవుటె
చ్చాయను వేడ్కలింత కురుచాయను నీమదియంతదేలె న
చ్చాయను నల్కలింత తరుచాయను గోరికదెగ్గించ గడ్డిపో
చాయనునమ్మియుంటిబడుచాయను చీయనుచాయనుందనున్.

క॥ ఎడబాపు సైపజాలక
తడబాటున నతడు తన యెదంగోల్పడి య
య్యెడవింబడి యొడలెరుగక
వెడవిల్తుని యిడుమ నిట్లు వెపకెన్ బడలెన్.

సీ॥ సోయగంబుల మోక జూచితిరా మావి
మొలకలార పొరంగుచిలుకలార
కులుకుచన్దోయిరాచెలి యేది జక్కవ
పిట్టలార బెడంగు తిట్టలార
కడుముద్దుమోము వాల్గంటిగాంచరె వెలి
దమ్ములారా మరునమ్ములార
చిరునవ్వు గురిసెడి గరితగానరె బొండు
మల్లెలారా విరి మొల్లలార

వంకలార నునుందీర డొంకలార
కంకులార సలీసుగా డొంకలార
జింకలార పువుందేనెచింకలార
యింతిచేమంతిబంతి మీఁపొంతరాదె.

గీ॥ పాములార తియ్యని నీటివాములార
క్రౌంచలార కడానిరాయంచలార
నిమ్మలార బెడంగు దానిమ్మలార
చాన విరిపోన మీా కింద గానరాదె.

క॥ అని పలుబాటల మాటల
వనటంబడి సోలి సొక్కి వడిదక్కి తుదిం
దనుమఱచి యిల్లువాకిలి
నవబోండ్ల న్విడిచె జవ్వనపు జీకటి చేన్.

క॥ అట ముద్దియలందరు ము
చ్చటదీరగ బూలుగోసి సరగున నెలరా
చోటుపై గప్రిపుబలుకుల
నటనట గదియించి పేరు లమరించునెడన్.

క॥ పొమ్మెటనో పారవైచిన
యెమ్మెన్ బెనుగాలి సోకునేడ్తెర జెలులన్
రమ్మనక పొమ్మనక విరు
లిమ్మనకయ సత్యయుండె నెద్దియొరీతిన్.

మ॥ అవునే నీపువ్వు లేడనే యనెడువా రమ్మక్క కప్రింపుజె
ట్లవిగో రాలినకప్రిపుందురక లౌరా యెరి తేలేవె ది
ట్టవె నీవంచనువారు దారమెదికుట్టన్ ముల్లును న్లేదె నీ
కెవతిచ్చున్ సమకూర్చి యిన్నియనువా రేమే మొమాటా
డుచున్.

ఉ॥ కందునొకో విరు ల్జిదుమగా ననతీవ దెమల్చి చేయి హ
జ్జందవి పూదుమారముల సాలున గప్రిపుజెట్లక్రింద నిం

పొందగ మోపినన్ బడలునో యెలనాగలకింత వింతసొ
రెందునుజూడమంచు జెలులెల్ల దలంచు టెరుంగ దింతయున్.

ఉ॥ ఏమె యిటుంటి వేమె చెలువేడితివే ననచెండ్లు గట్టరా
వేమె నినున్ బడంతులెవరేనియు దిట్టిరె బూచిపట్టెనే
రా మెలతల్ విరుల్ జిదుమరాదొకొ దండలగూర్చరాదొకో
సోమరవైతివో ముకుడు సోకుడురీతిగ సోకెనోకదా.

చ॥ అని మడతుల్చెలిం గదిసి యన్నువచిన్నెలు కన్నులారగా
గని యెడలంటి యంటిపెనుకాకలకాకయు యున్న దిస్సిరో
యని యెదియేనిమందులిడకమ్మరొ యెమ్మెయికొమ్మదక్కనం
చనువుగజల్లనౌసరుకు లన్నులుకొన్నితమారొనర్చియున్.

సీ॥ చెలికెంపు టడుగుల జివురాకులతికించి
యరటితాటలు తొడలం దమర్చి
మడతిపక్కలకు తామరపాకులనుగూర్చి
విరిచెండ్లు ఱొమ్మున బిగియగట్టి
కైదోయి కెలదమ్మి కాడలెంతయుజుట్టి
విడెపాకు లింతి చెక్కిళులకద్ది
కలువపూరేకుల గన్నులపైగప్పి
కోలనిపుట్టువు మోము కలవరించి

పోలతి తక్కినమేనెల్ల బుప్పొడులను
గప్పురము గంధమును మంచుగలియనూరి
విరివిగాబూసి ఫెనువట్టివెళ్ళసుకటి
బుచ్చుకొని వీచి రప్పుడప్పువ్వుబోండ్లు.

కII మరుకాక లత్తైరవ ల
ప్పురుసున గావించు పనులవరుసన్ బిరుసై
గరిత యొడల్వొగలు సెగల్
బరగిన మరుగోల్వకున్న బ్రిదుకదటంచున్.

ఉII కలువకొలంకు పజ్జ గసుగందని పువ్వుల సెజ్జగూర్చి పెన్
వలిపెపుబీటపై గడు రువారముగా మరునిల్పిబత్తి మై
దలలను నేలవ్రాల్చి కయిదమ్ములుమోడ్చితలంపబోకుమా
కొలలు కనుంగొనంగదవె కూరిమినోరిమిగొమ్మలన్నమున్.

ఉII విల్లొకపెద్దగుబ్బలియు వేయితలల్గల పాపరాయడే
యల్లెయువెన్నుడే చిలుకునైతనరారగ నొండురెండుపై
పల్లెలమిత్తిగొంగయడపన్ గలిగెన్ బులువింట తేటిచా
ల్పల్లెనమర్చి పూములికి నాతనిమోదవె పెన్మగంటిమిన్.

కII వెన్నునకు సిరికిబట్టివి
యన్నలువకు దమ్ముడవు బళారే దొరబల్
మన్ననగల మేనల్లుడ
వన్నా నినుగొల్చువారి కడ్డొకడున్నే.

చII చిలుకహుమాయి సెక్కివిరిచిల్కులు చక్కెరవింటగూర్చి తే
టులగొనయమ్ము బ్రమోగ టకటొంకరియామనిగూడిగండుగో
యిలవలినాలిగాలి పువుటీరములున్ జలిరాయడంచలున్
బలసి హుటాహుటింగొలువ వచ్చెడి నీచెలువేమనందగున్.

ఉII పట్టినగందు తూపులను బట్టివెసన్ జవిచూడ బిప్పియా
రట్టడివిల్లుదాల్చి బవరంబున బుంయనిమ్రోగునల్లెతో

నెట్టననిల్చిజెట్లమని నీకెదిదిట్టల నీళ్ళదాఁపి తీ
వట్టినిను న్నెలంత లకటా బ్రితిమాలిన గాచుటొప్పదే.

కII అనివేడినకొలది నెలం
తను కంతుడలంచసాగినన్ గైదోయిన్
మినుపంక నిలిపి బలువెర
పున పమమది గుదురుపరచి మోడ్పుంగనులన్.

సీII పదియారువన్నె పెలుంబచ్చడంబుగలాడ
మెరగుచాయనచాయ మేనివాడ
వెలిదామరలబోలి చెలగుకన్నులవాడ
మొలకనవ్వులసొంపు లొలుకువాడ
మురువారు నిండు చందురుమోము సిరివాడ
నిసిమిచెక్కిళ్ళ పెంపెసగువాడ
మోకాళ్ళవరకు జంపులగుచేతులవాడ
యిపురాకుకైదమ్మి యెమ్మెవాడ

అన్నిటనుగూడ వెన్నునిపిన్నవాడ
మిన్నవాడ బెడంగు రాకన్నెరేడ
నిన్నుగొనియాడ తక్కువలున్నెచూడ
నన్నులకు నీడ గనిపింపు మందకాడ.

కII అన్నియిట్లు వేడుమాటలు
వినవచ్చిన వెన్నదొంగ వీలమరె నటం
చని సొగమోడ్పుగన్నుల
ననబోడుల యెదుటనిల్చెన్ గనిబత్తిన్.

క॥ మనచెలితలంపు లోనగం
గను మరుడిదె వచ్చెననుచు గారవమున మ్రొ
క్కినకోరికె లోదవునుగా
కని దీవెననిచ్చి సత్యనంటితెమల్చన్.

క॥ తనవలపుకానిచే సో
కిన తెలివింబొందివాని కీర్తిగంటగనుం
గొని తమి యబ్రము సిగ్గును
మనమున బెనగొనగ జెలుల మాటునకేగెన్.

సీ॥ పసిడిచెంబులనిండ బసలూరుపన్నీరు
వడిదెచ్చియడుగుల గడిగెనొకతె
యూదినగన్నడకుండ బోయెడికావి
యొల్లెగైకొని తడియొత్తెనొకతె
లేదమ్మిలపుటాకులే యంచనగనొప్పు
హొంబావలనుబత్తి నుంచెనొకతె
నెలరాతి తిన్నె జెంగలువరేకులగూర్చి
కెంపారుపీట నెక్కించెనొకతె

కప్పురపు విడియంబు జక్కగనమర్చి
పైడిరతనంపు దబుకున బట్టెనొకతె
వెల్లగొడుగును జేబూనె వెలదియొకతె
నెరగ నొక్కతె టక్కరి మరునకపుడు.

క॥ ఎరిగి యెఱుంగక మరుడని
మరియాదలొనర్చి రిట్లు మడతుక లితడా

మరునబ్బయం చెరింగిన
గరితల కింకెంత బత్తి గల్గెడినో కదా.

క॥ మరియాద సలుపు సరుకులు
దొరికెన్ గరితలకు బూలతోటన్ బళిరే
సిరి కనికరముల్ గల్గిన
దొరలకు దెరవలకు నెందు దోచుం గలుముల్.

క॥ ఆపడతు లిట్లొనర్పగ
రాపైవలిసొంపుమీరి క్రొల్గన్నుల వా
ల్చూపులన్ నివాళిమన్నన
జూపె నతనికదియె జగముచూడదు టాయెన్.

గీ॥ అతనిచూపుజాలు నన్నుల చనుగట్ల
దూరి సత్యవంకబారె నల్ల
నల్లనయ్యచాయ నల్లన చెలిపొంచు
వాలుచూపు లెదిరె మీలవోలి.

చ॥ అడకువలగ్గలింప నొకయన్నువవెన్నునిమోముగాంచుచున్
నుడివెనిటుల్ బళామిముగనుంగొనుటన్ మదిగల్గుకోరికల్
బడసితి మూడ్చెనారముకొలల్ కొలమంతయుగట్టుకెక్కెనీ
యడవియువేల్పుదోటకెనయయ్యెనుమీ తమరిందువచ్చుటన్

క॥ మీమొగమున్ రేరాయని
చే మాచెలిమోముగలువ చెన్నలరారం
గా మదియను నైరా నీ
రై మీపసపేరి కడలి కబ్రిమెపారన్.

ఉ॥ మాసకి నేర్చకయ్య కొరమాలిన రేండ్లనుగూర్చకయ్య నీ
తోసరివాని నన్నిటను దూచి నెలంతుక జేర్చవయ్య మా
వేసము చుట్టునుం బొలిపివేయగ నెవ్వరుజాలరయ్య నీ
వేసరినీకు నిందులకు వీలుదలంపగదయ్య యియ్యెడన్.

క॥ అనిపల్కుపొలతిమాటలు
విను రాచూలొమ్ము సొబగు వింతై యొప్పన్
గనిన మడంతుక లా జ
వ్వనిమది గుర్తెరిగి రతనిపైబడె ననుచున్.

గీ॥ ఇట్లు వారిచూపు లితవు లెరింగిన
యింతులందు మిగుల జంతర్యైన
గమలవచ్చి యొరగా నిల్చి యొయ్యార
మొలుక నిట్టులనియె గులుకుకొనుచు.

సీ॥ అనదల గనికరం బమర జేపట్టుట
మీబోటి దొరలకు మెప్పుదెచ్చు
ననబోడి కంతుగ్రొన్నన చిల్కగమివాడి
వాడియున్నది బలువేడి వేడి
కొనియెదమిందు సాకులు జెప్పరాకు మా
కును నీకు దపులు చిక్కులిక బెక్కు
పదిమంది సవతుల పాటిదిగాదు పు
ట్టిన మొదల్ సిరిమూలటెంకిసుమ్ము

నీపలుకు తేనె సోనకై గాపడంతి
వానకోయిలరీతి నెంతేని యెదురు

జూచుచున్నది పెనుదప్పి సోయిదప్పి
కాంచి గురుతించు మని మంద లించుటయును.

క॥ ఇరుచెక్కుటద్దములలో
బెరిమ యొసక మెసగుచుండ వెలదింగని యో
విరిబోణి మీచెలిం గన
మరు డరవిరిచిల్కు లేసి మది జెరిపె ననున్.

ఉ॥ అచ్చరలందు పాపగమియన్నువలందును వేల్పు టింతులం
దెచ్చటజూడ మీసొబగు నీజిగి యీతెర గీహొయారంగు నీ
ముచ్చటగొల్పుపాట కరముం బెరిమారగ నన్ను గోరి తా
వచ్చుట కెన్నొపున్నెములవారిగ జేసితి నంచు నెంచెదన్.

సీ॥ పలికెనా పెక్కుపండుల మెక్కిపలుకు రా
చిలుక పల్కుల కలవల మొనర్చు
చదివెనా చిగురు లిచ్చనుమేసి కూయుకో
యిలకూతలకు హాళాహాళులు నేర్పు
వెలుడెనా తమ్మికాడలు గుక్కికదలు రా
యంచ సంచుల నదలించజాలు
కాంచెనా పొగ రెక్కు గండుతుమ్మెదబారు
•లిరువైపులను బనాయించి తీరు

నవ్వెనా నిండు పున్నమనాటిరేయి
పండువెన్నెల లెల్లెడ బర్వజేయు
నిట్టి పెనుదిట్ట సొగసులపుట్ట నెట్టు
మానుకొని పోదు నను గొంటి మచ్చెకంటి.

ఉ॥ జవ్వనమందు జెల్వమును జాణతనంబున నెల్ల విద్దెలన్
బువ్విలుకానియాలినెనవోలి ననుం వధిగోరు దీనితో
నవ్వినజాలదే మరుడు నౌకరుగా నను గొల్వడే బళీ
దవ్వులనుండు టెట్లు జడదారులకుం జడవ్రేటులొందకే.

ఉ॥ సన్నల జాయలన్ బనులు సల్పెదబువ్వులపాన్పుసుండి యీ
క్రొన్ననబోడి క్రిందదిగ గూర్మవడుంగుల నొగ్గజేసెదన్
జెన్నలరారు నీసెలత చెంగట నాచెలులందరున్ దలల్
బన్నుగ వంపజేతు జెలువా చెటువన్ జెలువార నియ్యవే.

గీ॥ అనిన యెలనాగలెల్ల లో నలరి యలరు
దండచేనిడి కోర్కులు బండె నిండె
గొమ్మ మాకందరికి సంతసమ్ము దీని
వేయుమిక నేల తడవని వేగిరించ.

చ॥ మురిపెములూరగా గడియముల్ రవళించ గడానిమట్టియల్
బరిపరి గిల్కు గిల్కుమన బల్చనమోవిని లేతనవ్వుల
బ్బురముగ దోప జన్నుగవమోపునకై నడు మల్లనాడన
య్యరవిరిసోగుబూని మరుడార్వగ గృష్ణునిపజ్జకేగి తాన్.

చ॥ చనులరనిక్కు గోర్కులెపసందడిజిందులుద్రొక్కు జేతు లిం
పొనరగ గంతుడీజగము లోలినలంపగ నెత్తినట్టి విం
టినిబలెనెత్తి కృష్ణుమెడ శీపిదలిర్పగనుంచె దండ బోం
ట్లైనసిన వేడ్క గన్గొనగ నింతికి నెయ్యము తియ్యమెట్టిదో

గీ॥ వేల్పుగమి యీగిచెట్టు క్రొవ్విరులవాన
గురిసె నచ్చరలాడి పాడిరి జగంబు

పొల్పుజెందెను సంద్రిముల్ పొంగిపొరలె
జిన్నయురుముల నపుడింపు జేసె మొయిలు.

క॥ బంగారు పళ్ళెరంబున
సింగారపు రవలుగూర్చి జే సోబనమం
చుం గరితలు బాడిరి పలు
గుం గోయిల లివురు మెక్కి కూసినరీతిన్.

చ॥ పరువములైన యాకులొక పట్టెడు రవ్వనగోసి పచ్చక
ప్పురమును గాచు నేలకులు పోకలు కస్తురిగూర్చిచుట్టియా
వెరవరికిన్ వెలందుకకు వేరుగనీయ నొకళ్లొకళ్ళచె
బిరెమునసుంపగైకొని రివేకద కూర్ములకుండు చైదముల్.

ఉ॥ ఇయ్యెడనీకు నిట్టులొనరించుట జెల్లునె యంచు బల్కువా
రయ్యయునమ్మయుంగనిన నాగద నీ పనియంచు నాథువా
రొయ్యనదాను జూచుకొను ముగ్ధలిసిద్ధొనియంచుబ్రేలువా
రయ్యయొ దొంగపెండ్లితగవాతగువారికటంచు నవ్వుచున్

గీ॥ రక్కసులగొంగ మదినంత బక్కిరేని
దలచినంతన రెండురెక్కలను బుట్టు
గాలిమ్రోతలు దనవెంట గదలిరాగ
జెంతకరుదెంచి నిలిచె నచ్చెలులు చూడ.

చ॥ చెలియను కృష్ణుడప్డుగని చేడియ! అయ్యయు నమ్మ గన్న నిన్
గలచి యలంతబెట్టెదరొ కానిపనుల్ బొనరించితందురో
చెలియ! పులుంగురేనిపయి సెజ్జకు రమ్మని కేలువట్టి ము
ద్దులుమురిపెమ్ములూర వడితో పెడతోవనుబట్టిపిల్వగాన్.

క॥ వెనుకాడిన సత్యంగని
ననబోడులు గుంపుగూడి నగుబాట్లగు నీ
పనిగూడదు వినగూడదు
తనయయ్య యొసంగువరకు దాళగవలయున్.

గీ॥ ఏము తలిదండ్రులకు జెప్పియేర్పరించి
పెండ్లిగావించి వేడ్కనొప్పింపజేతు
మయ్య మామాటవిని చెలిచెయ్యివిడువు
విడువుమని వేయురీతుల వేడుకొనిన.

గీ॥ వెనుక ముందు ఱరసి ననబోడి మదినెంచి
చెల్మిబోంట్ల మంచిచెడ్డ లెరిగి
అత్తవారిపరువు లాలించి చెలిమిన్న
గౌగిలించి వెడలె గరుడునెక్కి.

క॥ వెలదుక లందరు సంతస
మలవడ నట గదలియిండ్ల కరిగిరి తమకం
బులు సిగ్గులు సంతోసము
లలలంబలె బొంగి వరుస నరుదేరంగన్.

క॥ అనిచెప్పిన సూతుని మో
ముము గని జడదారులొక్క ముగి వెన్నుండే
మొనరిచె నవలం జరిగిన
దనువుగ మాకెరుగజెప్పు డని యడుగుటయున్.

ఆశ్వాసాంతము

చ॥ పలుకులు దెచ్చి నల్వకిడి పాల్కడలిందరియించి పంటితో
నిల బయికెత్తి యన్నిసువు నేలి బలింబడ ద్రొక్కియెల్లరే

డులమడియించి సంద్రమున డొంకనమర్చి ప్రలంబుదున్మి సో
కుల కెదమార్చి కూళలనుగూల్చి జగంబుల నేలు నేర్పరీ.

క॥ మొక్కల యిక్కల రవలం
జెక్కిన బొమిడికల తేజుచే నెంతయు బొ
ల్పెక్కిన యదుగుందమ్ముల
చక్కదనము గల్లువాడ జగముల రేడా.

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయ గావించినట్టి యచ్చతెలుగునన్
గొనబారుసత్యపెండ్లిన్
దనరెడి దుగుక్క యిది యనంజెలువందున్.

తృతీయాశ్వాసము

క॥ సిరియనదగు రుక్మిణితో
సరియనఁ సత్యగూడి జతయై కొందా
మరహజ్జదోయి నొత్తగ
నెరప్రౌఢతనంబుతోడ నెసగెడివాఁడా.

గీ॥ విను తబిసిరేండ్ల గని సూతు డనియె నిట్టు
లవ్వేళదితండ్రి మానికం బంది వేడ్క
దలను దాల్చి క్రొత్తవేవెలు గనంగ
ద్వారకావతికడ కరుదేరునంత.

ఉ॥ అచ్చటికాపులెల్ల రహహా యిదియేమని వింతబొంది ము
చ్చిచ్చుల వెల్గుదాల్చుకొని చేరెడునగ్గియొ యెల్లతేజులన్
మెచ్చుల కోసమూని పుడమిం దిగివచ్చెడి ప్రొద్దొ లేక నా
చిచ్చరకంటియో యనుచు జేడ్పడితాల్మినిడించిపారుచోన్.

చ. బళి యిదియేమిమించు పొగవారినమాత్రము మబ్బులేదహా
తొలగక కానవచ్చెడిని త్రోవనుదప్పదు వానబట్ట దే
కలయునుగాదు నిక్కవముగా నిలమున్నగ నోపునంచు లో
పలజని యాపురంచుమగవారలగౌగిటగ్రుచ్చిరుగ్మలుల్.

సీ॥ చల్లకుండలను బాజారులో బడవైచి
పరుగెత్తి యిలు జేర నరుగువారు

నేవంక దొలగిన న్నావంక దొలగి యొం
డొరుల మోము బగుల్చుచుండువారు
నెటుబోవ గాళ్లాడ కిట్టిట్టుదారాడి
పుడమిమీదను గూలబడెడువారు
పిల్లలు తల్లులు భీతుమీర గవుంగి
లించి హాయని బిగ్గ నేడ్చువారు

నగలు బంగరునాణెము ల్నాక విడచి
బరవసంబున నెచటికో పారువారు
నంగడుల తల్పులనుమూయ కరుగువారు
నైరి ద్వారావతిన్ గేస్తు లట్టితరిని.

చ॥ చలుదులచిక్కముల్ తొడలచక్కినిగొట్టుకొనంగమూపులన్
బలుపులు వ్రేలుచుండ దడబాటెసగన్ వడివచ్చి మోటుపం
చలు పయిపై మెలంచుచును జెచ్చెరవెన్నని మ్రోలవంకక
ట్టిలు బడవైచి భీతులడరన్ బుడమింబడి జోతసల్పినన్.

క॥ అగ్గొల్లవారి బెరిమను
డగ్గరి చేయెత్తలేపి టక్కరిగొల్లం
డెగ్గేరివలన గలిగెన్
దిగ్గన నాతోడ మీరు దెల్పుం డనినన్.

చ॥ ఒడయడ యేమిచెప్పుదు మయో మనవీటి బజారువెంట బ
ల్విడిజను బెంచె మిన్నొలుగో వేలుపురాయడో లేక నెప్పు డె
ప్పుడు నరుదెంచు రక్కసులపుట్టువదిట్టయొ పెద్దబూతమో
కడుపునగన్నబిడ్డలటు గావగదే మము నెల్ల నిత్తరిన్.

గీ॥ అనిన దన మది నారసియంతఁ బట్టు
దెలిసి చిరునవ్వు మోమున మొలకలెత్త
ననియె జడియకుడయ్య మీయంతవార
లిట్టులైన కొలంబున కేది పరువు.

చ॥ విను డటులేగుదెంచునది వేలుపురాయడుగాడు ప్రొద్దుగా
డొనర శమంతకంబు దలనొప్పుగదాలిచి వేడ్కవచ్చు ని
ఘ్నుని కొమరుండుగాడె తనకుం సత తేరులసామి కూర్మి పెం
పున నలమానికంబమరె పొల్లగునే కలవారి కూరుముల్

క॥ అని మరియు నుగ్రసేనుని
కొనగూడిన రతనమెంతయో తగియుండున్
గనులార జూతుమందర
మును చెలువకు దయ్య మార మొద్దునుగూర్చున్.

సీ॥ అనిననెల్లరు బల్కిరవునవు నా బమ్మ
చెయువ్వెలన్నిటను బిచ్చితనముండు
ముసిడికాయలకు బొల్పెసగు సోయగముంచి
పనసపండ్లకు ముండ్లుబాముకొల్పె
తుంగముస్తకు తావి దోరంబుగాఁజేర్చి
బంగారమునకు నొసంగడయ్యె
పిసినిగొట్టుకు డబ్బు బెల్లుగా నొనగూర్చి
యీగికల్గిన వాని కీయడయ్యె
మగతనము లేనివానికి సొగసుకత్తె
దార్చినట్లుగ నాశమంతకము నుగ్ర

సేనరాజున కీక బ్రసేనునన్న
కిచ్చె బువితేండ్లకెల్ల సన్నెట్టగాగ.

క॥ అని యనుకొనుచుండంగా
దనగీముం జేరి యింటతగువారికి గ్రొ
న్ననబోడికి మురిపెంబుల
గనిసత్యకు దమ్ముగుట్టుగాంచెన్ మించెన్.

క॥ తాబొందిన తంటాల్ గా
రాబమ్మున నింటిలోన రాచుట్టలకెం
తేబల్కి సంతసంబిడె
తోబుట్టుప్రసేను డెలమితో మైమఱచెన్.

గీ॥ రాకొలపుమిన్నయైన సత్రాజితుండు
మంచిగా నింటిమూల శమంతకంబు
నుంచి పువ్వులబూజగావించుచున్కి
రోజునకునెన్మి దేసి బారువుల మేల్మి
బంగరువు తప్పకుండ నొసంగుచుండె.

క॥ అత్తరి గోడలు మేడలు
నెత్తగుబురుజులు నరుంగు లిండ్లనుగొట్టాల్
జిత్తరువులు గంబాల్ మేల్
పుత్తడి నమరింపజేసె బొలుపారంగన్.

ఉ॥ చేయనిజన్నముల్ నెనరుచే నలరింపని బీదపిండ్లులై
సేయనియిండ్లు ముక్కుపయి జేయిడిచూడని వేల్పుటాం డ్రహా
హాయని మెన్నియో కయిత లల్లనికైసరులన్ సెబాసు వ
హ్వాయననట్టి తేండ్ల గనవచ్చునె యాయదనున్ దలంపగన్.

చ॥ తిరుగుట మానికంబులను దీరిచినట్టి కడానిమేడలన్
కరగుట లెవ్వియేబనులకై తనుగాంచిన బీదలందునన్
జరుగుట పున్నెముల్గలుగు జన్నములన్ దగునోలగంబులన్
సురుగుట చెడ్డచెయ్వులను సూవెఱ్ఱినేనునునుంగుటన్నకున్.

చ॥ ఒడలినిఝూచి దువ్వలువ లోగిర మూకటిపొట్టజూచి కా
ల్నడగని జోడు బోడితలలంగనిపాగలు పోగులెంచి తా
వడుగును బెండ్లి జేసికొన బట్టెడు సొమ్ము నొసంగు బీదకే
ర్పడగ ప్రసేనునన్న యదిరాయిదిరాయల కెంతయోతగున్.

ఉ॥ పచ్చలు గెంపులున్ రవలు బంగరు వేలుపురేనిరాలు దా
నిచ్చి హారంగుబొమ్మ లమరించుమటంచనితండ్రియానగా
నిచ్చును సత్యబొమ్మలొనరించెడు వారలబిల్చి వెన్నునిన్
ముచ్చటలూర నొక్కచెలి ముద్దిడునట్లొనగూర్చుడీయనున్

గీ॥ మరియు నెదయందు నేరీతి మలయునట్టి
చెల్వగా కట్టిచెలకాని చెయ్వులన్ని
వేడ్కజిత్తర్వులందుగావింపజేసి
ముగువచెలికత్తెలకుజెప్పి మురియుచుండె.

క॥ అన్నెలతయిట్టులుండన్
జెన్నలరన్ దండ్రియుగ్రసేనుండనురా
మన్నియకు శమంతంబా
వెన్నుం డిమ్మన్నయట్లు వినిడెందమునన్.

మ॥ తగునే వెన్నునకిట్టులాడ నిసిరో ద్వారావతిన్ బీదయిం
టగువాల్గంటిని బెండ్లియాడు నేడ నాహాబల్మి జేకొండ్రు బల్

మగలెవ్వారయినన్ గడంగియిదియామామూలనున్ గృష్ణుడీ
తగవున్ మాలిన రాయనింగొలుచ వంతల్ జెందకే తప్పునే.

గీ॥ ఒరుల నెలతల నూరెల్ల మరిగితిరుగు
గట్టితుంటరి ఱేడుగా గలిగెనింక
నొకనిచే సొమ్ముగని యోర్చియుండగలడె
చెన్నటులపాంత కెప్పుడు జేరరాదు.

చ॥ అడుగునొకో శమంతము నహా యదియెట్టులొసంగువాడనా
యొడలిని నానియున్న యెడ నూపిరియిమ్మన నిత్తుగాక కా
నడవుల వానయెండలకు నాకలిదప్పుల కోర్చినిల్చి మిం
దొడవును గొల్చి వేల్పులకునుం గొనరానిది గొంటినక్కటా.

గీ. అని మరియు నిట్టుదలపోసె నతడెడంద
సోకులనుగొట్టి వేల్పులసాకుజెట్టి
యిట్టి చెడుచెయ్దమునకేల నిచ్చగించు
నిచ్చగించిన దప్పునే యీక నాకు.

గీ॥ చక్కదనముకెల్ల యిక్క మేల్గొనముల
నిడినపెట్టె విద్దెలిముదుకొట్టు
నైన సత్యనిచ్చి యడుగులుబట్టిన
నెంచి నన్ను గనికరించునేమొ.

గీ॥ ఖర్మ సొమ్ములిచ్చి పిల్లవాండ్రనొసంగి
చెన్నటులను బూజ సేయుచుండ్రు
బడుగులెల్ల మెడల వారిమేలూరక
మీదికెగిరివచ్చి మోదకుంట.

గీ॥ ఇట్టు లేమే మొయనుచుండ నింపుతో బ్రి
సేను డడవిని వేటాడబూని మంచి
తేజి నాయిత్త మొనరించి తెమ్మటంచు
నానగావించి యతడును లోనికరిగి.

గీ॥ ఇంటివేల్పుకంటె హెచ్చుగా బంగారు
పెట్టెనిడు శమంత మట్టెతీసి
యింపు బెంపునింప నెవదాల్చుకొనె నన్న
వలదు వలదటంచు బలుకుచుండ.

సీ॥ ఆకుపచ్చనిరంగు షోకుదుస్తు హొంరంగు
కడలన్ని దట్టంపు టిడవి జేయ
రతనంపు బొమిడిక రవలజిగాజిగి
నిరుకేవలను నన లేచియెత్త
తళతళలాడు చికిలికత్తుల బెడంగు
లెడనెడదొడగి యీరెండగాయ
వలెవాటు సవరించు వలిపె హొంబట్టు సే
ల్పుడమి యెల్లెడల బుప్పొడులగురియ

తనదు వేసంబు ననకారుతరి నెలర్చు
పూలదోట వితంబున బొలుపెసంగి
జేసి బోయలు బంట్లు వజీర్లుబూన్కి
బరవసంబున గొల్చిరా బయలువెడలె.

చ॥ వలలుఌలమ్ము లీటెలుసివంగులుగుక్కలుడేగలున్ బయిన్
గలిగినమొత్రకాండ్రు గమికాండ్రును వెంబడిరా వజీర్ల ప

గ్గలనుడు లాలకింపుచును కేరడమాడుచు గేలికొట్టుచున్
జెలువుమగంటిమి న్ఘన బ్రిసేనుడు ద్వారకదాటిబోవుచోన్.

గీ. తడుపుకొల్లాయగుడ్డ నాదలనుదాల్చి
సత్తరువులోన వంటకై దుత్తయును ప
నంటియును గట్టియలుబూని జంటలేక
నెవ్వడో యొక్క ముదిబాప డెదురుకొనియె.

కం॥ అదిగని విన్నాణము గ[illegible]
ల్గు దొరల్ చనపలదు వేటలోపల గడు గీ
డొదవు నన వినక నడచెన్
విదివ్రాల్దాటంగనెట్లు వీలెవ్వరికిన్.

చ॥ తనతెలిమాంవు తెమ్మరనదల్చు వడిన్ జనుచుండ మేల్మిగొ
ల్సునుసడలించి యుస్కాలపి చూడకడన్ గడముట్టబారి చ
ప్పునన రుదెంచుగుక్కలగముల్ భవుభౌయులివ్వు ల్సెలంగ వెం
టనుబడి కా వజీర్లను కటార్లుతుటార్లను వెన్కయై రటన్.

గీ॥ తెంపు బెంపున నేయడ్డగింపు లేక
నడగతోడన నడవిలోబడి తొడంగి
గుట్టలును బుట్టలును చెట్టుపట్టులరసి
యరసి మెకముల దొరసి వేటాడునపుడు.

గీ. అచ్చోటికిదాపునందున్న యట్టి వింజ
మనెడుగుబ్బలినుండు బోయలకు బెద్ద
లైనవారలు సనుదెంచి జేనిగాంచి
మొక్కి యొకపున్గుపిల్లని మ్రోల బెట్టి.

క॥ పబువా చూచితె వింజం
బబుబరమాఁనెట్టివారికైనను నెంతె
త్తుబలే మాఁయుండ్లటనుం
డు బగల్ రేయియును జీకటుల్ చిమ్మనుచోౝ.

క॥ అందలి మెకప్పుంజేడులు
నుం దుప్పులు పెద్దపులులునుం జిరుతలు బల్
పందులు లేళ్లు స్సివంగులు
వందలు వేల్సమ్మ రమ్మ వానింజూడౝ.

సీ॥ వానిదుంపార సీతోన యేమందు దు
ప్పులపిల్లలే పెద్దపోతులంత
సామి చూచితివె యాచమురుపందికి వెండ్రు
కింత బీకంగ జిమ్మించి కొట్టు
నయ్య పెద్దుసిరికాయం తేసి తెలిగుండ్లు
జలజలరాల్చు నేస్గులుబెనంగి
చెట్టంతయాంబోతుబట్టి నేలకుగొట్టి
కొనగుట్టవర కీడ్చి తినుమెకాలు

చూడ సొంపా కొదమలేళ్ళచూచినంత
నింటిమాటెత్తనీయని యేదుగుంపు
సింగములకైన నింత తొలంగిపోని
యడవి దున్నలు గొరనాసులందుగలవు.

క॥ తొడరి యెలుగెత్తి యార్వౝ
బిడుగులు పడిరాలు పెద్దపెట్టున నొకదూ

కుడుజేసిన మావింజము
దడదడలాడించు సుమి కొదమసింగంబుల్.

క॥ అమ్మా యయ్యెలుగుల నా
బమ్మెట్లోనరించె నొక్కొ పరువడిలో సిం
గమ్ముల దమ్ముల జేయును
రమ్మా మాపాలము జూతురాయడ యింకౝ.

గీ॥ అనిన సంతోసమంది తే డల్లె యనగ
వెంటనిడుకొని యొకజాలు వెంబడించి
అద్దె పొనపొన మబ్బానునట్టె చోటె
యెంతదవ్వది చెలకపెట్టె యటంచు
నిల్లిదే యంచుగొని పోయి రల్లతేని.

సీ॥ మున్నగస్త్యుండు రాబుడమిసాగిలిమ్రొక్క
నుండుమిట్లన బండియున్నవాని
పాపసొమ్ముల సామి రాపణంకులకున్కి
యగు నేటి చెలిపక్క తగులుకాని
నిండియా నడిమికి రెండుపంపులుగాగ
నమరించు పెద్దగట్టైనవాని
కడుమెకంబులకు దొంగలకు తేండ్లకునిరా
బారులకిక్కయై పరగువాని

తమ్ములకు గల్వపూవుల కిమ్ములైన
వలపు తెలిసీటి కొలకుల వాసిగాంచు
నెత్తముల వేల్పులచ్చరల్ నెత్తమాడ
వేడుకలుగూడ జూచెనా వింజమపుడు.

కం॥ కని యిది కాంచినజాలదె
మనుట్లెందుల కేంద్రుబూండ్లు మజ్జారే య
మ్మినుపట్టి నిక్కి యెగురం
జనదే యీ గట్టుకొనకు జనువారలకున్.

చం॥ అనితలపోయుచున్ గరకుటమ్ములగోఱిల్పులినాము టేనుగుం
మొనసిన కారుసింగమును మోంటెలు గుంబెనుదుప్పిగోరపం
దినిబోగరెక్కుడున్న నొకదెబ్బకు దెబ్బకుజబ్బలూడిమై
దునిసిపడన్ వడిన్ నెరపె దూలకదెంపు జెలంగ నెంతయున్.

సీ॥ దిట్టమౌయేస్గు గీపెట్టుచుండగ దోండ
మట్టెబిగ్గనబట్టి కొట్టనేల
గోఱివ్యాడిగోళ్లెత్తి కొట్ట రివ్వునవచ్చు
కోఱిల్పులిదనయీటె గుఱిచ్చియెత్తు
యేనుంగుఱా తల పైనుండి కుప్పించి
యురుకుసింగము తల నొడిసిపట్టు
కొరికివేయగనోరు దెరచివచ్చెడి పెద్ద
యెలుగుబంటిని చెట్టు కేసిమోదు

దుష్టులను జేఱిల్చు నడవిపందులను దూల్చు,
కణుజులను గెల్చు యేదులగమి నదల్చు
లేళ్లసవరాల నెనిమిదికాళ్లవాని
వాల్మెకంబుల గూల్చు నవ్వారిగాగ.

క॥ పఱచియలేడిని బట్టున్
బిఱుతివియక సింగములను బీరమడంచున్

మొఱకుం బందులకొమ్ముల
విఱుచున్ బట్టుకొని మింట వేల్పులు బొగడన్.

క॥ మాటిడదు చెట్టు నెక్కడు
చాటుండడు వలలుబోన్లు నైతము దేడ
ప్పాటనొకండు మెగంబుల
గాటముగా జంపె నదియకద వేటయనన్.

క॥ ఇటువేట సల్పుచుండన్
జటుక్కు మనకుండ నొక్కసింగము దనవె
న్కటి వైపునుండి పైబడి
పటుక్కుమనిపుఱియ కొరికి పడదోఱిసెవెసన్.

క॥ పడదోఁసి ఱొమ్ము మీదన్
గడుమెరసెడియాశమంతకము గైకొని బ
ల్వడి బాఱుచుండె దిన నె
య్యెడకో సంతోసమెంతయేన్ విలసిల్లన్.

గీ॥ అత్తఱిని జాంబవుండనునట్టి యెలుగు
బంట్లతేడల్ల యేనుంగుపగతుచే శ
మంతకము వెల్గుటనుజూచి వింతబొంది
కొడుకునకు దీసికొనిపోవ గోర్కెగలిగి.

గీ॥ పచ్చకెంటిమెకము బరుపడి మార్కొని
పీలువెంట వెన్కకాలుబట్టి
పుడమిదిఱిప్పికొట్టె గుడిమిఱింగువానికి
తలుపు లప్పడములవలెను గాదె.

క॥ సింగము నిటుజంపి రతన
ముంగొని జాంబవుడు వింజపుంబొరియకుఁ దా
బొంగుచు జని పట్టికి ని
చ్చెం గొడుకుల కెంతవారు జేయరె యితవుల్.

క॥ అట వేటకు వచ్చుదొరల్
కటకటపడితేని నడవిగలయ వెదకి యె
చ్చట గానక డెందంబులు
దటుకుతటుక్కనగ గూలి తలపోసిరిటుల్.

సీ॥ రాజుగారైన సత్రాజి త్తైదురువచ్చి
మాతమ్ముఁ డేడని మనలనడుగ
నేమిమాటాడుదు మెందుజూపింతుము
భంగకారుడు వాతపతి బహుప్రి
యుండు మాపినతండ్రి యొగి మాకుదెచ్చిన
పున్గుబిల్లులు సింగపుంగొదమలు
బికిలిపిట్టలు మంచి పీలుకట్టాణిము
త్తైములేవి తెండు తేతెండునాగ

నోరెటులనాడు మనకు సొంపాగుసత్య
సన్న మనలను బిల్చి మాచిన్నతండ్రి
వచ్చెనే నాకు నేమేమిదెచ్చెననిన
నేబదులుమాట నుడువ్రదు మేది తెరువు.

చ॥ అనియిటులెంతయేని దిగులందుచు గుందుచు వీడు జేరితే
నినిగనియంతయుఁ దెలుపనెక్కొను నెవ్వగయగ్గివోలెమే

నను పులు వామినంటి రగులై పొగలై సెగలై తొడంగి భ
గ్గన వడిమండ నావురని యాతడు బిగ్గన నేడ్చె నేమనన్.

గీ॥ అనుగునైదోడు కానరాడనెడి పల్కు
బల్లెమటు వానివీనుల జిల్లివొడిచె
గానసెవరెట్టు లోదార్చ రేని వినడు
తమ్ముడాయంచు బలవించు సొమ్మసిల్లు.

ఉ॥ కాయను నెందుబోతి వలుకాయను గూళలపాలితోకచు
క్కాయను మానికంపు బలుక్కాయను జక్కదనంబుకెల్లని
క్కాయను రావిదేమిచిలుకాయను తియ్యనిలేతమావిమో
కాయనునాయమేనదుడుకాయను గాయనుగాయనుంగసున్.

ఉ॥ పాయను నేరమేమి బలుపాయను మంచిగొనాలమేలితి
ప్పాయను మానిజంపుకరపాయను నాకడదార మేల్మి కు
ప్పాయను డాగితేల విసుపాయను సొరగు గంతుపువ్వుదూ
పాయనుమాయదారిమలపాయను బాయనుజీయనుఁ దనుఁ.

చ॥ డాయనురావిదేమి జగడాయను నెక్కుడురారమంచిగో
డాయను నీకు నింతయగడాయను నన్మరిపించుతోడు నీ
డాయను బల్పజీర్లమగడాయను నీయెడలెట్టునైతు దో
డాయను నెవ్వరేవి బుడుడాయను గ్రొమ్మరుడ్డాయనుఁ వినుఁ.

ఉ॥ రోయనుదప్పులేమి యిసిరోయను నాకెదిదారితమ్ముగా
ట్రోయను నేడతమ్ముడు మొఱోయను నిన్నెగవెట్టుజంపురా
రోయను నీకిదేమియెడరోయను నీవలె నేరు వేటబో
రోయను యెంతపంతిఢిబిరోయను నేనెటునైతురోయనున్.

క. అనియిట్లు తోడబుట్టిన
చనువున నెనగానరాని జాలింబడితూ
లిన యెదసోలిన మెయితో
డను కొంతశమంతకం బెడందందోపన్.

ఉ॥ నేరుపుమై సెదం దనర నిన్ను గనుంగొని పెద్దలెంచగా
నేరరు నీవెలన్ సతము నిన్ గనిమంటిమి నీగొనంబు బం
గారము నీను నీకతనగాదె జగంబున కెంతొ మేలు వ
హ్వా రతనంబ నీ యొడలువాసిన నా యొడలేల గాల్చనే.

సీ॥ తమ్ముడా హా శమంతకమా యెచటనుంటి
వెవని పాల్వడి కలివిచ్చుచుంటి
నీదుసింగారంబు నీదుబంగారంబు
తరగ్గలై తిట్టలై తనరునహహ
నీవు కోర్కెలను నిండించు నింతులు బీద
లెటువంత దరిగాంతు రెందుమందు
పొల్లులాడనివాడ పొద్దొసంగినలచ్చి
పోయితే నిల్కడ బూనలేవె

పొలుపుగలవాడ వేవెల్గు వెలుగుదాన
అనుగు చెలిదిట్ట సుకముల కాటపట్ట
మురిపెమిడుదంట కరువుల దరుముపంట
యంచు బలవించు బ్రిదుకుటెట్లని తలంచు.

గీ॥ మును శమంతక ముగ్రసేనున కొసంగు
మనుచు గరివేల్పుగోరి నట్లచటనిచట

వారలాడిన మాటల బారజూచి
యరసి యిదివాని పనియె కానగునటంచు.

శా॥ ఔరా తుంటరి మానికంబునకునై యాసించి నాతమ్మునిన్
నేలంబింతయు లేనివాని దునుమన్ నీచేతులెట్లాడెరా
యోరీ నల్లనివాడ నీకొలపు చెయ్యొల్ జూపితే విన్నవా
రేరుంజీయనరో యటంచు బలుమారెగ్గెత్తియూరెల్లెడన్.

కం॥ మాటల బెరకతలందున్
సూటీ పోటీ నుడువుల సూచాయల న
మ్మాటిపయి నపనెపమ్మున్
జాటించె నిజంబటంచు జగమున్నమ్మన్.

గీ॥ ఎవ్వరైనను దన్నింత హెచ్చరించ
గొల్లయిల్లాండ్రి మరగిన కోడెకాడు
దొంగపనినట్టు టక్కరితోడబుట్టు
వెవ్వడవ్వాని చెయ్దమం చెరుగజెప్ప.

క॥ ఈలాగున రోకంటన్
రోలన్ బాడంగ నతడునుం దెలిసికదున్
దూలియిక నేమి తెరగని
లోలో దలపోసి తనకొలువునన్ జెప్పన్.

చ॥ పనుపడ నాలకించి బలభద్రుడెనంగనరానికిన్క భ
గ్గనవడిమండి తోకచురుకానగ దొక్కినత్రాచురీతి నా
యనుగగు తమ్మకుఱ్ఱ నిటులారడిసేయగ వట్టితప్పుమో
పినపెనుతుంటరిం దునిమి పెంపుజెలంగెద నిప్పుడంచు నే
పున దననాగలిన్ బయికిబూనిచి పట్టి చనంగ నడ్డమై.

శా॥ అన్నా తొందరయేలయాగుమెది జేయంబూనినన్ బెద్దలన్
విన్నాణంబుగలట్టి వారలను మెప్పించన్ వలెన్ ముందుగా
దెన్నుం జూడక మంచిచెడ్డెరుగ కెంతే తొందరల్ జెందువా
రెన్నండున్ జెడిపోయిరంచు వినవే యిట్లేలనం జోర్మిమై.

గీ॥ కినుకడించు సాత్యకిని జూచి నందుని
కొడుకు పెద్దవారి నడుగవలయు
ననినమాట కెంతొ యలరి మంతుల బిల్చి
యెరుగ జెప్పి కర్జ మెట్టులనియె.

క॥ ఎరిగినవారల కెల్లర
కెరుకయగుచు జగముమనుప నిఁబుట్టిన నే
ర్పరిమంతులచే నెరుగుట
తెరగిదియనియెల్లరకును దెల్పుటగాదే.

చ॥ అనవుడు మంతులిట్టు లనిరయ్య వినంగదె మాయెడందదో
చినయటు విన్నవించెదము జెప్పగలాడిల లేదు మీకు త
మ్ముని గడ తేర్చి యారతనమున్ గొనినాడ వటంచు నీకు వ
ట్టి నెపము పెట్టినట్టి చెనటిన్ బరిమార్చగ జెల్లది త్తరిన్.

ఉ॥ ఇప్పుడ వానిజంపునెడ నెల్లరు మానికమీరెకొంటిరన్
దప్పును మీపయిన్ దమయెదం గుదిరింతురుగాన దానినే
చొప్పుననైన బట్టికొని చూపి వితానెపమెల్ల మాసివో
నప్పలుగాకి దున్మ నహహా యని మెచ్చు జగంబులన్నియున్.

గీ॥ అనిన సంతోసపడి వెన్నుడోను నాగ
నుగిరిసేనుడు బలరాము డొప్పుకొనిరి

మనుమలుం గొడుకులు దమ్ము లనుగుచుట్ట
లెల్లవారలు నిదియ పోచెల్లుననుడు.

చ॥ ననవిలుతుండు సాత్యకియు నల్లనిబట్టగలట్టిజెట్టి కం
తునికొమరుండు సాంబుడును దొడ్డమగంటిమిగల్గు చుట్టల
ప్పనికయి జాడదీయగలవారు వజీర్లొక కొందరంటిరా
జనియె బిరిసేనుడేగు కడచాయల నా కరివేల్పు నెట్టనన్.

చ॥ చనియడవిన్ దగన్వెదకి చచ్చియిలన్ బడియున్న మాపిరిసే
నునిగని వంతబొంది యిటనొంచెనె కట్టడి బమ్మవారి లహా
యని రతనంబుకై వలువలన్నియు గుత్తుకనున్ మొలన్ గనుం
గొని యెటలేక యుండిన దిగుల్పడిరందరు వెన్నుడంతటన్.

చ॥ ఇదె కను డొక్కసింగమిట నేడ్తెర వీనిని దున్మివైచి పే
రెదవెలుగొందుమానికము నెంతయు గైకొని పోవనోపు ని
య్యది పెనుగొల్లజీరు గురు తల్లదె పల్లమి నొత్తెపుత్తెనా
నిదె బువి కాలిజాడయని యేర్పడగా నెరిగించి పిమ్మటన్.

గీ॥ కడగి బొబ్బమెకపుగాలిజాడనుబట్టి
యెల్లవారు వెంబడించి నడువ
నల్లనయ్య యడవినడివారమున కేగి
దెరిల్లియున్న మెకపుతేనిగాంచి.

చ॥ ఇదియెటులీల్గెనంచు గలయెల్లరునుం బరికించి కాంచి యి
య్యది యొకయెల్గు తేనిపయినాలము జేయుటగూలెనంచు దా
రెడలదలంచి మానికము నెందునుగానక మిరింగబోలునం
చొదవినతొందరన్ గెదుపునోరిమిజీలిచి చూచి రద్దొరల్.

క॥ అందును గన్పడకుండిన
నందరు నయ్యేలుగుబంటియ కొనెంబో యిం
చెందును లేదని సాగిరి
ముందరనడువంగ నెలుగుబోయినజాడన్.

గీ॥ ఎలుగుతేని యడుగు లలవింజమున
నొక్క పెద్దసొరెకుబోవ భీతుజెంది
యెల్లమూక మొకములెల్లగా నటనిల్పి
కత్తెనే స్త్రీయొకడె గవికి జనుచు.

క॥ ఓనేలతాల్పకలదా
మానికమిటననెడు కృష్ణుమాటకు సరిగా
నోనేలతాల్ప కల దా
మానికమిట ననుచు బల్కె మలయయ్యెడలన్.

గీ॥ మంచిదంచు జగము మంచులావరితన
కెట్టయెదురనున్న గుట్టబొరియ
జూల్మెరంబుగొదమసొరియజొచ్చినరీతి
జొచ్చెవారలెల్ల జూడనంత.

సీ॥ సెర నల్లచీమలై నేరేడుపండులై
కాటుకపిట్టలై కాసులగుచు
చినచిన్న ముంతలై చిటిబాన దొంతులై
వింతలై బలిసిన దుంతలగుచు
కరియావులై కలంకారు దువ్వాలువలై
యాముటాబోతులై హత్తులగుచు

చీకంటి మాగ్రికులై రాకాసిమూకలై
గురిమీరు కాటుక కొండలగుచు
మేర లేక కనులమీద మిన్నగ్రియ్యలై
పడినయట్లు జగము లడగినట్లు.
జెలగె నానిమొగ్రిల చిమ్మచీకటితెరల్
కన్ను వొడుచుకొన్న గానరాక.

కం॥ అట్టితరి బొములంచున్
మిట్టనుచున్ బల్లమనుచు మెల్లనజనడి
ట్టట్టులికిపడడు వెరువడు
గొట్టెంచం డాత డెంతకొంటెయొ తలపన్.

గీ॥ కడగి జగములన్ని యడగిన తరియందు
జిమ్మచికటులను జెలగివెలుగు
నట్టి దిట్టగుట్టయందున్న సొరియలో
జీకటులకు భీతుజెందునట్లు.

గీ॥ ఇట్లు లోనికిజని కంటకింపుగాగ
తళతళమటంచురతనాల వెలుగుపెన
తిరమయిన పెద్ద మెరుగన దేజరిల్లు
సొగసుమేల్ పైడిముత్యాల నగరు గనియె.

చం॥ కని కనుదోయి మూతవడగా నొక యింత వితాకుతో నహా
యని యెదనూదిపట్టి బళిరాయిది యేటిబెడంగు దీనితో
నెనగలదాని గాంచి విని యెన్న డెరుంగము నిక్కమాకలా.
యని మదిగొంత సేపరసి యాసొగసుందన మెంచె నిట్టులన్

ఉ॥ ముత్తైపుదోరణంబులును ముగ్గులునుం వలతీవలుఁ బళా
పుత్తడిగోడలుఁ సొగసు బొమ్మలు పంచటరుంగుతిన్నెలుఁ
జిత్తరువైన మంచములు సెజ్జలు గద్దియలుఁ ఔహహ్వరే
యిత్తరిఁగొంతసేపిచట నే దనివారగనిల్చి చూచెదఁ

గీ॥ దీని యొడయం డెంతదిటముగల్గినవాఁడొ
యెట్టిజెట్టు లతని పట్టువారొ
యెంతసొమ్ము గల్గి యీమేడనున్నాఁడొ
చొచ్చి వాని నిపుడె చూతుగాక.

గీ॥ ఎఱుగనట్టి నెపము వరపి సత్రాజిత్తు
చూపెగాక యిట్టి చోటు వింత
వాని మేలు మఱువవచ్చునే యెట్లైన
దివిరి యిప్పు డప్పు దీర్పవలయు.

క॥ అని యెన్నియొ తలచుచు మె
ల్లన ముచ్చుంబోలి యడుగులం బెట్టుచు లో
జన నుయ్యాలలో జోంపము
లని పాడెడి కలికిపలుకు లట వినబడియెఁ.

క॥ వినబడిన దల్పుచాటున
దనమేనుంగుంచి విసువు దాదిని నుయ్యా
లను వ్రేలు శమంతకముఁ
గని యబ్బురమంది యిదియ కానగు ననుచోఁ.

ఉ॥ ఏడువబోకుమన్న యిది యేర్పడజూడు శమంతకంబు నీ
వాడుకొనంగ నీయనుగుటయ్య ప్రసేనునిజంపు సింగముఁ

బోడిమిమీర గెల్చి యిట భోల్పుగదెచ్చి యొసంగె నీకు నా
తోడని పాడె దాది చవితో నెలకోయిల కూతలో యనఁ.

చ॥ అదివిని సందియంబుడిగి యల్లన నుయ్యల జేరబోయి య
మ్మదితకు వెన్కనిల్చి చెలి మోడ్పుకనుంగవతోడ నెద్దియో
మది ని దలంచునట్టితరి మాయలమారి వజీరుమానికం
బదటున నందె దొంగతనమం దతనిఁ సరివత్తురే యొరుల్.

గీ॥ ఉలికిపడి దాదిరతనంబు వోవుటెఱిగి
గుండెజల్లన నో జాంబవుండ ర[illegible]
మానికము నొక్క మాయలమా[illegible]దొంగ
యెత్తుకొనిపోయెనని యెలుంగె[illegible]

Acc. No 4337

మ॥ అలకూతఁ విని నంతన మ్యెలుగురాయం డుక్కు పెంపెక్కి మో
సలకుఁ రివ్వనవచ్చి పైదుమికి రోసంబారగా బట్టె ము
చ్చిలి యెందే గెదు కట్టి దొంగ యని మూజెట్టిఁ యశోదమ్మ ము
ద్దులపట్టిఁ నెరవారికర్జములయందుఁ గట్టి దిట్టఁ వెసఁ.

ఉ॥ పట్టినవెన్నుడుం దలకుపాటును జెందక వాని చేతు లి
ట్టట్టనకుండబట్టి యొడలంతయు జాంబవు గ్రిందినుండి వెఁ
దట్టునకేగ జేయగ నతండట వెల్లకిలంబడెఁ బువిఁ
గొట్టినగోడిబిళ్ళవలె గొబ్బున పింజము మారుమ్రోగగఁ

చ॥ పడి కనురెప్పపాటున జివాలున లేచి తొడంగి నిల్వుమీ
పిడికిటిపోటు చేత నిను బిల్కరజేసెద నోర్వవచ్చునే
పిడుగున కోర్చువాడయిన పెఁమగవాడవయేని నిల్వుమం
చొడుపునవచ్చి వెన్ను సెదనుక్కున సెత్తురు గ్రక్క మోదినఁ

ఉ॥ నీదిరదెబ్బ యంచతనినిఁ గని దాగయిదోయియందుగా
మోదకిబూని కాచుకొన బోలు నిదే సమయించు నిన్నటం
చూదిపయిఁ బడఁ విడువనొక్కెడ కొసరిలెఁ రవంత య
మ్మోర్దునకొక్కబండనురుము౦. బోడుముంబలె నయ్యొ
నయ్యెడఁ

చ॥ పగతురువచ్చి మార్కొనినపట్లను వారినడంచబూని యొ
ప్పగ సమకూర్చు తాలుగొనిపోడిమి నక్కరివేల్పుపైపయిఁ
దెగి జడివానగా గురియ దేనువ డాల్గొసి యొడ్డెవాని బ
ల్మగటిమిజూచి యయ్యెడవిమన్నియ యబ్బురమొంది
చెచ్చెరఁ.

గీ॥ బరువయిన యొక్కరాతి కంబమునుబూని
వేయబెకలించు వానిచేదోయిబట్టి
నడుమగల రాతికంబుంబు బోడుముగాగ
బిట్టుమోదెను పలుమారు వింజమద్రువ.

ఉ॥ పెల్లుగ జీమపుట్టలను బీల్చు మెగంబులపెద్ద యెట్టులే
మెల్లన బట్టునూడ్చుకొని మీరినకిన్కనొడ ల్వ్రీదిల్చి యా
నల్లనిసామిపై కురికి నా యెదుటంబడి యెట్టుపోయెదో
గొల్లడటంచు సెంచితివాకో యని బల్వడితోడ పైబడెన్.

క॥ పిడికిటి వ్రేటులగాల్లన్
మడమల మోకాలిపోట్ల మరిపీలగు నె
ల్లెడల నొకరొకరి మోదన్
కడగుట నప్పోరు బీతుగలిగించె నటన్

క॥ మబ్బును నేలయు బంగరు
గుబ్బలియున్ వింజమనెడుకొండయు బులియున్
బొబ్బమెగము దలపడిన
ట్లబ్బురమిడె నచటివారి కయ్యనిజూడన్

క॥ విడువరు కడవంబారరు
జడియ రొకళ్లొకరి కింకజాలుననరు నే
పుడుగరు పేర్గడుగ రదె
క్కడికయ్యమొ వ్రేట్లపోట్ల గాసిలిరురకన్.

ఉ॥ అంతటజాంబువంతు డెడమై నిలువంబడి యోరిదిట్ట నీ
యంతటి జెట్టినెందువినియైన నెఱుంగను వేల్పులైన నా
కంతటినుండి పారుదురు హాయని బిట్టుగ గద్దరించినన్
దుంతవజీరు పగ్గమును దుడ్డును దున్నను వీడి జారెడుఁ.

చ॥ విను మును రాముడల్ల తొలువేలుపుదిట్ట నడంచుపట్టునఁ
బనిగొని సోకుమూకలను బల్వడితో జిరుచీమలట్ల ను
గ్గొనరిచనాడ గొండగమి నుబ్బునసంద్రము గట్టుచోట రా
యని యెదమెచ్చు దెచ్చితి నదంతయు జెప్పగనేల నీకిటఁ.

సీ॥ తొలిసంజ నీటివాములునాగ్గెటకిబోయి
వడి తానమొనరించి వచ్చునాడు
మోకాలిలో వేపెమొద్దు నాటిననోర్చి
జగముచుట్టము నొద్ద జదువునాడు
కాండుఱికాండఱిను నెల్లగముల నన్నిటి జక్క
జేసి కయ్యపువిద్దె జెప్పునాడు

4337

కారుమబ్బులువోలె గపిసి రక్కసితేండ్లు
కరకుటమ్ములవాన గురియునాడు

సుంతయును మేను బడలదు చూడ నీవె
వండవోకాని యనిలోన బెండువరచి
తౌర మొనగాడ నీవగు నూరుజేరు
దెలియగా జెప్పు మొక్కింత తెలిసికొందు.

మ॥ అనుమాటల్విని వెన్నుడో యెలుగురాయా నేనుద్వారావతిన్
మనుగొల్లండను నల్లవాడ నగుటన్ నన్ గృష్ణుడంచంద్రునం
దునకున్ బెంపుడుపట్టి నీరతనమున్ గొన్నా డనన్ వట్టితె
ప్పును నేజెందుట నిందువచ్చితిని గొంపోవంగ వేయేటికిన్

గీ॥ అనిన జాంబవంతు డల్లననగి యోరి
మన్నె గొల్లడా శమంతకంబు
గొంచుబోదువెట్లటంచు బైమార్కొనె
నీరసమున దవిలి పోరొనర్ప.

సీ॥ ఇట్టు మార్కొని పెద్ద చట్టుపైపైచిన
నది వ్రేబొజుంగు మై యందెడిందె
నీరసంబున నగ్గి నారసం జేసిన
నది కారుచిచ్చు దిన్నట్లమ్రింగ
నడిమీర గాలితూపడరింపవలపు ప
య్యెరయట్లు లోపలికిట్టెపీల్చె
కినుకమై నీటిచిల్కుచు వీడ నొక చేయి
బట్టి పుడకతేనియట్లు గ్రోలె

కారుమొయిలమ్ము నిగుడింపగా నతండు
కడగి తనమేని కరిచాయగలుపుకొనియె
దండునుసికొల్ప వెంట్రుకకొండుగాగ
లాగి లోగొన వాడు కలంతజెందె.

క॥ అనియిట్లిచ్చట నిరువది
మునిమది నాళ్లిసగె తోడనేతెంచినవా
రును బదమూడవ రోజున
జని రాకరివేల్పు నాసపడలిన వెతతోన్.

క॥ ద్వారావతికిన్ వారలు
జేరి జరిగినట్టి కతను జెప్పిన వీరున్
వారనక మిన్నువడిన
ట్లూరెల్లన్ గొల్లుమంచునుమ్మడి నేడ్చెన్.

క॥ కనినతలిదండ్రులును బెం
చిన తలిదండ్రులునుముద్దుజేసినవారల్
మనుమలు గొడుకులు నాండ్రిన్
దనచనపరులొందువగపు దరమే చెప్పన్.

సీ॥ తలమీద రెండుచేతుల మోదుకొనుచు నో
రీముద్దుకుట్ల యంచేడ్చువారు
గుబగుబరొమ్ము బగుల గ్రుద్దుకొనుచు న
య్యో యెట్లు బ్రతుకుదుమనెడువారు
నెడద తార్మారైన నెదియు గన్పట్టక
యట్టిట్టు దిరిగి తూగాడువారు

నోగిరంబులుపండుటుడిగి పెన్ వెతతోడ
ముసుగువెట్టుక బిగ్గమూల్గువారు

చెరువులను బావులను నగ్గినురకబోన
బందుగులచేత నాకట్టబడెడువారు
నెంతగతిపట్టె ద్వారక కింతలోన
నయ్యయో అక్కటా మొరోయనెడువారు.

కం॥ చెలియని చుట్టంబని తమ
కెలయించెడి బొజుగటంచు నేలికయంచున్
బలుచాగియంచు వెన్నుని
దలకొక లాగెంచి పడిరి తలగని వంతన్.

కం॥ ఇటులెల్ల రేడ్చియేడిచి
కటకట మనయేడ్పువలన గలదేమేలం
చటనున్న దుగ్గినింగో
ల్చుటకైగుమిగూడి గొల్లజోంటున్ మగలున్.

గీ॥ గొరియలును మేకలును బడి కోళ్లుపెద్ద
దున్నపోతులు మామూలులెన్నుకొనుచు
తెచ్చిబలివెట్టి బోనమ్ములిచ్చుకొనుచు
సత్తిమోసాల నొకపెద్ద సంతజేసి.

కం॥ మాబోనము ముందనుచున్
మాబోనమె ముందటంచు మాసత్తియటం
చేబిగుదులో నుడువుచున్
గాబారైరల్ల పసులకాపరులెల్లన్.

గీ॥ తలవిరియబోసి పసుపుమైనలది పెద్ద
బొట్టునిండార మొగమున బెట్టి వేప
మండలను చేతగొని గొల్లమగువయోర్తు
సివముచే గుర్ఘురిమి యూగి చెప్పెనెదియొ.

గీ॥ ఈవులకుగుట్ట విన్నాణమెసగుపుట్ట
యీగలకునట్టు కంపు పుట్టింటిపట్టు
మలపలకు దొంగలకు మూలమాదుగులకు
బంతిపొత్తైన యామత్తుపాకయందు.

గీ॥ గుడ్డలుతికెడువారును గొరుగువారు
కుండలను జేయువారు గూర్చుండినేయు
వారు గడమీదికెక్కెడు వారు మంద
గాచుకొనువారు కడుపార కల్లుద్రావి.

సీ॥ గాడ్పుచూలేను రాకాసులీరని యార్చి
కుప్పిగంతిడిష్టుడు నప్పుడొకడు
అడుగకయే కల్లు నవ్వారిగాగ బో
యించికర్షనియూపిమించునొకడు
ఊకొట్టు వారల జీకొట్టుచును మిట్ట
వీన్నాణమును జెప్పవెట్టెయొకడు
క్రిందబొర్లెడివాని గేలెత్తి చూపి యా
యనకంటెమేలు దెమ్మనునొకండు

కక్కువారలు చీకులుమెక్కువారు
తనదుపెండ్లాము కతజెప్పుకొనుచువన్ను

దాన బలుబూతులనుకొనబూనువారు
నైరి కలుపందిరులచెంత నల్లరీంద్రు.

సీ॥ రంకురాట్నము లొక్కవంక గిఱ్ఱనిమ్రోగ
నొక్కటగొమ్మువాండ్రూదసాగ
గారడీండ్రొకదరి వీరణంబునుగొట్ట
రహి గంగిరెద్దులు రంకెవెట్ట
బెడపెటమంచు దప్పెటలొక్కెడ జెలంగ
గంటలూరక గణగణ యనంగ
మగవాండ్రు నాండ్రు హెచ్చుగు సివంబుననార్వ
సుద్దిజెప్పెడువారు సుతులుగూర్వ

మూడుముక్కలపేకాట గోడిపందె
ములను జూదంపుబల్లలతులువలెల్ల
గూడి పలుమారు పోట్లాడు గొప్పగోల
యలముకొనిమిన్ను వగిలించునదనునందు.

గీ॥ గొప్పవారిని బలె దుస్తులొప్ప బచ్చె
కాండ్రు దేబెల వెనువెంట గ్రాలుచుండ
ననుపుకత్తెలువరలుచోట్లను బొజుంగు
లరసి తిరుగాడి కోరినయట్టివాని
సంత నిప్పించి కులికించ జాలిరెలమి.

గీ॥ కనికరముగల్గి నాజూకుగల్గి చదువు
గల్గి విన్నాణమొకయింత గల్గి మంచి
చెడ్డలరసెడి తెల్వికొంచియమున్గల్గి
నట్టి వాడొక్కడును కొల్వునందులేడు

గీ॥ అప్పు డుగ్రసేను డందరు చిన్న పె
ద్దలును బందుగులును బలసికొలువ
దుగ్గికడకువచ్చి తోరంపుబత్తిమై
నిండుజోత సల్పి నెయ్యమలర.

కం॥ తెచ్చిననగలు న్వలువలు
మెచ్చుగొలుపు పూలచెండ్లు మేలగుపండ్లున్
జెచ్చెరనిడి టెంకాయలు
విచ్చలవిడి బగులగొట్టి వేడ్కనినంతన్.

సీ॥ వెతజెందకుడుమీరు వేల్పువేల్పైనట్టి
కరివేల్పునకునెందు గలదెకీడు
వానిపై మోపిన నట్టితప్పునుమాపు
కొననెంచిమానికంబునకుగాను
జాంబవుతోడ వింజపుసారంగములోన
ననిసేయుచున్నవా డతనిగొల్చి
రతనంబు నలజాంబవతి నన్నియలమిన్న
నతనిచేగొని మేల్మియరదమెక్కి

రాగలడుమీకు గనుపండువీగలందు
కొలదిరోజులలోనని కూర్మిమీర
నందరువినంగ మోవులనబ్రుమును బ
సందుచిందులుద్రొక్కంగ సత్తిపలికె.

చ॥ గొరియల దున్నపోతులను గోళ్లనుమేకల నాదుచెంగటన్
నరికినవారి మ్రింగుటలు నాయమటంచును మిత్తినోటిగ

త్తరవిడిపించవచ్చెనటదండు బుధింబడి మ్రొక్కురీతిగా
నొరగెనుమేనులన్నిటిని యొక్కతలంపునజూచుటొప్పగున్

గీ॥ అంత గట్టినేస్త్రీ యనుగు జట్టాలునె
చ్చెలులు నాండ్రు ననుపుచేడియలును
తల్లిదండ్రు లన్నదమ్ములు గొడుకులు
మనుమలెల్ల దగ్గి పాటనమ్మ.

కం॥ అదెవచ్చెను వెన్నుండని
యిదె వచ్చెను వెన్నుడంచు నింపుదొలంకన్
జదురులతో బెరిమలతో
నెదవంతదొలంగియుండి రెదురుంగనుచున్.

కం॥ అట నట్టిల్లుందొరలో
దిటమంతయు దూలి తన్నెదిరి తెలిసి కడున్
గటకటపడి యీతని బో
ల్చుట కెవరీడంచు బెదరుచూపులతోడన్.

ఉ॥ ముక్కునవ్రేలుబెట్టుకొని మోమునవచ్చెరువూరిపొంగగా
బక్కిహుమాయినెక్కు దొరపాలికి బత్తి దలిర్పనే గిదే
మ్రొక్కితిదప్పులొప్పికరముల్ బిరెమారగగావుమంచటన్
జొక్కపుజోతసల్ప నెదజొక్కి యతండును లేవనెత్తినన్.

గీ॥ తిరిగి తిరిగి నేలయొరగి పల్మరుమ్రొక్కి
తప్పు సైపుమనుచు దండమిడియె
తలప బంటుతప్పు దండంబుతోడ జె
ల్లెనుగాదె యెట్టి మానిసులకు.

దండకము

ఆవెన్క నామెల్లురాయండు పెన్బత్తి నింపార నా
తప్పులన్ సైచినన్ గూర్మిమైజూచి బోధింపగదే తొల్లి
రాముండవై చెద్దరాకాసులం దున్మగా బుట్టి యాద్విమ్ముడున్
వెంటరా గోనలోజొచ్చి మారీచుడన్ మోసపున్ సోకు
బంగారపున్ లేడియై వచ్చినన్ వాని గూల్పంగ వెన్వెంట
నీవేగ నా పెద్దరాకాసి వస్నిడు మాయమ్మ సీతమ్మ యున్నట్టి
చోనేగి కొంపోవగా నెల్లెడన్ జూడవే ఋష్యమూకంబునన్
జేరవే వేల్పురాపట్టినిన్ గూల్పవే పొద్దుచూలిన్ దగన్
నిల్పవే యెంగిలిన్ దల్పకే పండులన్ మెక్కవే మమ్ము మా
వారలన్ గోతులన్ గోతిఱేండ్లన్ బిరాన్బొరగా బిల్చి మై
దువ్వి మాతల్లి యున్నట్టి పట్టున్ వడిన్ జూచి రండంచు
మమ్మంపవే చెట్టునున్ దుట్టయున్ బుట్టయున్ గుట్టయున్
మిట్టయున్ బళ్లమున్ వాగునున్ వంతయున్ బల్లెయం
చెంచకే మేముగావింప నందెందు గన్పింపకే పోవగా గాలి
చూలేగి లంకన్ వడిన్ జొచ్చి యన్నేలకొన్నుం గడం గాంచి
సంతోసముం జెంది నీవ్రేలియుంగ్రంబు జూపించి నమ్మించి
నీయొద్దకున్ వచ్చినన్ వాని నోరారమన్నించి యుప్పొంగవే
యందరం గూడి సంద్రంబు డాయంగ నేతెంచి యన్నేల
వడ్డాణమున్ యంచు బొట్టుంబలెన్ గోలపై నుండగా జేయవే
పిమ్మటన్ గట్టు దెప్పించి మున్నీటికిన్ వంతెనన్ గట్టి
నీమూకయున్ నీవు తొల్వేల్పుకాణాచియౌ లంకకున్
బోయి యందొక్కనిన్ మంచివాడంచు జేపట్టి యొందున్న రే
దిమ్మరీండ్రం బరన్ దున్మి యారావణున్ గూల్చినన్ వేల్పు

లెల్లన్ గడున్ మెచ్చి నిన్బాడరే యచ్చరల్ మెచ్చుగాన్పింపగా
నాడరే యంత యిల్లాలితో గూడి సాకేతముం జేరి మమ్మం
దరన్ రోజు కొక్కొక్కరీతిన్ నగల్బట్టలున్ నోటి కింపైన
బోనంబు వెట్టించి మన్నింపవే యెన్నియో యేండ్లు రారాజువై
నేల గాపాడవే నీయనంబోలగాగల్గువా రెవ్వ రయ్యా జగం
బెల్ల బుట్టించి మెట్టించి గిట్టించు లోన న్వెలింగల్గి వేరుం గొసన్
లేక యెందెందు గన్గొన్న నందింతయుం బోక యేనుంగులో
జీమలో నొక్క రూపై వెలుంగొందు దీవేకదయ్యా ననుం
గూర్మిజూడంగ నేతెంచుటల్ గాని లేకున్న వాడేడ నీవేడ
యీతప్పు మీమీద మోపెట్టుటల్ గాంచగా నబ్బురంబౌను
గాదే నినుం బోల్పగాలేక నేనన్న యామైకపుం బల్కులన్
బాటిగానెంచకయ్యా వడిన్ నీపయిన్. వేయు రాల్ జెట్లు
నమ్ముల్ విరుల్ బత్తిరింబ్రోలువోలెన్ మదిన్ జూడ
వయ్యా నినున్ సుంతముం దేకనుంగొన్న చో యెట్లు గారాబ
మున్ జేతునో యెంత కూర్మిన్ గనుంగొందునో యెంతగా
బత్తిజూపింతునో దానికిన్ మారుగా యిట్లు బల్ దెబ్బలం
గొట్టితిం, నేనుజెన్నుంటినైనన్ మదిం గల్లయున్ నిక్కమున్
మంచియున్ జెడ్డయున్ గాంచగా లేవె నీవే తమిన్ బ్రోవవే
కావవే నన్నెలుంగించు కొంచెంబుగా జూచినన్ నాకు నీకంటె
నింకొండు దిక్కేది యంచాడినన్ దన్ను గొండాడినన్ వేడుకం
బాడిస

క॥ చిరునవ్వుగల మొగమును గని
కరమును సింగారమొల్కు గన్నులతో ద
గ్గర దీసి మై నివిరి య
క్కరిగొల్లడు వెరువకు మని గారవమెసగన్.

క॥ నీమదిగలబత్తి నినున్
మైమరపొందించె వేయిమాటలికేలా
రాముడగునాడు జేసిన
నీమేల్మి లువంగ నౌనె నే నెన్నటికిన్.

క॥ ఈయెడ సల్పినకార్యము
మాయెడలన్ వియ్యమయ్యె మదిగుందకు మో
హా యెలుగుఱేడ కోరుము
నీయిచ్చలొసంగువాడను నిక్కంబిపుడే.

గీ॥ అనిన జాంబవంతు డంతింతయనరాని
సంతసంబుజెంది జాంబవతిని
దెచ్చికాన్కనిచ్చె దేవేరిగాగ నా
పట్టి మేల్గొనాలపుట్టయనుచు.

క॥ ఇచ్చినకన్నియ చెల్వం
బచ్చెరువెసగింప నెలమి నతడుంగొనగా
జెచ్చెర చుట్టల బెండ్లికి
విచ్చేయం జాంబవుండు బిల్వంబంచెన్.

గీ॥ కాంతురి కాంతురి మటంచును గట్టటంచు
గురగుర మటంచు గీయంచు గోయటంచు.

కీయటంచును జుట్టాలు నేయమున్న
వారువిచ్చేసిరా పెండ్లివారిగాంచ.

క॥ వచ్చిన చుట్టల కీతవుల
కిచ్చుఁ మఱియాదసల్పి యిచ్చినకొన్కల్
బుచ్చుకొని సేమ మారసి
గ్రచ్చుఱ నందరికి విందుగావించు నెడఁ.

సీ॥ గొరియల మేకల మెరచి తిండికినంజు
ఉప్పుకుందేటిపిల్ల లొకవరుసకు
నాబోతునంజుడు కాముటేనుగు తల
నుండెడి మెదడుకూరొక్కబంతి
కెలమి గావించు ముస్తలబోనమునుజొన్న
చెరకుపానక మొక్కదరిమగలకు
లేరావియాకు రాలినవెల్లపండ్లును
మొలవపచ్చికను మొక్క బలగమునకు

నాడెమగుపచ్చి మొక్కజొన్నలును బీత
లొక్క కొలముకు బుట్నాలు చక్కనైన
పండ్లు నొకబారువారి కవ్వారిగాగ
వడ్డనమొనర్చె బళిర వహ్వాయనంగ.

క॥ తనకొలపువారినందర
జనువునఁగూర్చుండబెట్టి జలజలయను బు
వ్వనుగూర్చి పుడకతేనియ
లనుదప్పిందీర్చి విడెములను దానిచ్చెఁ.

గీ॥ అంతవింజంపుటడవిలో నమరుచుండు
తబిసితేండ్లెల్లవచ్చి యంతయును మెచ్చి
యెలుగుమన్నీడు బత్తి మన్నింపనలరి
యింపుమీరంగ బెండ్లిగావించునెడల.

క॥ పచ్చలతోరణగట్టిరి
హెచ్చైతగుపెండ్లిపీట లేర్పరచిరి హెం
బచ్చడములుదాల్పించిరి
యిచ్చిరికపురంపు విడెము లిడువురికి దగఁ.

క॥ అల్లుడనియడుగుదమ్ముల
నల్లనబట్టుకొని కడిగి యానీరుతలం
జల్లుకొనె నాతడీసుం
డెల్లెడలఁ గోర్కెసేయు నింతియకాదే.

క॥ కన్నియనుదారవోసెను
జెన్నటులం జెందునట్టి జెట్టికి జగముల్
మన్నించునందుపట్టికి
నెన్నంగా వాని పున్నె మేమనవచ్చుఁ.

క॥ అత్తలిరుంబోడియు దెలి
ముత్తెంబులుదోయిలించి మొనసిమగనికిఁ
నెత్తిపయినుంచె నతడుఁ
బుత్తడిరతనాలతాళి బొలతికిగట్టెఁ.

గీ॥ ఇట్లు పెండిలిగావించి యింపుమీర
నాముటేన్గుల నడగల నరదములను

బసిడిసొమ్ములవేనవేల్గానిసెలను
చెరిమమైనిచ్చి యల్లుని, బిడ్డను గని.

ఉ॥ ఏమియెఱుంగదీముగుద యెంతయు గోలలగూడియాడెడిఁ
బ్రామినవేశ్యనైన బనిపాటల నెన్నడు సేయలేదు నే
నేమరిపాటున న్నిముసమెచ్చట నిల్చిన బెంగజెందు నీ
వేమెయిజూతొ క్రొవ్విరికి నీచెలికిఁ సరియెన్ని రీతులఁ.

ఉ॥ ఈయెలనాగపై సవతులీరసమాడిన నల్లకయ్య చూ
చాయలుబల్కినఁ దెలియజాలని బేలగదయ్య పుష్పలఁ
గోయగగంది దానొసపగుఁ గయిదోయియు దీనికద్దిరా
సోయగమెంచి విద్దెచవిజూచి యొసంగగదయ్య మన్ననల్

చం॥ అని తనకూతుతోడ వినుమమ్మరొ నీమగ డల్గిపల్కినఁ
గినియకు మోర్మిమైబలికి కిన్కమరల్పుము గారవంబునుం
జనువుగలాడుగా నయినజాలినపట్టుకుమాటలాడుమెం
దునతనియిచ్చలఁ దెలిసితోరముగాసమకూర్పుమన్నియుఁ.

కం॥ అత్తలమామల యానల
నెత్తిపయిఁ దాల్చిబత్తి నెరవేరుచుమీ
పెత్తనము గల్గువారలు
నెత్తరివచ్చినను దెలిసి యెరగుము తల్లీ.

సీ॥ బంటుల దొత్తుల బంచజేరినవారి
చెరిమబిడ్డలబోలె నరయుమమ్మ
సీతోడికోడండ్రి నీసవతుల గూర్మి
తోడబుట్టువులట్లు జూడుమమ్మ

బావల మరుదుల బంధులనొజ్జల
మరియాదతోజూచి మసలుమమ్మ
మగనితో సరివేల్పు మరియెందులేదనీ
తిరముగా నెదలోన దెలియుమమ్మ

పుట్టినింటికి మరియునీ మెట్టినింటి
కెట్టి చెడుపేరునెందు రాబట్టకమ్మ
దిట్టవై గట్టియసము జేపట్టుమమ్మ
యత్తవారింటికేగి రావమ్మ అమ్మ.

చం॥ అనితనబిడ్డకుం గరదెన్నియు నేరిపి యల్లునింటికిన్
బనుపునెడన్ బోలంతితెలివాలుకనుంగవ వెంటనీరుజా
ల్గొని వరద్దై బిరానజనుగొండలు దాటిచనంగ నెల్గుత్తే
డును మదితాలిమిఁ విడి కడుఁ వగపుంగొని కంటనీరిడెఁ

కం॥ అడవులనుండెడి మెగమును
గడుపున గనుకూతు నత్తగారింటికి బం
పెడునెడల గనులనీరిడ
బుడమింగల గేస్తులడలు బొందుట లరుదే.

మ॥ చెలులుఁ జుట్టలుదోడబుట్టువులు నా చెంగల్వపూబంతి కిం
తులమేల్బంతికిసొమ్ములున్ వలువలుఁ దోరంబుగానిచ్చిలో
గలకందీరిచి తేరుమీంది కపుడెక్కంజేయగా వెన్నుడ
ద్వాలదిన్ దోడ్కొనిద్వారకావతికిదావేంచేసెనుప్పొంగుచుఁ

ఉ॥ ముప్పదిరెండు చప్పుడులు భోరునగ్రేవ జెలంగగా నొగిన్
గుప్పలుగాగ నేనుగులు గుఱ్ఱములున్ బనివాండ్రు వెంటరా

మెప్పులుగుల్క దారుకుడు మెల్లన దేరనుదోలుచుండగా
నప్పుడుజొచ్చెపౌరులు తనయాలుమదిన్ బళిమేలుమేలనన్

కం॥ వచ్చినవెన్నునిపై పై
ముచ్చటలూరంగ పౌరిలిముద్దియలెల్లన్
విచ్చలవిడి విరిజడు ల
య్యచ్చగలో యనగ గురిసి రబ్బురమెసగన్.

గీ॥ చచ్చిమరల బ్రతికివచ్చినట్లగురీతి
పెండ్లియాడి వచ్చు పెంపుసొంపు
నిన్నినాళ్లనుండి [illegible]బాపుజేరేచ
జూచిరతని వీటిజోటులెల్ల.

చ॥ వెలదుకగూడి కృష్ణుడటు వేడుకమీరగ వచ్చుచుండగా
కలికియొకర్తు క్రొంబసిడి కంచెల జక్కగదాల్చి తత్తరం
బలవడ వాకిటన్నిలిచి యాతనియందము జూడబోంగె న
క్కలుతలంటి మేను చనుకట్టు పట్టుక్కన వీరలె నత్తరిన్.

ఉ॥ అన్నెరనీటుకాని గనునాస నొకర్తుక కేల కీల్జడన్
బన్నుగదాల్చి నిల్చె యిదెపాము ను బట్టితినిన్నుదప్ప నే
నెన్నడునొండ్లజూచుటకునిచ్చయొనర్పనుజూడుమయ్యయో
వెన్నుడ! యంచు డెల్పునటు వేగిరపాటున నింటిమోసలన్.

ఉ॥ సోరణగండ్ల రాకొలపు జోటులుగ్రిక్కిరియంగనిల్చి క
న్నారగ వానిచెల్వు గనునప్పుడొకర్తుకకర్జ ముష్నటుల్
జేరగబిల్చియయ్యెడకు చెచ్చెరబోయియొకర్తజూచె వ
హ్వారెయటంచు దోడిచెలులందరు దన్నెగతాళిసల్పగన్.

చం॥ పొలతుకలెల్లజూడ విరిబోడియొకర్తుక తానువచ్చి చె
లువ్వలగనిర్తైనవానిచెలువుం గనుపండువుగాగ జూచి లో
నలరి నెలంతలందరిటు లందిరిసంతసమంచునీరసం
బలవడజూచె జాంబవతికారయగా నెటులుండెనో మదిన్.

చం॥ బుడుతను చంకనుంచుకొనిపాల్పుగనోర్తుకవానిసోయగం
బుడుగకచూడజూడ జెయువుల్ డిగిపోయి వడంకుపుట్ట న
బ్బుడుతడు జారిక్రిందబడిపోయిన నింతయెలుంగబోదువె
న్నుడచటువాసిపోయినగనుంగొ[illegible]మెన్నిసువేడ్చుచుండుటల్

మ॥ వలతీవల్ కిటికీలు సందు [illegible]వావాకిళ్లు సావళ్లు గొం
దులుతల్పోరలు దిడ్డికంతలును వెన్నుంగాంచగానుంచుమో
ములతోగన్నులతోడనిండి యవిసొంపుంజెందెనె త్తమ్మిపూ
వులతోజేపలతోజెలంగు పడియల్ వోలెన్ గనుంబండువై.

గీ॥ తమ్మికంటియంత దనవాడకరుదెంచ
తల్లి,తండ్రి, తండ్రితండ్రి యన్న
దమ్ములుంగొడుకులు నెమ్మమైనెదురేగు
దెంచి కాంచి కౌగిలించి మించి.

క॥ మొక్కులిడి మొక్కులంగొని
పెక్కువితంబులను బిన్నపెద్దలతనిపై
మక్కువలుగురిసియింటికి
గ్రక్కునగొనిపోవ నూడిగపుబోంట్లంతన్.

గీ॥ మేల్మిముక్కాలిపీట లమ్మేటికిన్ స్వా
లందికిన్ దెచ్చివైచి పసందుమీర

వలపుపన్నీట నడుగుల పసిడిపళ్ళె
రముల నిడి కడ్గి తడి వలిపెములనొత్తి.

గీ॥ గిలుకుబంగారు పట్టుపావలను దెచ్చి
తొడుగగాఁజేసి యాజంపతులనులోని
నగరు జేర్చిన నచ్చోటి మగువలెల్ల
నతని గనిపొంగి కపురంపుటారతిచ్చి.

గీ॥ అయిదురకముల యోగిరా లప్పుడింపు
నింపగా బెట్టి మేలికపఱింపు విడెము
లిచ్చి సంతోసమున బవళించు వెనుక
నడుగులొత్తుచు నడిగిరా గొడవలెల్ల.

గీ॥ అచట జరిగిన కతలెల్ల నన్ను వలకు
దెలియగాఁ జెప్పి సంతోస మలవరించి
జాంబవతి సెజ్జ నారేయి జరిపె నొక్క
చిటికె సేపట్ల కొఱింబొత్తి చెలిమియట్ల.

క॥ అని శౌనకుండు మొపలై
తనరు నిరాబారులకు గతల్ సెప్పెడియా
పెనుపోఱిడ దెల్ప నావల
వినవలతుము చెప్పుమంచు వేడుకొనుటయున్.

క॥ మన్నుందింటివిరా ని
న్నున్నే గొట్టెదను తెరువు నోరనియన లో
నున్న జగంబులు తల్లికి
గఱిన్న నజూపించు నేర్పుగగ్గిన వలతీ.

ఉ॥ వీనులనిక్కవట్టి యడవిన్ మొదవుల్ వినుచుండ గొల్లత
ల్మేనులు సైతము న్మఱచి లెస్సగనున్గొన నెందుమోడు లే
పౌ ననకారునందుబలె నల్లన మొగ్గిడ బిల్లగోఱివిచే
బూని జగంబులన్ని వలపుల్ గొనబాడిన గట్టి నేర్పరీ.

తోటకవృత్తము.

అల రక్కసితేడుల కందరికిన్
జలముంచక నిచ్చట జాలసుకం
బులుగూరిచి యావల బున్నెపుచో
టలవర్చిన మేటరివైనదొరా!

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయ గావించినట్టి యచ్చ తెనుగునం
గొన్నబైన సత్యపెండ్లిన్
దనరెడి తిగగుఱిక్క యిది యనం బొలుపారున్.

చతుర్థాశ్వాసము

క॥ సుడివాలున్ వలమురియున్
గుడియెడమల దాల్చువాడ కూళలనూడా
పుడమియు సిరిగలతేడా
కడుసాధుల గనికరమున గాంచెడుప్రోడా.

గీ॥ చిత్తగింపుము జడదార్ల మొత్తమునకు
సూతుడిట్లని చెప్పె దర్వాతికతను
వెన్నుడటబవ్వళించిన వేకువతరి
మేలుకొల్పుల వార లమ్మేడజేరి.

మ॥ నినుగన్నారగగాంచి మొక్కులిడియెంతేదెచ్చియున్నట్టిక్రొ
న్ననవెత్తావులనప్పగించుటకు నున్నాడిందు నీసన్న చ
ల్లనిగాలిన్ మరియాదజేయదగుజాలన్ బత్తిమైచేరివే
డినవారిన్ గనిసాకుటల్ దగవుతండ్రీ మేలుకొమ్మా దొరా.

ఉ॥ కొక్కొరకోయటంచుదొలికోడియు రెండవకోడిగూసె బెన్
జుక్కయు జుట్టపక్కములజూడననన్ మినుబ్రాకె నెంతయున్
జిక్కగదూరుపన్ జెలియ సబ్బున మైజిక్కిలీ యొనర్ప గెం
పెక్కెడు కావికల్వలపయిన్ దుమ్మెదయే త్తెరజూపుచేతులన్
మక్కువవే వెలుంగుపలుమారునుజాచెడుజూడుమయ్యరో.

మ॥ అలసత్రాజితుడించుకేనియును నాయంబెంచకే నీపదోం
గిలినావంచు దొడంగి చెప్పవినమాకే సిగ్గుచిట్టాడగా
తలవంపుల్ సమకూరె నచ్చెనటపిందన్ మానికంబిచ్చి యా
వలనెంతే దెగనాడగావలయు నప్పా లేచిరారా దొరా.

చ॥ అనియిటు మేలిపాటలను నాతని మేల్కొలుపంగ, లేచిచ
య్యన తరిచెయ్యువ్వలన్ సలిపిపహారాసు జెలంగగ గొల్వులోనికిం
జని తన ప్రోలిపెద్దలను జాలినవారల బిల్వబంచి ని
ఘ్నునితో లుచూలుబిల్చియి దెకొమ్మని మానికమిచ్చి వెండియున్

క॥ తనకది దొరికినచందం
బుసు జాంబవుతోడి గయ్యమున్ జాంబవతిన్
గొనితెచ్చుట వినుపించిన
విని సత్రాజిత్తుమోము వెలవెలబారెన్.

క॥ ఎల్లర మనిచెడుదొర ని
ట్లల్లరి వితగానొనర్చె నకటా యిక నీ
కల్లరి మోమున్ జూడన్
జెల్లదు పోయనిరి యచటి చిన్నలు బెద్దల్.

క॥ తగదిది సత్రాజిత్తున
కగు దోసంబనుచు నొవ్వనాడనివారల్
మగటిమియున్ గొనములు నొ
ప్పగు వెన్నుని కననివార లచటన్ గలరే.

సీ॥ ఎరుగక నిన్ను దబ్బరలాడినాడ నా
నేరంబులన్ని మన్నింపవయ్య

నిన్నొక్కఁడిట్టుగా నెన్నితిగాని ము
న్నింతవాడవటంచు నెరుగనయ్య
నాయంత నేనె చెన్నటినంచు జీకొట్టు
కొనజేసితి బొగడ్త గొంటివయ్య
తరమెవ్వరికిగాని నెరకర్జ మొనరించి
మానికంబిచ్చి నన్మనిపితయ్య

నేను నీకేమి బదులీయ నేర్తునయ్య
నాయనుగు ముద్దుకూతు జిన్నారినీయ
మదిగలిగె దాని జైకొని మనుపవయ్య
అల్లుడవు గాగదయ్య యొనర్లనయ్య.

క॥ అని యడుగుల వ్రాలిన త్రే
నిని గని కనికరము మిగుల నెమ్మదలిర్పం
గను లేవనెత్తి పొరపా
టైనయున్ బెద్దలకుగూడ నెందే నొకచోన్.

గీ॥ డబ్బువోవువాడు దెబ్బలుబడువాడు
నోరు నచటనచట బారవైచు
తెలివిగల్లువాడు తెంపుగల్గినవాడు
నొదిగియుండి కర్జమొప్పజేయు.

చం॥ వెరచియొసంగెదొక్కొకడు వేడ్కనొసంగెదొనీయనుంగు
గూతురునిది చెప్పుమయ్య వెరతోడనొసంగెద వేనిమానుమే
వెరపును లేదునావలన వేడ్కనొసంగెద వేనినిమ్ము సం
బరమున బెండ్లియాడి చెలిబట్టపురాణుల మిన్న జేసెదన్.

కం॥ అనవుడు సత్రాజిత్తుం
డెనగానని సంతసమున నినుమడియై నీ
గొనములు సొబగునకున్ బెం
పొనగూర్చెడి నీకుసాటి యొరుడొకడున్నే

కం॥ నాకన్నియకున్ వగు దీ
వాకన్నియ నీకచెల్లు నారసిచూడన్
నాకొలము వన్నెకెక్కన్
నీకన్నన్ మంచియల్లునిన్ దేగలనే.

మ॥ నినుగొండాడిననుబ్బు నీగొనములెంతేమెచ్చునీసోయగం
బునుబల్ రంగుల వ్రాయునెచ్చెలులతప్పుల్ దిద్దికన్నారగాం
చునుమైచెమ్మటగ్రమ్మగాగయితగూర్చున్ నీకతల్ వేమరున్
నినుబాడున్ గదనాదుపట్టిగడుతేనెల్ జిల్కజంత్రింబులన్.

కం॥ కావుననీకున్ గూర్చెద
నావలనన్ గల్గె తప్పునానన్ నాకై
నేవడసితి మన్నింపుము
దేవేరిన్ జేసికొనగదే నాకూతున్.

చం॥ అనవుడు గృష్ణుడియ్యకొనె నౌనని రందరుబందుగుల్ సెబా
సనిరియనుంగునేస్తులహహాయని పల్కిరి తోడివార లిం
తనియనరాని సంతసమునందిరి పిన్నలు పెద్దలెల్ల వ
ల్దనియెదు వారలుం గలరె యన్నులమిన్న తనంతయచ్చినన్.

కం॥ అత్తరి బెద్దలయానతి
జిత్తరువులు వ్రాయువారు జిన్నెలు వన్నెల్

క్రొత్తగ దీర్చెడివారల
మొత్తము లూరెల్ల గలయ మూగినయంతన్.

సీ॥ ఏప్రక్క జూచిన నిసుమంత యెడలేక
పెండ్లికి పందిళ్లు బెట్టువారు
నెచ్చోట బొడగన్న హెచ్చు ముచ్చటలూర
పలురంగు లెలమిమై బ్రాయువారు
నేయింట జూచిన నింపుగ వాకిండ్ల
దీరుగ చిత్తర్వు దీర్చువారు
నేజాడ నెంచిన జేజారు గోడల
నిల్వుటద్దంబుల నిల్పువారు

నెందు గనుగొన్న రవ్వంత సందులేక
తీరు తీరు బెడంగులు గూరువారు
గలుగు నాప్రోలు గనువారి తలపు కెక్క
జెలువముల కెల్ల బుట్టిన నెలవనంగ.

సీ॥ పండువెన్నెలకు ముబ్బడిమై చెలంగి య
చ్చెరువులూరించెడి మెరుపుదివ్వె
లెనలేని యెలమావి గొనబుటామని తీరు
బాటించు పువ్వుల పల్లకీలు
నెన్నియో రీతుల నెలమిగూర్చెడి తళ్కు
సొగచిత్తరువుల తెగపనులు
వేయు రేకులతమ్మి వేడబం బడగించ
జాలు సొంపైన ముత్యాలముగ్గు

లమరు వాకిండ్ల ననటికంబములు వలపు
మించు గంధంపు పన్నీటి సాంచమేలి
పచ్చరా తోరణాలతో మెచ్చులొలుక
వీడు కనుపండువై యొప్పె వేల్పులకును.

గీ॥ వేయి కన్నుల దనివార వేల్పురాయ
డప్పుడావీటి సొగసెల్ల నమరజూచి
వగ్గు జడదారి తిట్టు దీవనయనాక
టంచు మదినుబ్బితబ్బిబ్బునందసాగె.

క॥ అత్తరిలోపల సత్రా
జిత్తు నెలవు నందు బెండ్లిజేసెడు తమి నా
యత్తపరిపించె బలువురు
పెత్తనగాండ్రను గడించి పేర్మిజెలంగన్.

క॥ బూరలు బాకలు డోళ్లను
హోరనుతాషాలు మరప లొప్పగుక్రొవ్వుల్
వీరణములు దెసహత్తుల
నూరక చెవుడందజేసె నొక్కుమ్మడిగన్.

క॥ చిత్తరువు పెండ్లిపీటలు
బుత్తడియరుగులు నమర్చి పూవుంబోడుల్
ముత్తియముల ముగ్గులనిడి
రత్తురి పెండ్లికొడుకిల్ హొయల్ పరిచి వేసన్.

సీ॥ కైదమ్మిదోయి బంగారుగాజులు మేల్మి
కడియంబులును గల్లుగల్లుమనగ

నిద్దంపు జెక్కుల నీటుగా మగరాల
జెలగు కమ్మలు తళతళయనంగ
చిరుచెమ్మటకు సుంతగరగు కస్తురిబొట్టు
కమ్మతావులు గమగమయనంగ
మెడలోన వ్రేలాడు మేలిచందురుసోగు
సొగసు లట్టిట్టు జిగజిగయనంగ

గబ్బిగుబ్బలు తమలోన కయ్యమాడ
నడుమువడకాడ చూపఱక్రొమ్ముడియు వీడ
వలపులెవగాడ వెన్నుని కెలమితోడ
చానయోర్తుక సంపంగినూనెయంటె.

చ॥ చల్లనిపిల్లతెమ్మరను జారుపయంటను జక్కనొత్తుచున్
మెల్లన నల్లుబిండిగొని మేననలంది కడున్ రువారమై
చెల్లుచు క్రొంజివుళ్ళనైన జెప్పగరానటువంటి చేతులన్
బెల్లగుకూర్మిమై నలుగుబెట్టె నొకర్తుక యత్తరిన్ దగన్.

మ॥ జిలుగుంబయ్యెదకొంగుజెక్కుకొని హొంజెంబూనిచందో
యిచిక్కులలోనుండియు నిక్కుజక్కువల టెక్కుంజూపగా
నూర్పుతా పులుగమ్మం చట గ్రమ్మగా మిగుల నొప్పుల్
గుల్కగా నొక్కయుగ్మలినీరందితలన్ దిగన్ విడిచెవేడ్కన్
గొల్లరాపట్టికిన్.

ఉ॥ కమ్మనియూర్పుగాడ్పులసెగల్మెయిసోకగవింతముంగురుల్
నెమ్మొగమందుగ్రమ్మకొనినీటునుజూపకడిందికోర్కడెం
దమ్మున సందడింప బలుతావుల నిగ్గగుసున్నిపిండితో
గొమ్మయొకర్తు వానితలకుంగల నూనియ వాపె నత్తరిన్.

సీ॥ చెలిమిన్న యొక్కర్తు జిలుగుదువ్వలువచే
దడియొత్తె కైదోయి తళుకులొత్త
పడతియొర్తుక వీపుపైగుబ్బలదిమిచి
క్కడలించి ముచ్చటముడినివేసె
కలికి వేరొండుచెక్కులు తళుక్కులూన బల్
మగరాలపోగుల సొగసుపరిచె
మొగమునిగ్గులు వియ్యమును బొంద తీరైన
నామమ్ము దీరిచె నాతి యొకతె

యొక్కరితె చూపుకోపుల సురకనెంచి
మేల్మిరతనాల పేరులు మెడనుగూర్చె
బంగరువు పట్టుపంచ గట్టంగనిచ్చె
నొక్కరిత నల్లసామికి నుల్లమలర.

గీ॥ అప్పుడాతని యబ్బురంబైనరూపు
గాంచి తమిజెందికుందని కలువకంటి
అలరి యాతని కౌగిలి కాసపడని
యింతి లేదట గల్లుపొలంతులందు.

క॥ అక్కడ సత్రాజిత్తుని
చక్కని గీమునను జెలిమిసకియలు సత్యన్
గ్రక్కున వెచ్చనిసీటన్
జొక్కంబుగ జలకమార్చి సొబగుజెలంగన్.

ఉ॥ ఎమ్మెలుమీరు సొమ్ముల బళీయనగా కయిసేసి బొట్టునే
సమ్ముగదీర్చి నెక్కొనుఘుమంఘుమతావుల జిల్గుకంచెలన్

ముమ్మరమైన లేతచనుమొగ్గలపై గదియించి కొఱంబసల్
జిమ్మ్రపే పట్టుచీర మెయిచెల్వు మెసంగగ గట్టిరంతటఁ.

మ॥ హరువౌ మేళముఁ స్నియుఁ జెలఁగగా నచ్చెరువ్వలూరించుచూ
పరులౌరౌరొక్కపుటింద్రుఁడెందములుసీర్రై చూచువారెల్లఁదాం
దరపాటొందగ, నాఁడ రాకొలపు పెద్దల్ మేలి పూపల్లకీఁ
మురువౌఁ ప్పారగ వెన్నునుంచుకొనిసొంపుల్ గుల్కఁగా నేగుచుఁ.

క॥ చని యాసతాఱిజిత్తుని
గొనబుంగీమునను పెండ్లికొమరుని గడుచ
క్కని బంగరుచిత్తరువుం
బనిగల యొుక పెండ్లిపీటపై నుంచివెసఁ.

గీ॥ చెలిమికత్తియ కన్నియ చేయిపట్టి
తీసికొనివచ్చుతరి జిల్గు దెరనుబట్టి
పీటపై చెలి గూర్చుండబెట్టి విలువ
గలుగు బట్టలు వారికి గట్టనిచ్చి.

సీ॥ చెన్నారు చెంబుతో పన్నీరు దెప్పించి
అపరంజి తాంబాళ మచటనునిచి
మేటినీరాబాల్ల కూటువలకునైన
నెన్నదేనియు జిక్కి యెరుగనట్టి
వెన్నునియడుగుల వేడ్కతో నందిడి
పెరిమనుగడిగి యబ్బురపుముద్దు
కూతు నతనికిచ్చి కొమరారులగనాన
పాఱిబల్కులందున బరగుతగవు

వెంటబెండ్లిసల్పి వెన్నునిచేత న
గ్గరిత మెడను తాళిగట్టజేసి
రపుడు బుదులుపెద్దలలర సేసలుబూని
సరగ వారిపయిని జల్లిరంత.

కం॥ తెలిముత్తెపుతలబ్రాలఁ
గలికి మెరుగువారు కేలుగవగూరిచినే
ర్పలరారగ బోసెను కొఱం
చిలిరులవిల్కానియయ్యతలపై నొయ్యఁ.

కం॥ జగములనన్నిటి మనిచెడు
సొగసుఁ గేల్దోయి పెంపు సొంపెసలారఁ
మగరాలుగూర్చిపోసెఁ
ముగుదల తలమానికమగు ముద్దియతలపై

గీ॥ కరకుమగరాలమట్టెల యొరపిడి కిక
దాళుదో లేదో చూడగా దగునటంచు
నున్ననగుసన్నికలు మీదనన్నువడగు
నుంచి కృష్ణునికాల దొఱక్కించిరెలమి.

సీ॥ అపుడు వారిరువు రెచ్చొప్పీటలను గూరు
చుండి యుల్లములందునిండుబత్తి
తోగోర్కెల్మిగురొత్తదొట్రుపాటులెసంగ
నగ్గిరవుల్ కొల్పియందు నేయి
యుంచి వేఱిలిమి జేసిమించిరప్పుడు నేల
వేల్పుముత్తైదువల్ వేడుకలర

గేల నాఁతి బట్టె మేలిపాటలుబాడి
రెమ్మని కోయిల లాలశింపుచుండ

నంత పున్నెంపు టన్నువ లౌదలలను
సేసలిడి దీవనల నీయ చెలగి పెండ్లి
కొమరుడును కల్కియును గూడికొలువు బెద్ద
లందరికి మ్రొక్కి మెప్పులనందిరెసగ.

సీ॥ అంతసాత్రాజిత్తు డలరిచుట్టలకు నె
య్యులకును బీదసాదలకు హెచ్చు
గను మేళగాండ్రకు బనిసేయువారల
కనువుగాబోన మింపార బెట్టి
పలురకంబుల పిండివంటల మేదులుబ్బ
నటు సేసి కోరికలడిగి సెలవు
బెట్టి విలువ లేని పట్టుబట్టలగట్ట
బెట్టి సంతసమున వీడుకొల్పి

అల్లునిఁ దనకూతురి నైదురోజు
లింటనిడుకొని పెరిమె మన్నించిమించు
డెందమునకూర్మి జాల్వారకుందనంపు
టందలంబులు చెలువైన యరదములును.

ఉ॥ మేలిహయమాయి మొత్తము లుమెండగు నేనికరాచగున్నలుఁ
వాలుకనుంగవల్ మెరుగువారుమిటారపు గబ్బిగుబ్బలఁ
గ్రాలెడువంచియూడిగపుకత్తియలుఁ రతనాలసొమ్ములుఁ
చాలుపుపట్టుపుట్టములు చందుకపెట్టెలు నిల్వుటద్దముల్.

చం॥ తలగడదిండ్లుదుప్పటులుదాపుడుకోకలుకొమ్ముదువ్వెనల్
కలపపుగిన్నెయల్ పసిడికాగులు బొమ్మలుపట్టెమంచముల్
చిలుకలపంజరంబులును చిత్తరువ్రాప్పడి పళ్లెరంబులుఁ
గులికెడు కూర్మియల్లునికిగూతునకుఁదగనిచ్చిపంపుచోఁ

చ॥ తనయనుగుంగుమారితనుతద్దయుగన్గొని పల్కెనమ్మరో
గొనములపుట్టవై మగనికోరికలఁ దనివారదీర్చుచుఁ
బనుపడతోడి నెచ్చెలులపై నిసుమంతయుగిన్కజూపకే
చనువున బీదసాదలను సాకుమునీదగుబిడ్డలంబలెఁ.

సీ॥ మామల నత్తల మరదుల బావల
నాడుబిడ్డలగూర్మి నరయుమమ్మ
చేరినీదరినుండు చెలిమినెలంతల
తోడబుట్టువులట్లు జూడుమమ్మ
మగనియానతివీడి మరియాదబోనాడి
పొరుగిండ్ల కెన్నడు బోవకమ్మ
పెద్దలేరైనను బెరిమనింటికి వచ్చి
రేనిపెఁబత్తిబూజించుమమ్మ

చెనటి పోలతులతో జెల్మి సేయకమ్మ
ఆటలందేని కల్లల నాడకమ్మ
పుట్టినింటికి మరియును మెట్టినింటి
కెంతయు యసమ్ముగూర్పగా నెంచుమమ్మ.

క॥ అనియిట్లు ముద్దుపట్టికి
ననువగుకరదలను గరపియల్లునికేలఁ

గొనబారుకూతు చేయుడి
యనియెన్ గన్నీరు నించి యడకువతోడన్.

సీ॥ పూవులం జిదుముచు బూదోటనడచిన
గేల్జజలును గంది కెంపుజెందు
పొలుపుందనముగల్గు పూబోడి నెమ్మోము
లేయెండలకునైన వాయిదరుగు
చిన్నారిపొన్నారి చెలువపీనుందోయి
నెమిలికూతలు విననేరకులుకు
సుకతివాల్గన్నులు సోయగంబులుగాని
యుదుటురూపుల జూచి బెదరుజెందు

నెట్లు నడిపింతొ తినిపింతొ యితవు లెరిగి
బెదరు నుల్కనుమాన్పగా నెదియొ తెరవు
యింతి కడుముద్దరాలు సేవంతిబంతి
యిచ్చల నెరింగి దీనివ న్నింపుమయ్య.

గీ॥ అని సెలవుబెట్టినంత నయ్యందకాడు
కుందనపుగిల్కు మేల్పావుకోళ్ళమీద
జని చెలియగూడి తేరెక్కి చామతోడ
నెగడురేరేడు తొలికొండ కెగసినట్టు.

సీ॥ కరిమేనిబలుచాయ కారుమబ్బులుగాగ
మెలతుకమెయినిగ్గు మెరుపుగాగ
నరదంపుబెంపుసోయగ మాకసముగాగ
పుష్పాలు తెలిసీటి బొట్లుగాగ

రోనెలంతలపాట వానచప్పుడుగాగ
నాటయంతయు నెమ్మి యాటగాగ
కూర్చిన పచ్చనాకులు సింగిణులుగాగ
పడిపోవు రతనముల్ పిడుగులుగను

మొరయువాయిదముల చప్పు డురుములుగను
మెరుగురతనాల దివ్వెలు మిణుగురులుగ
నట్టె గనుపట్టె తొలకరి యనుబోలి
వారిపయనంబు సంతోసపరిచె జగము.

గీ॥ అన్నిరకముల మేళంబు లదరిమ్రోయ
బట్లుకొండాడ రొక్కంపుబడతులాడ
బంట్లు హెచ్చరికల బరాబరులొనర్ప
కృష్ణుడల ద్వారకావతి నేగుచుండ.

గీ॥ మేడలకునేగి గోడలమీదనెక్కి
గొప్పమిద్దెలపయి నిల్చి గురుజులెక్కి
యరుగులను దొక్కి తీవియలందునక్కి
చూచుచుండిరి వారలసోయగములు.

మ॥ తెలిముత్తెంబులు చేతులందునిడియెం తేకూర్మిదైవారగ్రొం
దళుకుల్ హెచ్చుబొమ్మలైన కన్నెలనువందన్ జల్లిరా
నీవు పెండిలియాడేనిచెలంగిసీపయినినిట్లసేసబాలిల్ జల్లగా
వలెనన్ గోరిక గల్గియున్నదని తెల్పంబోలునం చెంచగన్.

సీ॥ అపుడు మెరుగుదివ్వియలవెల్గుచే జగ
మెల్లను తెల్లనై యింపునింప

మేడలన్నియు వెండిమేడలై కనుపట్టె
గోడలన్నియు కంచుగోడలయ్యె
చెట్టులన్నియు నీగిచెట్టులై పొలుపొందె
పొలతులెల్లరు నల్వపొలతులైరి
మోములన్నియు చందమామలై కాన్పించె
హత్తులన్నియుతూర్పు హత్తులయ్యె

నెల్లబూవులు మల్లెలుమొల్లలయ్యె
దిట్టలన్నియు గప్రింపుగుట్టలయ్యె
గుట్టలన్నియు జాబిలి చట్టులయ్యె
నంతవెన్నుండు వెలలేనిసంతసమున.

గీ॥ కలయ నూరేగి తనయింటికడకువచ్చి
తేరు డిగి కల్కితోగూడి తివిరి నగరు
జేరి పిన్నలపెద్దల జెలులబందు
గులను దగురీతిమన్నించి సెలవొసంగి.

సీ॥ రతనాలదివిటీలు రంగారు పూచెండ్లు
కీలుజంత్రాలు నద్దాలు మేటి
పన్నీటిగిండులు పటికంపుబొమ్మలు
విరిసురటీలు నత్తరుపుబుడ్లు
గప్రింపుగొట్టాలు గస్తూరి డబ్బీలు
మల్లెదండలు జాజిమొల్లవిరులు
తీరుతీరుగదీర్చి తీర్చికై సేసిన
మేలిజాబిల్లిఱామేడయందు

కనులుమిరుమిట్లుగొలుపు నక్కజపుగోళ్ల
నలరుపెంపొంబట్టె మంచమునందు నంచ
పక్కిరెక్కలదూది పెంపెక్కు సెజ్జ
నొక్కరేయిని జగజెట్టి యున్నయంత.

[మ్ములన్

చ॥ సకియలు ముద్దుగుమ్మయగు సత్యను మేలిమిపొన్నుసా
రకమగు చీరరైక లలరన్ బువుదండల గమ్మకస్తురిన్
జకచకలాడు మెర్పువలె చక్కలలిన్ గయి సేసి కేలు నిం
చుకగొని తెచ్చినిల్పిరట సోకులగొంగ చెలంగుగీమునన్.

చ॥ నిలిపి నెలంతలందరును నేర్పున సాకులుజెప్పివీడి యాం
పలికిజనంగ మోమునరవంచి పొలంతుకబీతుసిగ్గు దొ
ట్రిల నలకంబవున్ మరువురివ్వున జొచ్చినయంతవెన్ను డ
వ్వలది గవుంగిటంబొదివి వేడుక సెజ్జకుదార్చు నత్తరిన్.

సీ॥ తమకంబు రేచి ముందరికేగు మనినెట్ట
నాగుమీయంచు సిగ్గానవెట్ట
ననుగు నెచ్చెలులు వెట్టినయాన లుబికించ
బెంగ రెండంతలు పొంగడంచ
కోరికల్ తమిచెమ్మ సీరిక లెత్తంగ
వేడియూర్పుల నవి వాడిక్రుంగ
వెన్నుని వేడికోల్ వేడుకలూరించ
ముద్దరాలితనంబు మురువుడించ
చిరునగవుతోడ నొక్కింత జరుగు జరిగి
మించు తత్తరపాటున గుంచు గుంచి

సైపుటెట్లని మరికొంత సాగు సాగి
బీతుసిగ్గునుగొని బిట్టు పెనగులాడు.

గీ॥ పొలతి నాపోఁడ యెంతయు బుజ్జగించి
తనయెదంగల రతనమందున దనర్చు
యింతిరూపును జూపి నెలంత యిదిగొ
చెలిమికత్తియయని బోటిసెజ్జ జేర్చె.

సీ॥ చెవిలోన గుసగుసల్ చెప్పినట్టుగబోయి
నిద్దంపు జెక్కిలి ముద్దుబెట్టు
సిరిసోగ ముడతలు సరిదీయునట్లుగా
చెలియ పయ్యెంట సంత చేతదోఁయు
ముత్తెంపునత్తు నేమో చూచినట్టు మో
మున మోముజేర్చి కెమ్మోవి జెనకు
మబ్బునల్లిన మించుమాడ్కిగా నుందువో
లేదొ కన్మని కౌగిలించు మించి

యింత సన్నని నడుము నీకెట్టులబ్బె
ననుచు బిడికిట బుడికి ముడిని వదల్చి
బిడియమును సిగ్గు నొక్కింత సడలజేసి
ముద్దరాలిని మరుకయ్యమునకు దార్చె.

గీ॥ తురుముముడిపీఁల జెరివిన విరుల్ధరాల
చిరుచెమటలూర పేరులు జిక్కువార
బొట్టు జెదరంగ బెట్టును గుట్టడంగ
కన్నె వెన్నునితో మరుకలనబోరె.

గీ॥ అటుల బోరి సొక్కినట్టి వారలజూచి
గాలివేలు పెవరి కంటబడక
సరగనేగి చలువ చలువ మందులు దెచ్చి
యొడలులందు బూయనాయ్యలేచి.

క॥ తరిచెయ్యి వెల్లదీరిచి
కరివేలుపుకొలువుజేరి కలచుట్టములన్
నెరకాండ్రబుదుల బెద్దల
బెరిమను గడుగారవమున బిలిపించి వేసన్.

క॥ ఏరీతి నెవరు మెత్తురొ
యారీతిన్ వారి మెప్పునందించ వహ
వ్వారే బళియని పొగడుచు
ద్వారావతినుండి చనిరి తమ నెలవులకున్.

గీ॥ అంతవెన్నుండు సత్యతోనైనయట్టి
రాణులెనమండ్రు దన్ను గారవము సేయ
నవల నచ్చరలం బదియారువేల
గూడి యాడె నెవతెయందు జోడువిడక.

సీ॥ ఏయేగరితమిన్న కేయే కొరతలున్న
నెరిగి వారల యిచ్చలెల్ల దీర్చు
నేసాదుదుమ్మెదగిండ్రిచట గారించిన
వెంటనే జని వాండ్రపీచమడచు
నెవ్వరేకోర్కెల నివ్వమని వేడిన
వారికోర్కెలొసంగి వచ్చుచుండు

నేకోలంబున బుట్టి యెటుబత్తి సల్పిన
గారాముమై వారి గనికరించు
నడిగినది యిచ్చు నెపుడు లేదనుట లేదు
సరియతనిచూడ్కులకు నల్వ సన్నచీమ
యిట్టివారెర జగములయందు నెందుగలడె
యనగ జెన్నొందు బుడమి నాయందకాడు.

క॥ ఈకత వ్రాసిన జదివిన
జేకొని వినినట్టివారి జెందును సిరియున్
వీకయు సుకమును ముత్తియు
నాకొను తబుసులకు నీగియాపుంబోలెన్.

క॥ అని తెలుప సత్యపెండ్లిన్
విని తనివిం బొందితవిసివేవెల్లులు సూ
తుని బొగిడికొనుచు వది వె
న్నునికత లగ్గించికొనుచునున్ జనిరిచ్చన్.

క॥ మంగళహారతి కూర్మిజె
లంగెడు వెన్నునకు బత్తులకుముంగొంగుం
బంగారమైనవానికి
సింగారపుగనికి సత్య చిరునవ్వులకున్.

ఆశ్వాసాంతము.

క॥ అచ్చతెలుంగున్నుడి విరు
లిచ్చమెయింగూర్చి సోగునేర్పరచితి సీ
కిచ్చితి నైగొనుమీ స్నా
యొచ్చెములెందేని యున్న నోర్చెడిమిన్నా.

క॥ తెనుగున జేసినకబ్బము
లీనుపనగలటంచు నందు రీసున నిది యా
యినుమైన మేల్మియైనను
బెనుబత్తి నొసంగినాడ బెట్టుము తండ్రీ.

క॥ పదునెనిమిది వందల నలు
వదియేడవయేట దీనిబలికితి శకమి
య్యదిశాలివాహనుని దిం
పుదలిర్పన్ గొనుము క్రొత్తపాలతిడి కృష్ణా.

క॥ గొనముల కిమ్మగు జంగా
హనుమయగావించు నట్టి యచ్చతెలుగునన్
గొనబారు సత్యపెండ్లిన్
దనరెడి తుదిగుర్రిక్కయిదియనన్ జెలువారున్

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

Saraswa... Ni... Acc. No. ... Vetapalem.

4337

4337

END OF
TITLE